

תוכן הענינים

סימן רפ"ה – שכר מצות מזוזה	ג
סע' א' – מצות מזוזה	ג
סע' ב' – טפח החיצון, יניח ידו	ז
סימן רפ"ו – מקומות החייבים במזוזה	ט
סע' א' – מקומות שונות, אוצר	ט
סע' ב' – חדר שנשים יושבות	י
סע' ג' – בית הכנסת	יז
סע' ד' – לאו דירת בבוד	יז
סע' ה' – יבסה מפני הטינוף	יז
סע' ו' – אכסדרה	כ
סע' ז' – מרפסת, בית שער, גינה	כג
סע' ח' – בית שער	כג
סע' ט' – בית שער בגינה	כד
סע' י' – בית מדרש	כד
סע' י"א וי"ב – סוכות חג ושל יוצרים	כו
סע' י"ג – ד' אמות	כט
סע' י"ד – מקורה	לד
סע' ט"ו – דלתות	לה
סע' ט"ז – הרבה חדרים	לו
סע' י"ז וי"ח – פתחים הרבה	לו
סע' י"ט – ארובה	לח
סע' כ' וכ"א – פתח שאחורי הדלת, חלקו בעמוד	לט
סע' כ"ב – שוכר, חו"ל וא"י	לט
סע' כ"ג – שוכר מנכרי	מד
סימן רפ"ז – איזה פתח חייב במזוזה	מה
סע' א' וב' – מזוזות ומשקוף	מה
סימן רפ"ח – במה והאיך נכתבת	מח
מקצת דינים והערות	מח
סימן רפ"ט – מקום קביעתה וכיצד נקבעת וברכתה	מט

הלכות מזוזה

- סעי' א' – הברכה מט
- סעי' ב' – מקום קביעתה נב
- סעי' ג' – היכר ציר נה
- סעי' ד' – יקבענה במסמרים נז
- סעי' ה' – תולמ"ה נז
- סעי' ו' – זקופה או שכובה נז
- סימן ר"צ – קדושת מזוזה** נט
- סעי' א' – קדושתה נט
- סימן רצ"א – מזוזה מתי נבדקת, ומי חייב בה** ס
- סעי' א' – חיוב בדיקה ס
- סעי' ב' – לא יטלנה בידו סג
- סעי' ג' – נשים וקטנים סו

סימן רפ"ה – שכר מצות מזוזה

סע' א' – מצות מזוזה

(א) גמ' ברכות מ"ז: איזהו עם הארץ, כל שאין לו מזוזה בפתחו. וב"ה אצלנו כולנו יש לנו מזוזות בפתחותנו, וא"כ אולי יש לפרש בדרך הצחות דקאי על אלו שקובעין מזוזה במקום הלא נכון, או במקום שאין צורך, ובוזה רואים שהוא עם הארץ. [א.ה. א"נ, קאי על אלו שמזוזות שלהם פסולים, כמו שמצוי ל"ע לרוב].

(ב) ישנם אנשים שבונים בתים יפים ונאים לפאר ולגדולה, ושידעו, שאינו ראוי להתחיל לחסוך כסף כשבא למזוזות, דאם על עולם חולף הוא משקיע, ק"ו ובן בנו של ק"ו לעולם שקיים לעולמי עולמים. וע"ע תשובות והנהגות ח"ב תרנ"ב.

(ג) ואין זו מצוה המצויה הרבה בעסק בנ"א, כי אינו 'זמן גרמא' כמו מצה או אתרוג, אך באמת אפ' אם ישקיע לקנות המזוזות המהודרת מכל, אעפ"כ יוצא דמצוה זו זולה היא מאד כשמסערין כפי הזמן של המצוה. ואילו על אתרוג יפה ישקיע סך מסויים, ויש מצוה דאורייתא לרגע אחת ביו"ט ראשון, ק"ו על מצוה זו שיש בו שכר של ב' עשין כל רגע ורגע שדר בבית.

(ד) השמירה. ועוד, הוא מצוה שיש בה מתן שכרה בצדה, עד כדי שיש נפק"מ להלכה. כגון שאין כופין על מצוה זו בגלל השכר. ועוד, קובעין דווקא על הטפח החיצוני, כדי שישמור יותר. אלמא השמירה עושה נפקותא למעשה.

(ה) וע' בספר חובת הדר להגר"י בלויא זצ"ל, דמסביר רש"י לבאר דאינו הבית שנשמר, אלא האדם.

(ו) ומבואר מאג"מ^א דכח זו של שמירה אינו תלויה בהמצוה, מהא דדן אם מותר לתנו לגוי לשמירה. ומסק' שם דבעצם אין איסור אם אין חשש שיבוזה אותה, אך מביא עובדא מהמהרי"ל והגמון אחת וכו', שיש לחשוש שיהיה להגוי גניבה בבית, ואז יבוזה המזוזה בחשבו שאינו מועיל, אך באמת מועיל ממזיקין ולא לגנבים.^ב

(ז) נמצא, חידוש לנו ר' משה תרתי. חדא ששומר גם כשאין מצוה. ועוד, השמירה היא ממזיקין ולא מגנבים.

(ח) ועל חידוש בתרא זו, הספר אגור באוהלך מביא מהרש"א שמבואר דהשמירה היא מגנבים, שהגמ' שבת ס"ג: אסור לגדל כלב רע בביתו ומונע חסד מביתו, ומונע יר"ש מביתו. וביאר המהרש"א שם שמונע חסד בגלל עניים שימנעו מלבא, ומונע יר"ש, דסומך על הכלב ולא על המזוזה. הרי, המהרש"א מבואר דהמזוזה שומר ממה שכלב שומר, והיא גנבים ולא מזיקין.

(ט) הנפק"מ בין מהרש"א לר' משה, האם לקיחת ביטוח לביתו היא חסרון בטחון בהמצוה. דלר' משה זה ב' דינים, ולא למהרש"א.

^א יו"ד ב' קמ"א. תשובה יסודי מאוד.

^ב ועיי"ש דדן אם יש גניבת דעת ליתן לו מזוזה חלק בלי כתיבה עליו. וע' שדי חמד דדן אם יכול כתוב שלא לשמה.

הלכות מזוזה

(י) באמת, הב"י וט"ז, כ' הא ד' גדולה מזו' שביתו של אדם נשמר, שזה יותר גדול הואיל והיא נגלה ומפורסם לכל. ולכא' זה ראייה מוכרחת דקאי על גנבים ולא אמזיקין, דאל"ה אינו מפורסם וגלוי.

(יא) ידוע, שהחזו"א יעץ להרבה אנשים לבדוק המזוזות, או לשדרגם וכו', ובזה יראה הרבה ישועות.

(יב) מעלת השמירה, משמע מהסוגיא דאינו תולה על הכוונה לכך, אלא היא בעצם.

(יג) אי' בזהר, מזוזה שומר אותו ממלאך המות אפ' אם ניתן לו רשות להשחית.

(יד) השו"ע אינו מביא מעלת שמירה. ואולי טעמו מפני הרמב"ם שנביא לקמיה, שצועק נגד אלו שתולין קמיעות על פתחיהן ולא מזוזות כשרות, וע"ע כס"מ שם. והיוצא מדבריהם, דאינו המזוזה ששומר, אלא הוא קיום מצות מזוזה ששומר. וא"כ, השו"ע משמיט שכר זו כי היכי שלא יבא אנשים לעשות עבור השכר, דהרי לא יעבד כך, כי רק בקיום תליא מילתא.

(טו) וגליון מהרש"א רפ"ט כ' דהקובע מזוזה רק עבור השמירה, אינו שמרו בכלל, ונעשה כסכין בעיניו.

(טז) וע"ע מש"כ לקמיה לגבי מי שרוצה להניח רק עבור שמירה. וצ"ע ממקורות הללו על אג"מ הנ"ל.

(יז) גמ' מנחות מ"ג: רבי אליעזר בן יעקב אומר: כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא.

(יח) וזו מובא ברמב"ם המפורסם סוף הל' מזוזה, ושם ממשיך 'שהרי יש לו מזכירין רבים'. דהיינו, מבואר מרמב"ם, דהבטחה זו קאי על מי שאכן מזכיר בהמזוזה, ולא במי שסתם יש לו על פתחו. וכן מבואר בטור ובחיי"א.

(יט) ואל תתמה בעיניך שיש אנשים עם מזוזות בפתחיהן, ואעפ"כ חוטאין, כי ע"כ אינם מקיימין דברי רמב"ם הנ"ל, להזכיר הקב"ה כל פעם שרואה ועובר במזוזה. ועוד, הגמ' מביא קרא 'חוט המשולש לא במהרה יתנק', אבל יתכן שינתק אחרי זמן.

(כ) טעם המצוה, כ' הרמב"ם הנ"ל, וז"ל: חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו¹ ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, עכ"ל. ומכאן ממשיך לגבי הבטחה הנ"ל.

(כא) וכן מבואר בספר המצוות סל הרמב"ן, והחינוך, שטעם המצוה הוא לזכור הקב"ה. ורבנו יונה בשע"ת כ' דיקבל על עצמו עול מלכותו כל פעם שעובר בפתח.

(כב) אריכת ימים. שו"ע מביא עוד שכר, והיא זו של אריכות ימים, שנאמר, למען ירבו ימיכם וימי בניכם. גמ' קידושין ל"ד: לומד דינים מהאי שכר, כגון שאשה חחיבת בו, דאטו נשי לא בעי חיי. ואכן הגר"א מציין שמקור השו"ע היא אותו גמ'.

¹ אהבתו של הבורא, או אהבת העובד אל הבורא? שניהם אמת. אבל למה כיוון הרמב"ם?
² ד' ג' כ"ב.

הלכות מזוזה

(כג) הט"ז למד דשכר זו של אריכות ימים היא שוה להבטחה שלא יחטא, דהיינו מתי שחושב על טעמים הנ"ל. אמנם, משו"ע מבואר דזה שוה להשמירה, והיא בעצם.

(כד) **אי שבת כ"ג:** הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה. והק' בספר אגור באוהלך, הא עינינו רואות שלא תמיד כן היא המציאות. ותי', דגמ' הזו היא אותו גמ' דאומר הזהיר בנר יהיה לו בנים ת"ח, וע"ז ביארו ראשונים, דהכוונה הוא למי שמדקדק בכל פרטותיה ודקדוקיה. וא"כ ה"ה במזוזה, רק מי שזהיר בכל פרטותיה ודקדוקיה יזכה לדירה נאה. ונראה בהמשך לימדנו, דאינן קל לקיימו כן.

(כה) אגור באוהלך^ה מביא גר"ז דכ' מזוזה שקולה כנגד כל המצוות. ומביא יש שהק' על הגר"ז שאין מקור לדבריו. ולכן המחבר שם מביא מקור, מגמ' שבמזוזה יש תעשה ולא מן העשוי, ומקיש לתפילין. ומהא דלא פריך הגמ' כבשאר מקומות הלא תפילין שקולה כנגד כל המצוות, אלמא גם מזוזה שקול. ועיין.

(כו) **עונש המבטלה.** כ' שו"ע, דאם אינו זהיר במזוזה, יתקצרו ימיו. ורש"י עה"ת מסביר דמכל הן אתה שומע לאו. וזהו חידוש, כי פשטות השכר היה 'בונוס', והמבטלה אינו מקבל הבונוס, וקמ"ל דלא כזה. ע"ע בית הלל וחיד"א.

(כז) וגמ' שבת ל"ב: בניו מתים!

(כח) ורח"ק בביה"ל בספרו מזוזות ביתך כ' דמשמע מגמ' דאפ' רק מי שעושה תחבולות להפקיע מעצמו חובת מזוזה ג"כ בכלל הנ"ל.

(כט) ורש"י כ' דהאדם הסכנה כשאינו לו מזוזה [דאינו נשמר]. וגמ' פסחים קי"ג, מנודה לשמים.

(ל) וגם אחרי כל הנ"ל, עדיין כ' הטור דיעשה המצוה לא עבור השכר אלא עבור הבורא ית'.

(לא) **יל"ע,** האם יכול לקבוע מזוזה כשאינו חיוב, רק כדי שיהיה לו שמירה. וע' מש"כ למעלה בשם אג"מ בהאי נידון.

(לב) ורמב"ם מוכיח נגד אלו המיניחין עבור שמירה לחוד, ואלו שתולים שמות וקמיעות בעלמא עבור שמירה. שבה"ל כ' דהתולה עבור שמירה לחוד אינו מועיל בכלל. וע"ע רח"ק. וכן מבואר מגליון מהרש"א ועוד, שהבאנו למעלה.

(לג) **כל רגע ורגע.** מצות מזוזה, כ' מנחת חינוך^ו דמקיים מצוה כל רגע ורגע, וכן המבטלו, הוא ביטול כל רגע ורגע. וכן מבואר מערוה"ש. וכן מבואר ממנח"ש^ז.

(לד) רח"ק מוכיח כזה מתוס' ב"ק דף נ"ו, העוסק במצוה פטור מן המצוה, ומוכיח התוס' דע"כ רק במי שעוסק ולא במי שמקיים, דאל"ה כל ישראל פטורים משום שיש להם ציצית ומזוזה. מבואר מתוס', מזוזה היא קיום בכל רגע ורגע.

(לה) וכן מגמ' מנחות מ"ג, חביבין ישראל שסיבבן במצוות, וכו' מזוזה בפתחיהן. [אי"ז ראייה גמורה, דאולי החביב להיות מסובב במצוות הוא גם כשאינו מקיימן].

^ה ב' הע' א'.

^ו י' קפ"א.

^ז תכ"ג ד'.

^ח א' א' א'.

הלכות מזוזה

(לו) ורח"ק מביא ירושלמי דמצדד שמזוזה יקדים לשאר מצוות הואיל ואיתנהו בשבת ויו"ט – אלמא מקיים מצוה זה בכל שבת ויו"ט.

(לז) וכן ממג"א בסי' כ"א, שמביא אריז"ל שילבש ציצית כשישן, שהרי דוד המלך היה מתבייש במרחץ כשלא היה לו שום מצוות עד שזכר במילה, והק' אריז"ל דגם בלילה אין מצוות, ותי' אריז"ל דע"כ היה לו ציצית בלילה, וא"כ ה"ה אנן ננהוג כן. והמג"א כ' דיש לחלק, דכשישן היה לו מזוזה, משא"כ במרחץ.

(לח) אלמא ממג"א, מזוזה הוא כל רגע. אך משמע ממג"א דהיינו רק כשהוא בתוך ביתו, ולא כשהוא מחוץ לביתו. וע"ע רעק"א.

(לט) [גם ראייה זו ניתן לדחות, כי דוד המלך לא היה צריך קיום מצוה כל רגע, אלא זכר מקיום מצוה, כגון הא דמילה, לכמה צדדים שאינו מצוה קיומית. ובלילה בביתו היה לו מזכרת בפתחו, משא"כ במרחץ.

(מ) מצות מזוזה היא הקביע בביתו, ולא עצם הכתיבה [אע"פ דכתיב וכתבתם, מ"מ הכוונה שהמצוה יהיה על מזוזות ביתך].

(מא) רח"ק בסק"ד כ' דמצוה שיהיה לו מזוזה נאה. ומסתברא דה"ה הכסוי. והבית, הוא עובר דעובר.

(מב) מצוה זו אינו תלויה בארץ, וה"ה בחו"ל יש חיוב. וע' רש"י בפ' עקב י"י י"ח, וגר"א בפנינים שביאר כוונתו, והגירסאות, ורמב"ן שם.

(מג) **קדימה במצוות**. כ' רמ"א אם אין ידו משגת לתפילין ומזוזה, תפילין קודם. ומקורו הוא ירושלמי. וכ"כ שו"ע בסי' ל"ח.

(מד) הטעם דתפילין קודם, כ' רמ"א שהיא 'חובת הגוף'. ובהבנת מילים אלו, ביאר בית הלל דמונחים על עצם הגוף. ורעק"א מביאו, וחולק עליו, וס"ל דהמעלה בתפילין שהיא חובת גברא, שא"א לפטור ממנה, משא"כ מזוזה הוא רק על מי שיש לו בית.

(מה) בית הלל כ' דלפי"ד תפילין קודם ללולב וסוכה, דזה בגופו משא"כ זה. ורעק"א החולק על הטעם יחלוק על הדין. אך מסכים מחשבונות שונות, כגון תדיר ומצוי.

(מו) ציצית, בית הלל מסתפק אם קודם לתפילין, דשניהם על הגוף, ומסיק דתפילין היא קדושה ואילו ציצית הוא רק מצוה. ורעק"א מסכים עם ההלכה ולא לטעמא, דהלא יכול לפטור עצמו מציצית.

(מז) נמצא, קשה למצוא נפק"מ הלכה למעשה בין הבית הלל לרקע"א.

(מח) ציצית ומזוזה, בית הלל יסבור ציצית קודם כי היא על הגוף. ואולי יגיד לעגל כנף אחת כדי שלא יבטל ממזוזה.

(מט) ולרעק"א, ציצית קודם משום דשקול כנגד כל המצוות, כ"כ אגור באהלך. [הלא הוא אמר לעיל דגם מזוזה שקול כנגד כל המצוות?]

(נ) וע' חובת הדר דמצדד שמזוזה יקדים, משום שהוא חובת איש וגם אשתו, ואילו הציצית הוא רק עבורו ולא עבורה. עיי"ש.

הלכות מזוזה

(נא) עוד ב' נידונים בסוגיא זו, האם תפילין דידן שאני הואיל ומניחין רק בשעת תפילה, א"כ אפשר בשאלה, משא"כ מזוזה. ע' מ"ב ל"ח ל"ז. ועוד, מי שלובש תפילין כל היום, האם דינו כהנ"ל וכמנהג העולם, או"ד אצלו תפילין היא מצוה כל היום. ע' ביה"ל שדן בזה.

(נב) ועוד, יש מי שאומר דאיש יש לו שמירה כבר מק"ש ות"ת, משא"כ אשה, אין לה את אלו, א"כ רק מזוזה שמרתה, וא"כ אולי אצלה קודם לשאר מצוות.

-סע' ב' - טפח החיצון, יניח ידו

(א) כ' רמ"א י"א כשיצא מן הבית יניח ידו על המזוזה, ויאמר וכו', וכן כשיכנס לבית.

(ב) וע' קיצשו"ע^ט דמביא עוד פסוקים לומר אז. וע' חיד"א דכ' יניח אמה שלו. [ע' רח"ק לגבי נשיקה].

(ג) הקה"י היה אטר, והניח ידו השמאל, הגם שמזוזה היא בימין!

(ד) ע' ש"ך עוד פסוקים שיאמר כשיוצא לדרך.

(ה) יל"ע, האם הנהגה זו היינו בכל דלת, או רק בדלת ביתו. ומהרמ"א משמע רק כשיוצא מביתו. אמנם שלמת חיים כ' דהזריזין עושין כן בכל דלת.

(ו) וכן מביאים שכן נהג החזו"א. ומבואר שם דאף נשק. וע' דרך שיחה שמביא דכשלא היה לחזו"א כח לגעת, היה מביט אליה. וזו ההנהגה למי שחושש מטעמי בריאות לגעת במזוזה, שלכה"פ יביט עליו.

(ז) עכ"פ, אנשים חושבים, דהעיקר היא הנשיקה, והנגיעה היא היכי תמצי לנשק. ובאמת איפכא, העיקר היא המחשבה והזיכרון, והנגיעה עוזר בזה, והנשיקה הוא סתם כבוד בעלמא.

(ח) **טפח החיצון**. מבואר, ומקורו מגמ', דיקבע בטפח החיצון כדי שימור יותר, וגם שיפגע בו תחילה.

(ט) ויל"ע, ולא מצאתי מי שירגיש בזה, האם הוא דווקא בטפח החיצון, הוא במקום הכי חיצוני ששייך. ומסתברא, הייתי אוצר דמטעמים הנ"ל היה ראוי ליקבע בסוף טפח החיצון.

(י) והמסתכל בבתים תראה כי הרבה אנשים שמים באמצע הפתח, כדי שתראה יפה. ויש שלמדו עליהם זכות ע"פ מנחת אלעזר^י בשם גאון צדיק אחת דמצדד לומר אולי הא דבעינן בטפח החיצון היינו רק בדלת הראשי בכניסה לבית, אבל תוך הבית אין להקפיד. וטעמו, שהרי מטעם השמירה, הלא כבר הגנבים/מזיקין כבר לא יכנסו בדלת הראשי, א"כ אי"צ להקפיד בדלת פנימי. ומטעם שיפגע בו תחילה, הא כבר פגע בו בפתח הראשי. ועוד, הרי טעם דשמים לחוץ היא כדי שירבה שמירה, ואילו פנימי כבר שמור הוא מהדלת שלפניו, שמזוזה ההיא שומר עד למזוזה הזו.

(יא) והנה, ב' טעמים ראשונים צ"ע, כי בכל פתח צריך שמירה, ובכל פתח צריך ליפגע בו תחילה. ואילו טענה האחרונה שלו, לכאו' יש בה תוקף. אך עדיין חסר מטעם שיפגע בו תחילה.

^ט י"א כ"ד.
^י א' ל"ו.

הלכות מזוזה

יב) ומסיק המנחת אלעזר, דמי נתן רשות לומר סברות כשנוגע למצווה דאורייתא.

יג) עכ"פ לדינא, אולי הוא לימוד זכות על אנשים שלא מקפידים, אך ודאי יזהר להקפיד על הלכה זו בכל פתח, ובפרט דכן הוא מסק' למעשה.

הלכות מזוזה

סימן רפ"ו – מקומות החייבים במזוזה

סע' א' – מקומות שונות, אוצר

- (א) בגדר מצות מזוזה. בית שאין לה מזוזה, כ' אבנ"ז סי' שפ"א מזוזה היא מתיר להבית, ואי אין שם מזוזה, אסור לגור בתוכה. ואם נפל בשבת, ישן במקום אחר.
- (ב) רעק"א בסי' ט' מק', אם המצוה היא לגור בבית שיש שם מזוזה, כשיצא מביתו וחוזר ונכנס, יברך עליה שוב, דעכשיו מקיים מצוה, וכשהיה בחוץ לא קיים המצוה.
- (ג) ואינו מסתבר שהיה קשה לרעק"א על כל פעם שיצא מביתו, דהרי מסתמא נימא ע"ז שלא הסיח דעתו, וכל שהיה דעתו לחזור לכאן לישון וכדו', לא הסיח דעתו מבית ומזוזה זו, וא"כ אינו מברך עליה שוב. כי היה קשה לו, כשהיה היסח הדעת, כגון שישן במקום אחר בינתיים, כגון בחופש, מדוע אינו מברך שוב כשחוזר.
- (ד) ובכל מקרה, ס"ל לרעק"א שאינו יוצא שום מצוה כשאינו שוהה בביתו ממש. ובשלמא כשלא היה היסח הדעת, נו נו – לא קיים מצוה אך אינו חוזר ומברך; אבל היכא שהיה היסח הדעת לכאן יברך שוב.
- (ה) ותי' רעק"א בשם ברכ"י, דלא מצינו נוסח כזה, 'לגור בבית שיש שם מזוזה'. דהיינו נשאר עם הנחתו, אלא שלא מצא ברכה נכונה. וציין למג"א הנ"ל בסי' כ"א לגבי דוד המלך במרחץ, שעוסק המג"א לגבי ציצית בלילה, ומזוזה בפתח.
- (ו) וכוונת רעק"א להוכיח משם, דמסכים לו המג"א דכשאינו בבית אינו מקיים מצות מזוזה.
- (ז) בספר נחלת צבי לבעל הפתחי תשובה הק' על רעק"א, מה כל הרעש, הרי ידעין דאוצר חייב במזוזה, וא"כ אה"נ הוא יוצא מביתו, מ"מ כליו נשארים בביתו, וחייב מזוזה עבור זה, מדין בית אוצר. וא"כ מה כל הרעש, תיפוק ליה דכל בית שאינו נמצא שם יהיה לכה"פ בית אוצר. ומק' גם על מג"א הנ"ל, דהרי גם כשאינו בביתו מקיים מצוה מצד אוצרו.
- (ח) וע"כ, ס"ל למג"א ורעק"א, דהא דאוצר חייב היינו כשהיה אוצר לשם אוצר, אבל בית שהוא למגורים, וחייב משום שהוא בית דירה, בזה אינו חייב משום שהוא אוצר, דהרי בית דירה שהוא אוצר אינו אוצר, וא"כ אינו חייב מחמת כן, ורק מחמת הדירה מחוייבת, וא"כ כשיצא מביתו שוב אינו מקיים שום מצוה.
- (ט) דהיינו בשלמא אוצר, היינו מהותו, משא"כ אוצר דבית, אינו מטרת הבית אלא נטפל להמגורים. וכשהעיקר הלך, דהיינו יצא מביתו, ה"ה הטפל הלך.
- (י) ושאלו לר' אלישיב, מי שנכנס לבית חדש, מתי יקבע המזוזה, בעת שיניח שם חפציו, או מתי שהוא עצמו יעבור לשם, האם תולה על נחלת צבי ורעק"א. והשיב דאינו מוכח שתולה על מח' הנ"ל, ודינא יקבע כשהוא עצמו נכנס לשם.
- (יא) וכוונתו לומר, ע"פ דברי האמת ליעקב, דאינו מוכח שמח' הנ"ל יהיה שייך לשאלה זו. כי, אולי הנחלת צבי מסכים דכלים לחוד אינו חייב מזוזה, דהרי אינו בית למטרת כלים אלא למטרת מגורים, אלא שס"ל דאם היה מגורים, ויצא, הרי במה שנשאר כלים שם, נקרא כאילו לא יצא, והכלים 'שמרו' שיהיה מגוריו, ויחייב מזוזה מחמת כן. וע"ז חולק על מג"א ורעק"א דס"ל דכלים אינו כלום, והואיל ויצא יצא.

הלכות מזוזה

- (יב) אבל היכא שמעולם לא חל עליו שם דירת מגורים, כו"ע מודי דהנחת כליו שם אינו כלום.
- (יג) והנה, דברי הנחלת צבי צ"ע, דהלא דוד המלך ס"ל במרחץ אינו מקיים שום מצוה; והלא ודאי היה לו להמלך אוצרות, ושהיה עליהם מזוזה, וא"כ יצא מצוה במה שיש מזוזה שם, וא"כ מה כל הרעש של דוד. ובאמת, אי"ז קושיא על הנחלת צבי, אלא קשיא על ר' משה שנביא בהמשך שס"ל דאוצר שהיא רק אוצר חייב. ואז קשה בין לנחלת צבי בין לרעק"א. אבל אי ס"ל כר' אלישיב ועוד, דלא כר' משה, דאוצר כזו אינו חייב, דרק אוצר שליד מגורים שנכנס ויוצא תמיד, היא שחייבת משום שנכנס בו, אין שום קושיא.
- (יד) אוח"ר^{יא} בשם חזו"א, העובר לדירה חדשה יקבע כבר משיכניס כליו. ואי"ז מטעם הנ"ל, אלא מטעם ערוה"ש שנביא בהמשך. ומביאים שם דגיסו הקה"י חלק עליו, וס"ל שיקבע רק כשנכנס בפועל.
- (טו) ע"פ הנתבאר, המצוה היא לגור בבית שיש בה מזוזה. ויל"ע, נפל המזוזה, ואין בידו להחזירה, כגון שנפל בשבת, מה עליו לעשות, וכי עליו לצאת מן הבית [או מן החדר ההיא שאין לה מזוזה. ואם נפל מדלת ראשי, ישאר בחדר שנה שלו, ואם נפל בחדר שנה, ישן בסלון, וכו'].
- (טז) וידועים דברי המרדכי לענין ציצית שנקרע בשבת, שהמצוה היא לעשות מזוזה, והואיל ואינו יכול מחמת איסור שבת, שוב אין איסור במה שלובש הד' כנפות. ורעק"א מצדד לומר דה"ה לענין מזוזה.
- (יז) ואכן ערוה"ש כאן כ' דכשנפל בשבת וא"א להחזירו מחמת איסור שבת, מותר לישאר בבית. ואולי היא מפני חשבון של המרדכי הזו.
- (יח) והנה, המ"ב בסי' י"ט סק"ד, לגבי ציצית חובת גברא ולא חובת מנא, וכ' ה"ה מזוזה, אינו חיובו של הבית, רק חובת הדר, ולכן אין לברך על מזוזה אלא כשנכנס לדור בה תכף ומיד, או כשכבר דר בה, אבל לא לפני כן, עכת"ד. ואח"כ מביא בסגריים, מג"א ברכ"י ורעק"א הנ"ל.
- (יט) דהיינו למד כדברי/מדברי רעק"א, דחובת המזוזה היינו אך ורק כשהוא דר שם ממש בפועל, ולכן אינו קובע אלא כשמגיע עם המזוודות שלו, ולא כשמסדר ביתו יום או יומיים קודם.
- (כ) ואנן, שלא מברכים שוב על המזוזה כשאנו חוזרים מחופשה, אינו סתירה למ"ב הזו, דהרי גם רעק"א מסכים שלדינא לא יברך, הואיל ואין נוסח כזה. דהיינו, יתכן שבעצם קיי"ל כרעק"א ומ"ב, שאינו מקיים שום מצוה, והוי היסח הדעת כשיצא מביתו, אלא שלא מברכין מסיבה צדדית.
- (כא) ברם, יש עוד טעם מדוע אין אנו מברכים, והוא ע"פ הערוה"ש^{יב} שכ' דיכול לקבוע עוד טרם גר בהבית, הואיל וקובע על דעת לגור שם. ומסיים שם ערוה"ש 'וכן נוהגין'.
- (כב) ורח"ק בפירושו על מסכת מזוזה^{יג} הסכים לערוה"ש, ודימה לשחיטה, שהמצוה היא שיאכל ישראל מבשר שחוטה, ואעפ"כ מברכין על השחיטה, מפני שהיא על דעת האכילה שיהיה לבסוף; וה"ה נמי במזוזה. ומוכיח נמי מהברכה על עירובי תחומין, הגם שהמצוה היא רק למחרת; ע"כ כל שהוא המעשה עכשיו, על דעת מצוה בעוד מועד, יכול לברך מהשתא.

^{יא} ג' קע"א.
^{יב} רפ"ט ג'.
^{יג} ב' נ"ח.

הלכות מזוזה

(כג) וק' על דברי הערוה"ש ורח"ק, א"כ ה"ה נמי בציצית, נברך על העשייה הואיל והיא על דעת לבישה של מצוה. וי"ל, דבציצית, יכול לברך על העטיפה, א"כ לא קבעו ברכה על המעשה, משא"כ הני אידך, זהו המעשה, ואין עוד מעשה אחרת, וא"כ קבעו הברכה עליה אע"פ שהקיום איננו עכשיו.

(כד) ויל"ע, באיזה נקודה חולק רעק"א ומ"ב.

(כה) והנה, לכא' יש נפקותא גדולה בנייהו, כשנפל המזוזה בשבת, הרי לרעק"א ומ"ב אם יצא מיד מהבית הועיל, דעכשיו אינו מחוייב הואיל ואינו גר בה. אמנם להערוה"ש לכא' לא מהני כ"כ, דהרי הבית היא עדיין על שם לגור בה, וא"כ יש בה חיוב מזוזה, וא"כ לא הועיל כ"כ במה שיצא. וזה מתאים לערוה"ש הנ"ל שאם נפל בשבת ואין ברירה מותר לישאר בביתו, הגם שאינו מוכח.

(כו) [ברם, גם הערוה"ש מסכים דאם אינו רוצה לקבוע עד שיכנס שרי, ואינו עובר שום איסור בזה. אלא שכ' דיכול לקבוע על שם סופו. א"כ מסכים דאם יצא מביתו, אה"נ יכול לקבוע מזוזה ולברך עליה, מ"מ אינו עובר שום איסור אם אינו קובע. דהיינו, אינו חולק על יסוד רעק"א, אלא שיש חידוש של 'על שם העתיד'. וא"כ גם לדידיה יועיל אם יצא מביתו. ועיין].

(כז) נמצא עד לכה, אנן שלא מברכין כשחוזר מחופשה, היא מטעם רעק"א שאין נוסח ברכה לזה. ועוד, יש ערוה"ש ורח"ק דיכול לצאת מזוזה ולברך עליה אפ' אינו נמצא שם בפועל, הואיל והיא על דעת לגור; וא"כ לא פקע המצוה לגמרי.

(כח) ולכא' יש עוד טעם מדוע אינו מברך כשחוזר, מלבד הני תרי, וכדלקמיה.

(כט) בסעי' הזו מבואר דבית אוצר חייב במזוזה. וכ' עליו הש"ך סק"ב, דכל הנך שהזכיר השו"ע, אע"פ שאינם בית דירה ממש, מ"מ כיון דיוצאים ונכנסים בו חשיב בית דירה, עכת"ד.

(ל) ויל"ע בכוונת דברי הש"ך, האם כוונתו דבעינן שיכנס ויצא משם תדיר, ואז חייב, או"ד הכוונה לאפוקי ארון שלא נכנסים ויוצאים ממנו בעצם, אלא מושיטין ידיהם בפנים, אבל כל מקום שנכנס עם גופו, חייב במזוזה.

(לא) והנפק"מ גדולה מאוד, והיא בית אוצר שאינו נכנס בו תדיר, כגון מחסן מיועד לכלים של פסח, או מיועד לכלים של סוכות, שנכנס א' לשנה, האם חייב במזוזה או לא.

(לב) ור' משה"ר כ' מחסן שאינו נכנס בו תדיר חייב במזוזה, ואין ראייה נגד זה מדברי ש"ך הנ"ל. וכ"כ אז נדברו^י. ר' משה מחייב אפ' כשהאוצר היא במדינת הים.

(לג) מאידך, אבני ישפה^י בשם ר' אלישיב ס"ל דרק מחסן שנכנס ויוצא ממנו תדיר היא שמחוייב, אבל בלא"ה, אינו חייב. וכ"כ אמת ליעקב, אוצר שהיא המשך הדירה חייב במזוזה.

(לד) [יסוד המח', האם הא דהוי אוצר, האם זה עצמה מחייב מזוזה, או"ד אוצר אינו חייב בעצם, אלא רק מפני שהיא המשך דירתו, הא ראייה נכנס בו תדיר, חייב. האם היא מצד הדירה, או משום האוצר.]

^י ב' קנ"א.

^י ג' נ"ח.

^י א' ר"ט.

הלכות מזוזה

(לה) עכ"פ הנוגע לענינו, אנן שלא מברכין כשחוזרין מחופשה, אולי משום דאנן נוהגין כר' משה שאוצר אכן חייב. וא"כ, אה"נ הוא עצמו יצא לחופשה, מ"מ כליו נשארו כאן, וא"כ היה חייב רק משום אוצר, ולכן פשוט שאינו חוזר ומברך כשחוזר מחופשה, וכדברי נחלת צבי שהבאנו למעלה.

(לו) פסק שו"ע, אוצרות שמן, עצים, תבן, בית/רפת בקר, לולין, וכו', כולם חייבין במזוזה. אבל אם נשים רוחצות שם, הואיל ועומדות שם ערומות, אינו כבוד שמים שיהיה שם מזוזה.

(לז) וכ"פ טור, רי"ף ורא"ש. ומשמע מסתימת הדברים, דקובע עם ברכה. וכ"מ מבא"ח, חיי"א, ועוד.

(לח) מאידך, דעת הרמב"ם ותוס', דאוצר לחוד אינו חייב במזוזה, ורק אם נשים מתקשטות עצמן שם, אז חייב במזוזה, אבל בלא"ה לא.

(לט) ורעק"א תשו' ס"ו, מובא בפתחי תשובה כאן אות ט"ז, כ' דמדלא הביא השו"ע דעץ הרמב"ם, אלמא ס"ל דנדחה מהלכה, ואינו אפ' ספק ברכה.

(מ) ברם, קיצשו"ע" נחית לדעת הרמב"ם, ומביאו כיש פוטרים.

(מא) רח"ק פ' דקובע עם ברכה. ערוה"ש כ' דיש ט"ס בגירסאות, ואינו מברך על מזוזה, אך מסכים דהמנהג היא עם ברכה.

(מב) מנח"י וילקוט יוסף חששו לדעת הרמב"ם, וס"ל דקובע בלי ברכה.

(מג) הבאנו למעלה הש"ך דכ' נכנסים ויוצאים, ושאלנו האם העיקר שיהא מקום שיכול ליכנס אליו, או"ד בעינן תדיר.

(מד) והבאנו דעות בפוסקים בזה. עכ"פ מספק, כשקובע במחסן, מקלט, וכו', - כל שאינו נכנס בו תדיר שאז מחוייב לכו"ע - יקבע בלי ברכה.

(מה) הערוה"ש"י מבואר כר' משה, דאם משהה חפציו שם זה עצמו גורם לחיוב.

(מו) הבאר משה"ט נקט כר' אלישיב, ומחסן אינו חייב אא"כ נכנס בו תדיר, וכהמשך דירתו. וכ' בענין Garage, חניון פרטית מקורה, שאינו חייב, דאין לו שום שייכות להדירה, ומסכים דאם הוא מחובר לבית, ונכנס שם תדיר דמחייב.

(מז) וק', וכי גרוע מרפת בקר, ולול, וכי הללו כן שייכים לדירה, אה"נ יתכן שנכנס בו תדיר, לחליבה, ולשחיטה, מ"מ אינו שייך להמגורים, ולכאו' הוא מגורים באותו מדה של חניון הנ"ל.

(מח) ולכן נראה, דגם לדעת ר' אלישיב ודעימי' דאוצר אינו חייב אלא כשהוא תדיר, מ"מ חניון הנ"ל כן חייב במזוזה, דומיא ללול ורפת בקר.

(מט) ובפרט אם היא גם מקום אוצרו של חפציו, כגון אלו ששומרים שם כל משקאות וטישו שלהם, ואז חייב לכו"ע, מלבד הרמב"ם.

י"א י"א י"ז.

י"ח מ"ו.

י"ט פ"ב-פ"ה.

הלכות מזוזה

(נ) וע' באז נדברו שם, שהשואל כ' דשאל פלוני לשאול ר' משה האם יש למחות על אלו שלא קובעין מזוזה על חניון שלהם, והשיב ר' משה דאין לנו לצעוק בכרוז על דבר שהוא סעיף בשו"ע.

(נא) דהיינו, הבנת ר' משה שם, דזהו ממש לול ורפת בקר; וגם היא השקפה על מה יש למחות. ועיי"ש דכן היה דעת הרב הענקין.

(נב) ומנח"י הורה דיקבוע בלי ברכה. וזה מטעם רמב"ם הנ"ל דחשש עבורו, ועוד ספיקות שם. ואינו נוגע כ"כ, דאם קובע, הוא עושה כם עם שאר ביתו, וכבר נפטר עם הברכה הראשונה.

(נג) ואינו נפק"מ אלא היכא שרוצה להתחיל לקבוע משם [דאל יעשה כן], או שאחר שקבע כל מזוזות שם לב שלא הניח שם. או שנכנס לבית ואין לו מסיק מזוזות. או שנפל, וכו'.

(נד) לדינא, ודאי חייב בחניון פרטית, ומסתברא דגם בברכה, הגם שעכשיו מסופקני אם יש מספיק ספיקות שלא לברך.

(נה) חניה של בנין מגורים, שהוא קומה שלמה של מקומות חניה, מלבד דהיא בית שער להבנין, היא גם כלול בכל הנ"ל, לכאו'.

(נו) דנו בחדר של בוילר, מלבד השאלות של ד' על ד', האם חייב מזוזה. אומרים בשם ר' אלישיב שאינו מברך, הואיל ואינו משמש בהחדר, אלא משמש עם הבוילר שהיא מחובר לקרקע, וא"כ היא דומה למשתמש בהקרקע ולא בהחדר, ואינו אפ' בית אוצר, כיון שאינו מאכסן שם שום דבר. [האריכות היא בגלל חסרון הבנתי]. חידוש גדול.

(נז) והנה, אם הוא ד' על ד', בדרך כלל משתמש שם גם לעוד דברים, לאיכסון, וכביסה, וכו'. ואם אינו ד' על ד', עדיין לר' משה מסתמא חייב.

(נח) עכ"פ, בד' על ד' ודאי קובע, אך בלי ברכה. ופחות מדע"ד, יל"ע אם יניח בכלל.

(נט) ובכל אופן, הואיל וחדר זו חומו רב, יבדוק המזוזות לעיתים קרובות, כי שכיחא הזיקא.

(ס) וזה נפק"מ גם לענין הקדמת מזוזות כשיש לו מחסור, ושיתחיל מחדר אחרת עם ברכה, וכנ"ל.

(סא) מדי דברי בענין קדימה במזוזות, כדאי לדעת שנחלקו ראשונים אם פתח בלי דלת חייבת במזוזה או לא.

(סב) [ע' ביה"ל סי' שנ"ח לגבי הוקף לדירה בענין חצר, קרפף, מוקצה שאחורי הבתים, שיש דברים מונחים שם לצרכו של אדם, ואינו תדיר, דיר וסוהר, לפעמים נכנס לשם וכו'. ועיי"ש שנראה שלמד כר' אלישיב, אך מי יודע אם נוכל להשוות דירה של עירוב לדירה של מזוזה.]

(סג) [אג"מ יו"ד א' קע"ח איירי במי ששכר מאפיה יומיים לשבוע לאפות בו מצות, ומשאיר בו כליו, האם חייב במזוזה, ופטרו ר' משה, ומצד שהיא אוצר אמר שאינו אלא ממילא – חזינן שדעת ר' משה אינו פשוט כ"כ כמש"כ, אלא יש יותר עומד כאן.]

הלכות מזוזה

(סד) **בית האסורים.** שער אפרים^י מביא גמ' יומא לגבי כהן בבהמ"ק ביו"כ אם חייב במזוזה, וכ'דמסק' הגמ' דדירה בע"כ שמיה דירה, וחייב במזוזה, ולכן כ' שער אפרים שבית האסורים חייב.

(סה) מאידך, בית הלל, ברכ"י, ור' אלישיב בהערות, ביארו מסק' הגמ' באופ"א, דבעצם דירה בע"כ לאו שמיה דירה, ושאני כה"ג שלא יאמרו כפות הוא בבית האסורים בלי מזוזה, ובעצם לא היה בית האסורים. וביארו, דלמסק' בית האסורים באמת פטור, ושאני כה"ג.

(סו) ובהבנת הענין, ביאר בית הלל שאינו מקום כבוד. וברכ"י כ' דלאו משום הא, דאינו בעצם מקום טינוף, אלא הוא מהות של עראי [ומצד חסרון כבוד, מ"מ הוא מקום דירה, הגם שיש בה טינוף ג"כ]. ולכא' כוונתו, דאע"פ שיתכן שיהיה שם הרבה זמן, מ"מ הואיל והוא תולה בדעת אחרים, ואינו שולט בעצמו, אינו קבוע שם.

(סז) ור' אלישיב ביאר באופ"א, וכ' דכה"ג היה נכנס ללשכה שם כדי לגור שם, וא"כ היא מקום דירה. משא"כ אסור בבית האסורים, הרי כניסתו לשם אינו כדי לגור, אלא אדרבה, למנוע דירתו במקום אחר, והיותו שם הוא עונש, ולתפוס אותו, א"כ אינו בכלל מקום דירה.

(סח) עכ"פ לדינא סוהר של ישראלים, קובעים בלי ברכה.

(סט) ע"ע ערוה"ש, דבסעי' א' כ' בית האסורים דממשלה פטורים. ובסעי' ד' כ' בית האסורים חייב. וע"כ צריך לחלק בין של ממשלה ושל ישראל.

(ע) **שותפות עכו"ם.** כ' שו"ע, בית של שותפין חייב. וכ' עליו רמ"א, דהנ"מ ב' ישראלים, אבל ישראל ועכו"ם, פטור, וה"ה חצרות ועיירות שיש בהם עכו"ם פטורים.

(עא) מקורו שם רמ"א הוא מרדכי בשם רבינו חיים, וכן נקט גם הלבוש. ומאידך, הרשב"א מחייב. וש"ך מביא הט"ז דטעם המרדכי ודעימי' הוא משום למען ירבו ימיכם, ולא ימי עכו"ם, והש"ך מקשה על טעם זה לפטור. אלא ביאר הש"ך, דיש חשש סכנה, ולכן אינו קובע.

(עב) חיי"א כ' דיש חשש שיבזו אותו.

(עג) עכ"פ, לפי חיי"א וש"ך וט"ז, בנין מגורים שיש בו ישראלים ועכו"ם, כמו שנמצא בהרבה בתים בחו"ל, פטור ממזוזה.

(עד) מאידך, הגר"א ועורה"ש^א מחייבים גם כשיש שותפות נכרי. ואגור אוהלך^ב ג"כ ס"ל שיקבע, אלא שכ' דמברך עליה ג"כ. והפריז על המדה, כי אינו מברך כשרמ"א פוטר.

(עה) לדינא, הורה רח"ק סק"י דקובעין מזוזה, ואינו מברך. אמנם כ' דאם רואה שיש חשש איבה או בזיון, אז יש לנהוג כרמ"א, הואיל ושייך טעמים הנ"ל, אבל בלא"ה ינהוג ויחמיר כדעת הרשב"א.

(עו) השוכר בית מנכרי, ויש לנכרי רשות להניח שם חפציו, רח"ק בסק"י מביא תשו' רעק"א דנחשב שותפות נכרי [שקובע בלי ברכה כשאין חששות].

^י פ"ג.
^א ב'.
^ב כ"ט ו' ז'.

הלכות מזוזה

עז) ולכא' אינו מילתא דברירא, דאם אין להנכרי רשות להתעכב שם, אלא נכנס לעיתים רחוקות לקחת חפציו, אינו מסתבר שיחשב בזה שותפות נכרי; דהרי רק כשיש לו איזה רשות לשהות שם יחשב כן אבל בלא"ה לא. וכל הנפק"מ היא אם יכול לקבע עם ברכה.

עח) דירת ישראל המיוחד לגוי, כגון חדר או בית מיוחד למשרת ועוזרת, הערוה"ש כ' דחייב, מטענה שהיא בית אוצר של עבדיו. ולכא' מסכים, דאם הגוי משכיר המקום [נכוי שכר], שכירות קניא ופטור. וכן מלון של ישראל עם אורחים נכרים, שאינו חייב במזוזה.

עט) מקפיא גדול, Walk In Freezer, דנו בזה הפוסקים [מלבד חשבונות ד' על ד'], וע' בס' חובת הדר שכ' שפטור הואיל ואינו ראוי לדירה [נרחיב ע"ז בעז"ה בהמשך, שרק מקום הראוי לגור בו חייב במזוזה]. ויש שפקפקו עליו, דהלא יכול לכבות החשמל. ואי"ז טענה אלימתא, דעכשיו יש חשמל, והחיוב הוא בצורתו עכשיו, ולא ב'אילו'.

פ) ולפי הנתבאר דלר' משה ודעימי' דיש חובה מצד חפציו, ה"ה זה יוחייב מחמת בית אוצר. ולא ראינו נוהגין כן.

פא) רפת בקר. כ' ערוה"ש סעי' ו', לא נהגו לקבוע מזוזה ברפת בקר, דבזניהם לא היה זוהמא כ"כ כמו שיש אצלנו. וכ"ה בפתחי תשובה אות ב'.

פב) ואינו חולק על שו"ע דבעצם רסת בקר מחוייב במזוזה, אלא כוונתם לומר דרפת בקר דידן נעשה כבית הכסא.

פג) ויל"ע במציאות, ואיזה דרגא של זוהמא נעשית מקום של טינוף. ואם בזמן ערוה"ש היה נמאס מרפת בקר [הגם שבדיני גרף כ' שאין צואת סוסים נקרא מאיס], מה נאמר דידן שנמאסים פי אלף. אמנם בזמננו, יש רפת שהם נקיים ביותר. ואלו לכא' מחוייב במזוזה, אך כמדומני שלא נהגו כן, ועיין.

סע' ב' – חדר שנשים יושנות

א) כ' רמ"א הא דכשיש נשים ערומות אינו קובע מזוזה, הנ"מ כמו מרחץ, אבל חדר שנה של אשה, ואפ' איש ואשתו יחד, חייבים במזוזה. וי"א דפטורים.

ב) וע' בדרכי משה בהמשך הסימן כג שמביא המהרי"ל סי' צ"ח לדבי אלו הנוהגין לקבוע מזוזה רק בדלת הראשי, אבל לא בשאר חדרי הבית, ונשאל המהרי"ל שם אם מי שמחמיר וקובע בכל חדר מחזי כיוהרא. ומשיב המהרי"ל דהצדק עם המחמיר, ומי שמיקל ואינו קובע משום טינוף או תשמיש וכו', טועים הם, עיי"ש בלשונו. [עיי"ש 'מזוזות' אותיות זו 'מוות'].

ג) ובא לאפוקי מדעת המרדכי הזה שמובא ברמ"א, וכ"ה דעת התשב"ץ, ועשו ק"ו ממרחץ.

ד) מבואר מרמ"א שהיעקר היא כדעה המחייבת, וכן מבואר מהש"ך. וגר"א, וערוה"ש. וכ"כ רח"ק. ומשמע דקובע עם ברכה. [ג"ז חשבון בסדר קדימה ועדיפיות].

ה) וכ' רמ"א, דאם המזוזה היא בחוץ, דהיינו שאם יזגרו הדלת נמצא המזוזה אינו בחדר, חייב לכו"ע. ולכן לכא' יש הידור לתקן ביתו כך לחייב לכו"ע.

ו) לענין הכסוי, ע' סעי' ה'.

²² אות ד'.

הלכות מזוזה

-סע' ג' - בית הכנסת

- (א) נאריך בסעי' זו בס"ד כשנלמוד סעי' י'.
- (ב) שמעתי, שבית הכנסת הגדול בעיה"ק ציריך, כניסה לבנין יש בו מזוזה, ואילו פתח הבית כנסת עצמה אין עליה מזוזה.
- (ג) ולכאן' הטעם שיש מזוזה בפתח הראשי, אינו משום בית שער, דהלא היא בית שער למקום הפטור, אלא היא משום דהוא חדר בפנ"ע, שיש לו שימושים שונים.

-סע' ד' - לאו דירת כבוד

- (א) מקום שאינו עשוי לדירת כבוד, אינו חייב במזוזה, ואסור להניח שם מזוזה.
- (ב) כגון מרחץ, בית הכסא, בורסקי, ובית הטבילה.
- (ג) ע' אגור באוהלך לגבי בורסקי דזמננו, ותלוי במציאות.
- (ד) מבואר, דאין הפטור מחמת הטינוף שנמצא שם, אלא משום שאינו מקום של דירה של כבוד. והנפק"מ, כגון בית הכסא שיש הזמנה ולא השתמשו בו עדיין. ע"פ הנ"ל עדיין פטורה, וכ"כ ריטב"א^כ. וכן מקום מגורים שיש בתוכה בית הכסא או ג'קוזי, עדיין חייב במזוזה, הואיל ועכשיו עשוי לדירה רגילה, הגם שיש בה דבר טינוף. וכן מבואר מעורה"ש^כ. וכן מבואר מרח"ק סקי"ז וכ"ד. [יש שדנו דאזיל הטינוף מתגבר, ומבטל להמגורים עושה אותו כמי שיש לו מטה שלו בשירותים].
- (ה) וכן, בית הכסא שלנו דנו אם שם בית הכסא עליה, הואיל ואין הצואה נשמרת שם, אלא נתגלגל לחוץ. ודנו רק לענין ד"ת ודברים שבקדושה, אבל לענין מזוזה ודאי פטורה, דעדיין אינו מקום של דירה של כבוד. דלא כמי שטעה בזה.
- (ו) ע' רח"ק סקכ"ד, מרחץ הפנימי ואמצעי פטור משום דיש עומדים שם ערומים. וכשאין שם ערומים, משמע שם דאם הוא רק למרחץ ולא לביתו של בלן, פטור ממזוזה.
- (ז) ושבה"ל^כ חולק ע"ז, שחיצוני שאין ערומים כן יקבע מזוזה, הגם בלי ברכה.
- (ח) אלו ואלו מודים דבחיצון שיש שם תספורת, חנות, אוכל, שחייב לכו"ע.
- (ט) Swimming Pool, שנמצא שם עם ערותו מכוסה, לכאן' חייב במזוזה [ואינו מרחץ, דהא אין ערוה מגולה - ויל"ע רק מצד שוק באשה ערוה, האם זה עושה דירת אי כבוד]. ואם הוא פרטי, והוא גם מקום שמתלבש, א"כ הוא מקום של גלוי ערוה [אינו ברור], אבל אם יש תאי לבישה, וכ"ש ציבורי, לכאן' חייב עם ברכה.
- (י) החדר שבו מחליפים בגדיהם, פטורה.
- (יא) חדר של זבל, מאירי פוטר גם אם אינו מסריח, דאינו מקום של דירת כבוד.
- (יב) בית השחיטה, רח"ק חייב. ואע"פ שמאוס מאוד, מ"מ אינו טינוף ואי כבוד.

^כ יומא י"א.

^כ י"ב.

^כ ב' קנ"ו, ד' רפ"ו.

הלכות מזוזה

יג) יל"ע, Laboratory, שבודקים כל מיני דברים, כולל צואה, האם חייב במזוזה. וע' פתחי שערים פ"ה שכ' דאם הוא דבר רגיל שיריח שם, נמצא הוא מקום של אי כבוד, אבל בלא"ה, חייב.

יד) חדר כביסה, ע' בב"ח שפוטר. וכ' אמת ליעקב ר"ג דה"ה בזמננו. ושבה"ל^כ תלה אם הוא דע"ד, ואעפ"כ כ' דלא יברך. ושאלו לר' אלישיב, ואמר שחייב, ואע"פ שלפעמים יש לה ריח, מ"מ הוא ריח שאין לה עיקר, ועוד, הלא לכה"פ היא אוצר.

טו) למעשה, אין בכוחנו להורות שיברך עליה. [אם לא שהיא מקום שהוא נקי ויפה תמיד, אולי.] טז) וכל הנ"ל הוא גם לענין סדר עדיפויות.

יז) **מרפסת שרות**. יל"ע מב' סיבות. חדא, האם היא עצמו מחוייבת. שנית, אם היא חדר פנימי מבית הכסא, אולי הבית הכסא עצמו יחוייב מדין בית שער.

יח) ואכן, הארול"צ חייב בב' מזוזות. אמנם הש"ך סק"י איירי על הצד שחדר שאיש ואשתו ישנים פטור ממזוזה, אעפ"כ חדר פנימי מחוייב במזוזה, ויכסה וכו'. [הש"ך היא נגד אורל"צ, כי האורל"צ מחייב ב' ואילו הש"ך מחייב אחת.]

יט) וזה ראייה לנידו"ד, דלהש"ך יחוייב המרפסת שרות הגם שיוצא מביהכ"ס.

כ) ע"כ מצד הבית שער. ומצד המרפסת שרות עצמו, מסברא מחוייב במזוזה. וכן מחייבים ר"מ שטרנבוך^{כח}, ושבת הקהתי^{כט}. ויש מביאים ראייה נגד זה ואין הנידון דומה לראיה.

כא) אמנם, הואיל וכל מלקטי זמננו אמרו שאינו חייב, אין בכוחנו לברך עליה.

כב) [למעשה, מרפסת שרות הבא מביהכ"ס, יקבע מזוזה??]

כג) פתח לחדר של נט"י, אם היא עבור נט"י אחר שירותים, היא נטפל, ומשמש למקום פטור, ופטור. ואם היא עבור נטילה לתפילה, או לסעודה, חייבת. וצריך שיקול הדעת לברר מהי עיקר שימוש.

כד) בית הכסא שהוא מקום אוצר, כגון שמצוי במוסדות, בשירותים של נכים, לכאו' יש הזמנה, ושימשו בו פעם א', והוא בית הכסא, ופטור.

סע' ה' – יכסה מפני הטינוף

א) כ' שו"ע, אם המזוזה במקום שמצוי תינוקות ויש שם טינוף, טוב שהמזוזה יהיה מכוסה, אבל במקום נקי טוב שיהיה מגולה.

ב) פתחי תשובה ז' מביא יד הקטנה דכ"ז שמהני כסוי לטינוף, היינו באקראי, אבל בקביעות לא מהני כסוי.

^כ ב' קנ"ב.

^{כח} ב' תקמ"ח.

^{כט} ב' רצ"ו.

הלכות מזוזה

- (ג) והנה, כבר נתבאר דטינוף עצמו אינו פטור ממזוזה, וכל פטור בית הכסא אינו משום הצואה הנמצא שם אלא משום שהוא דירה של אי כבוד. ואמרנו, דמי שיש לו בית הכסא במקום דירתו, חייב, כי סוף סוף הוא מקום דירה, אלא שמשום הטינוף יכסה כדמבואר בסעי' זו.
- (ד) וא"כ יל"ע, מה כוונת היד קטנה, הרי איירי במקום שחייב מזוזה, אלא שיש טינוף, וכ' דאינו מועיל הכסוי. וא"כ, מה יעשה, לא יקבע מזוזה – הא מחוייב לקבוע.
- (ה) ורח"ק בדעת נוטה כ' דיתכן דב' כסויים מהני ליד הקטנה. א"כ אולי כך יעשה.
- (ו) והפשטות, שחייב לסדר ביתו שמקון החלפת טיטולים יהיה במקום שאין המזוזה נראה, כגון מאחורי דלת, או בפינה בהצד, אבל כל שיכול לראות המזוזה, יאסור היד הקטנה.
- (ז) סתם שו"ע ונו"כ היא דלא כיד הקטנה, אך היא שאלה חמורה של דבר ה' בזה, מובא בפתחי תשובה על הדף.
- (ח) ערוה"ש משמע שלמד כל האיסור הוא רק כשהוא ליד המזוזה, אבל מרוחק אין איסור. וזה עוד סמך, הגם שיד בקטנה אינו משמע כן.
- (ט) וע' רח"ק במזוזות ביתך, דיל"ע אם יש ראייה אם למד היד הקטנה כמו הערוה"ש או דלא כזה.
- (י) יל"ע, מי שהוא בבית האסורים ויש שם בית הכסא בחדרו, מה יעשה, הרי אין לו ברירה לסדר ביתו. ולכאו' יסמוך על ה'יתכן' של רח"ק, ויכסה פעמיים, וזו עדיף מלבטל מצוות מזוזה [לאילו המחייבים].
- (יא) רח"ק מביא אחרונים דטינוף תוך ד"א ממזוזה אפ' עראי אסורה. וערוה"ש הנ"ל היא דלא כזה.
- (יב) בקיצור, טינוף בקביעות, זו היה ציור של יד הקטנה. פחות מצוי מזה, כגון מקומות שנימצאים שם תינוקות, עדיין נקרא לפעמים יש בו טינוף, ושו"ע ס"ל שיכסה. פחות מצוי מזה, בזה ס"ל לשו"ע שיהיה מגולה.
- (יג) כגון, סלון בבית, מטבח, וכו' הוא דרגא שלישית, ברוב מקרים.
- (יד) י"א, מחמת יד הקטנה זו לא יכבד הרצפה לעשות ערימה נגד המזוזה [וגרע מסתם פח אשפה, דהם מכוסה, משא"כ זו מטונף יותר]. ואכן מנהג בעל"ז היא לכבד לעשות ערימה באמצע החדר.
- (טו) [ליד הקטנה, איך רפת בקר מחוייב במזוזה. א"נ י"ל, לא היה אצל המזוזה ממש, א"נ היה ב' כסויים, א"נ היה מאחורי הדלת].
- (טז) הרב יהודה אריה דונר שליט"א שאל פי מרן ר' אלישיב, והשיב לו דיכסה כל מזוזות שבבית, חוץ מדלת הראשי.
- (יז) ולכאו' כוונתו הוא לדירה בא"י, שיש ילדים מסתובבים בכל הדירה הלא כ"כ גדולה, ומצוי טינוף בכמעט בכל מקום, ואינו מוזר להחליף טיטול בכמעט כל הבית. אך לכאו' יסכים ר' אלישיב בבית עם קומות, שקומת קרקע אינו מצוי טינופת, ויקבע מזוזות שקופות. וכן יסכים בדירה של זקנים, מבוגרים, בחורים, וכו', שג"כ יקבע שקוף, כי כאן אינו מצוי טינוף כזו.

הלכות מזוזה

(יח) ואה"נ, ככל שעובר שלבים השונים בחיים, ישנה כסוי מזוזותיו. [עד שמישהו ייצר כסוי מזוזה שנוכל להזיז, כעין Shabbos Lamp].

(יט) והא דאמר ר' אלישיב שדלת הראשי יהיה שקוף, יל"ע מה דינו כשביתו פתוח לרחוב שמוסתובבים שמה אנשים אינם צנועים, ונשים בגלוי ראש.

(כ) הנהגת אאמו"ר שליט"א, שבקומת קרקע יש כסויים שקופים^ל, ובקומות עליונות הם מכוסים.

(כא) לפי מה שבאר בהמשך, דלענין צוואה י"א דמהני כסוי שקוף, א"כ כ"ז הוא להרויח אלו שאמרו שלא יהיה שקוף, ועוד, דיש ערוה מגולה ג"כ.

(כב) רח"ק בדעת נוטה משמע שהמנהג לא לקבוע שקוף, בכל הבית, ואין לטרוח ע"ז בכלל.

(כג) צימר עם ג'קוזי, ליד הקטנה יש בעיה גדולה, כי הוא טינוף [מרחץ, כי סתם ערוה איני יודע אם יש יד הקטנה, דרך טינוף כגון שופכים שבה איירי] לפני המזוזה. ולכן יזהר שיהיה מאחורי הדלת, או שיהיה מזוזה פסולה – אלא שאינו יוצא מזוזה. [באמת, צימרים כאלו, לכאן גדרם הוא מרחץ ובית הכסא ובית תשמיש, עם מטה. ולכן פטור משום שהוא דירת אי כבוד].

(כד) ע' מהרי"ל שהבאנו בסעי' ב', ואולי מנהג העולם היה מחמת שחששו ליד הקטנה.

(כה) יל"ע, חדר ניתוח, חדר של רופא נשים, של אורולוג, של אולטרסונד, אה"נ אינו חדר של אי כבוד, מ"מ האם יש בזה יד הקטנה. ולמעשה נראה דבכל הני מכסים הכל חוץ ממה שצריכין באמת, ואפ' כשכן מגלין ערוה, יש וילון. ולכן נראה שחייב. תאי מדידה, לא מגלין ערוה, בדרך כלל.

(כו) מתי ובמה יכסה המזוזה. כ' ט"ז וערוה"ש, דצוואה מהני כסוי אפ' שקוף, ואילו ערוה בעי כסוי שאינו שקוף [זה תולה בראיה, זה תולה ברשות]. קיצשו"ע ורח"ק סקכ"ח בשם ברכ"י, דגם מצוואה יכסה.

(כז) תשמיש המטה צריך ב' כסויים, א' מהם לא שקוף, א' מהם לא מיוחד. מ"ב סי' מ' סק"ז.

(כח) ואם היא מחוץ לחדר אם סוגרים הדלת, הוי רשות אחרת, ומחיצה גמורה. וע' דרכי משה ב'.

(כט) ב' כסויים שקוף, מעבר לפינה עד שאין המזוזה רואה תשמיש, בסדר.

(ל) ערוה"ש ט"ו מחדש לומר דאי"צ כסוי מפני תשמיש, דהתורה צויתה מצות מזוזה, וציתה פרו ורבו, ודנו הגמ' וראשונים ואחרונים מצד בית הכסא, וספרים, תפילין, כתבי קודש, ולא הרעישו על מזוזה, ע"כ 'היינו רביתיהו', ואי"צ כסוי. ומסיק, דאי"צ עכ"פ כלי תוך כלי.

(לא) מ"ב כ' כלי המיוחד להן, אפ' מאה כחד חשיבי. וכ' שם שאם מכוון שיהיה כסוי להתיר תואה/תשמיש/ערוה, מהני גם אם נשאר שם, ואינו נקרא כליין.

(לב) א"כ, כל מזוזה יש עליו פלסטיק דק, ועוד כסוי לתלותו על הקיר, ויכוון על א' מהן שיהיה לכסות מפני דברים אלו, ושפיר מהני לדעת מ"ב, כי יש הכל – ב' כסויים, א' אינו מיוחד, א' אינו שקוף.

^ל דאפ' אם יהיה שם במקרה צוואה, מ"מ מעיקר הדין כסוי שקוף מהני, ואין שם ערוה של בת ג' או בן ט'.

הלכות מזוזה

(לג) [ע' מחזה אליהו דיש חולקין על מ"ב הזו. אמנם המ"ב העיקר, ועוד, יש ערוה"ש שמיקל אפ' יותר. וע"ע שם, ערות קטן היא מבין תשע, וקטנה מבת ג'.]

(לד) דנו אחרונים מה דינו של מי שמאושפז בבי"ח, האפ' חדרו מחוייב במזוזה. והנה, נראה בהמשך בסעי' כ"ב אודות שכיר, בא"י ובחו"ל, שחייב במזוזה. ובתוס' מביא ב' מקורות לזה, חדא הוא דרשה של 'ביתך' ושכירות ביתך היא. א"נ מחזי כדירתו.

(לה) דהיינו, צד השני ששוכר כל חיובו הוא רק משום מחזי, ולא בעצם.

(לו) ואבנ"ז^א, מובא בשבה"ל^ב שביאר דבריו, כ' שחדר בבי"ח אינו דאורייתא לכו"ע, דאפ' לפי הצד של 'ביתך' מ"מ הנ"מ מי שגר שם למטרת דירה. משא"כ בי"ח, אינו שוהה שם למטרת מגורים, אלא מטרתו הוא לרפואה, ומעכב, ומה נעשה שחייב לישון וכו', אבל בעצם אינו חדר של מגורים, ואינו משלם על המטה ועל השינה, אלא על הטיפול, ומשך זמן הטיפול.

(לז) וא"כ, טען אבנ"ז אינו 'ביתך' וגם אינו מחזי כדירתו, ולכן לב' הצדדים אינו מחוייב במזוזה בכלל, ומפני כך פטור לגמרי.

(לח) שבה"ל שם ממשיך, דאם הוא בי"ח של ישראל הבעלים חייב לקבוע מזוזה – ואע"פ שמזוזה היא חובת הדר, מ"מ היכא שהדר יש לו פטור משלו, חל החיוב על הבעלים, כעין ביהמ"ד דידן, ע' במקומו.

(לט) ולכאוי' שבה"ל מסכים היכא שהוא בי"ח של ישראל והמטופלים הם עכו"ם, שאינו חייב בכלל, דרך כשיש חולים בר חיובא קאמר דברו.

(מ) ע' ר' אלישיב בשיעורים יומא י"א, מש"כ בענין שותפות עכו"ם שפטור, ומשמע דגם חולים עכו"ם נקרא שותפות, וצ"ע.

(מא) ע' אג"מ^א ישראל נשוי לגויה ל"ע, אסור למכור לו מזוזה, כי אינו מקבל עול מלכות שמים, אלא כל מהותו הוא פורק עול מלכות שמים. ויל"ע, מה יגיד ר' משה לקבוע מזוזה על חדר שיש בו טלויזיה, או אינטרנט פרוץ ח"ו?

סע' ו' – אכסדרה

(א) אי' בגמ' אכסדרה פטורה ממזוזה, ואע"פ שיש לה פצימין, מ"מ אחזוקי תקרה בעלמא הוא.

(ב) [הוספה ממהדו"ב: אי' בגמ' מנחות ל"ג: אכסדרא פטורה ממזוזה משום דאין לה פצימין, ופריך עליה וכו', ומשני אפי' יש לה פצימין מ"מ אחזוקי תקרה בעלמא היא. דהיינו אכסדרא תיאורו הוא חדר של שלש חדרים שאין לה צוה"פ, ואפי' אי יש לה מ"מ הוא רק מחזק התקרה ולא למטרת פתח.

(ג) ממשיך הגמ', אכסדרא רומיתא שיש לה ד' דפנות חייבת.

(ד) גמ' יומא, אכסדרא פטורה ממזוזה. והק' תוס' סתירה. ואני הייתי מיישב דהא דגמ' יומא קפטר, היינו בגי' דפנות, כמו שגמ' כאן קפטר. וע"כ תוס' הבינו דהגמ' ביומא קפטר גם בד', וזה סתירה לגמ' מנחות.

^א לא ש"פ.
^ב לב' קנ"ב.
^ג לג' שכ"ז.

הלכות מזוזה

- (ה) ותי' תוס' ב' תירוצים. חדא, מנחות היא מדרבנן ואילו יומא הוא פטור מה"ת [אפי' ד', משום דאינו דירה אמיתית].
- (ו) אי"נ תי' תוס', הא דגמ' מנחות מחייב, היינו כשהוא פתוח לבית, ואילו יומא דקפטר היינו כשאינו פתוח לבית.
- (ז) ושו"ע חשש לדני התירוצים בסעי' הבאה, ואינו מברך אלא כשהוא פתוח לבית. וק', אי"כ מדוע כאן שו"ע לא חשש לתוס', ולהורות שאין לברך אלא כשאכסדרא דד' פתוחה לבית; ואיך משמע דאכסדרא דד' מברך בכל אופן אפי' אינו פתוח לבית. וע' ב"ח שהרגיש בזה.
- (ח) ע' רח"ק סקל"א ושעה"צ ס"א דלמד תוס' לומר דאם הוא פתוח גם אכסדרא דג' יחייב במזוזה. וע"פ משי"ע למעלה אינו מוכח, דלכאוי' כו"ע מודי דבג' דאינו חייב במזוזה.
- (ט) ומקורו של רח"ק הוא לחם הפנים. ושם י"א ט"ו משמע דרק על ד' ס"ל שלא לחייב עם ברכה אלא כשפתוח לבית. וע"כ ס"ל לרח"ק, דלתוס' שמחייב כשפתוח לבית, היינו בין בג' ובין בד', [אוי"ד בד' מסכים דאיי"צ פתוח לבית]. ועיין.
- (י) יד הקטנה ס"ל דהא דיש פטור של אחזוקי תקרה היינו רק באכסדרא שאינו דירה ממש, אבל בבית לא מהני היתר של אחזוקי תקרה. ע"כ.
- (יא) ומכאן המקור דכל מה שהוא לאחזוקי תקרה לחוד אינו מחוייב במזוזה, דאין שם פתח עליה.
- (יב) שו"ע כ' הא דאכסדרה פטורה, הנ"מ בג' כתלים, אבל בד' גם אכסדרה מחוייבת. [הבנה?]
- (יג) ומחדש היד הקטנה^{לד'} הא דיש פטור אחזוקי תקרה, הנ"מ דווקא אכסדרא שאינו מגורים בכלל, אלא מקום לטייל וקפנדריה [וגם בזה רק ג' ולא ד'], משא"כ בית ממש, או בית שער לבית, בזה אין היתר כזו, ואפ' אם הוא אחזוקי תקרה לחוד, חייב.
- (יד) לדוגמא, בית שהעלייה רחבה יותר מהקומת קרקע, ויש עמודים לחזקו, לשו"ע פטור, וליד הקטנה הואיל והיא בית שער ופתוח לבית, חייב.
- (טו) היד הקטנה יש לו חברים, ע' לחם הפנים על קיצשו"ע י"א ט"ו, ומובא בשעה"צ כאן סקל"א. וחזו"א^{לה} מביא דעת הרי"ף כזה.
- (טז) מבואר מאחרונים הטעם שאחזוקי תקרה פטורה ממזוזה אינו משום דהוא עצמו טעם לפטור – סיבה, אלא משום דהוא מגלה שאין כאן פתח, וכל שאין פתח אינו חייב במזוזה – סימן.
- (יז) כך מבואר מחזו"א^{לו}, דאחזוקי תקרה לחוד אינו משוי ליה שנוי מקום, אבל היכא שיש שנוי מקום חייב. ולכן כ' חזו"א דצוה"פ של עירוב מחלק הרשויות, ולכן חייב במזוזה.
- (יח) והרחבה, Extension, שנשאר צוה"פ, כ' מחזה אליהו ק"ח וק"ט דאם נשאר מחמת אחזוקי תקרה, או שיקר להסירו, או לנוי, אינו מחלק השימושים, ולכן אינו פתח, ופטור. אבל היכא שמחלק השימושים, נעשה פתח, וחייב. וכ' עוד, דאם השאיר יותר ממה שצריך להשאיר

^{לד'} ב' הע' י"ד.
^{לה} קס"ט ג'.
^{לו} קע"ב ג'.

הלכות מזוזה

להחזיק התקרה, מגלה שרצה בחילוק החדר, וחייב. וזו הגדרה טובה, הגם שהרבה פעמים אינו מוכח.

(יט) וליד הקטנה ודעימיה, ודאי הכל הנ"ל חייב בכל אופן.

(כ) היכא שה'אחזוקי תקרה' מחלק החדר לשימושים שונים, אבל רצונו היה הלואי שיהיה חדר א' גדול, למעשה סוף סוף הצוה"פ משוי ליה לפתח, הגם נגד רצונו, וא"כ חייב במזוזה. כגון חדר שנה שלנו.

(כא) מי שיש לו לפני ביתו עמודים לנוי, אם הם רק שניים, אולי הוא לאחזוקי תקרה שעל גבה. אבל היכא שיש ד', מסתמא הוא להיות בית שער נאה ויפה, וחייב. וליד הקטנה חייב בכל אופן, הואיל ובית פתוח לו.

(כב) וע' מה שמביאים בשם ר' משה שפתח לנוי אינו חייב. ואינו ברור על מה דיבר. וע"ע רח"ק בשעה"צ רפ"ז סק"ד.

(כג) שבה"ל^ל כ' דער שהוא כל כולו לנוי, ואינו פתוח לשום מקום, כגון מה שנמצא באיזה גינות, שיש צוה"פ רק עבור שפרחים יגדל עליו, או שאר נוי בעלמא, אינו חייב. והטעם משום דאינו פתח אם אינו פתוח לשום דבר. זה כעין הנ"ל. וע"ע מנח"י לגבי 'גדר חי' – שער עשוי מעצים לבד.

(כד) ע"ע מז"ב לרח"ק רפ"ז ד', ושעה"צ שם.

(כה) עמוד של חיזוק בעלמא, כגון בביהכנ"ס, אולם, ישיבות, פטור. [גם ליד הקטנה?]

(כו) חובת הדר^ל כ' דהיכא שמיפה הפצימין מגלה שאינו עבור אחזוקי תקרה לחוד, וחייב. ולא הבנתי, כי עכשיו שהוא שם מיפה, אבל מאוד יתכן שאינו פתח, ואינו אלא לאחזוקי תקרה.

(כז) מצוי מאוד במדרגות של מתכת שיהיה עליהם צוה"פ לאחזוקי תקרה בעלמא.

(כח) למעשה, עמודים הללו לפני הבתים, נהגו לקבוע בלי ברכה. ואולי מפני כל ספיקות הנ"ל, ואולי משום דעת יד הקטנה.

(כט) הבאנו למעלה, ס"ל לחזו"א דצוה"פ של עירוב חייבת במזוזה. מנהג העולם אינו כן, ואינו רק משום חשש שיגנב או שיבזה. וביאר שבה"ל^ל שפתח 'הלכתי' של עירוב אינו ענין לפתח של מזוזה. ואה"נ עכשיו יש שני רשויות, מ"מ בעיני בנ"א הכל חדא, וא"כ אינו חיוב לענין מזוזה.

(ל) והיכא שהוא שער ממש, על דלתות, כגון הך דמטרסדורף, חייב לכו"ע. ואכן עיינתי ויש שמה מזוזה, אך זה ברחוב המ"ג אין לו מזוזה, וצ"ע.

(לא) מחזה אליהו נקט כחזו"א. וכמדומני שהרב פאלק לא היה לו מזוזה ב Back Lane שלו. ואולי היה מטעמים אחרים, כגון עכו"ם וכו'.

(לב) Metal Detector אינו פתח, ופטור.

ל' ה' ק"ס.
ל' ח' ז' ט'.
ל' ט' ז' ק"ע.

הלכות מזוזה

-סע' ז' – מרפסת, בית שער, גינה

- (א) מרפסת, והוא דרך לעלות בה לעליות, בית שער וגינה, פטורים, ואם פתוח לבית חייבים. וי"א גם בלי בית פתוח לו דחייב.
- (ב) מקור המח' היא בצם ב' גמ', דביומא י"א. בית שער פטור, ומנחות אי' דחייב. והק' תוס' סתירה. ר"ת יישוב, פטור מה"ת, וחייב מרבנן. ועוד תירוצ' שם, וכ"ה רי"ף ורמב"ם, כשלעצמם פטור, פתוח לבית חייב.
- (ג) וכ' ב"י דחוששין כל הדיעות, וקובעין בלי ברכה, והיכא שו"ע מודי, מברך. כגון בית שער או גינה הפתוח לבית, מברך לכו"ע. וכשלעצמן, קובע ואינו מברך.
- (ד) והא דאי' בסעי' א' שערי בתים חייב, היינו משום דבית פתוח להם, וחייב לכו"ע. ע"ע חובת הדר.
- (ה) שערי עיר העתיקה, חייב משום שערי עיירות, ותלוי מי הרוב, ישראל או עכו"ם.
- (ו) הא דבית שער חייב, יש לחקור בטעמו. האם משום שנטפל ומשמש להבית, וא"כ חייב אטו הבית. או"ד חיובו הוא משל עצמו, הואיל והיא משמש לבית.
- (ז) נפק"מ, היכא שהבית שער חסר דינים, ואילו הבית יש לו הדינים. כגון, דע"ד, דלת, מקורה.
- (ח) ומלבד החמודי דניאל שנביא בסעי' י"ג, שהתם מחדש בסיפא שפחות מדע"ד חייב כשחזי לשימושיה – מלבד צד זו, התם ברישא כ' דבית שער חייב בלי דע"ד – ואולי ההבנה הוא עפ"י הנ"ל, דמפני שנטפל לבית המחוייבת, גם היא חייבת הגם שחסר תאני מעשר התנאים.
- (ט) בית שער למקום פטור, פטור. ואי"ז ראייה לשאלה הנ"ל, דזה מובן לב' הצדדים. או שנטפל לפטור, או שהוא עצמו הוא שימוש של שימוש של פטור.
- (י) עכ"פ אין לנו הכרע עדיין בשאלה זו. וגם אין נפקותא כ"כ לדינא.
- (יא) חובת הדר^מ בית שער של ביהכ"ס פטורה. אבל אם יש שם כיור ומגבת, יש לה שימוש בפנ"ע, וחייבת. וכולם העתיקו את זה.
- (יב) כוונתו לומר, דעכשיו אינו בית שער, אלא חדר בפנ"ע. ולכאו' תלוי על מהותו, ובעצם, דאם היא בית שער עם חפצים, פטור, ואם היא באמת חדר בפנ"ע, כגון אם היא חדר גדול יותר, ארונות, וכו', אז לכאו' צדק.
- (יג) ובאמת נראה, דברוב מקרים היא שימוש של אי כבוד שיש שם מגבת וכיור, ואינו מחוייב בכלל.

-סע' ח' – בית שער

- (א) ע' פרשה סדורה עמ' נ"ו.

^מ ב' הע' י'.

הלכות מזוזה

-סע' ט' - בית שער בגינה

(א) כל החידושים שיש בסעי' הזו כבר נתבארו בס"ד.

-סע' י' - בית מדרש

(א) ע' טור בשם מהר"ם מרוטנברג, מובא בט"ז, שרוח רעה מבעתו עד שקבע מזוזה בביהמ"ד, וע' ביהמ"ד מא.

(ב) וטעם פטור ביהמ"ד, הרמב"ם כ' דמשום שהוא דירת קודש ולא דירת חול, ולכן פטור. מאידך תוס' מנחות ל"ג [יומא י"א], אינו מקום דירה של יחיד, ולכן אינו חייב.

(ג) דעת המרדכי^{מב} דביהמ"ד חייב.

(ד) ופסק שו"ע בית מדרש פטור, וי"א דחייב, ונכון לחוש לדבריהם, ולא יברך עליה או יפטרו עם חדר שכן חייב, כגון חדר קפה.

(ה) [מש"כ שם דאם יש לו פתח לביתו, הכוונה שהפתח היא חייבת מחמת שהוא פתח הבית, והמזוזה יהיה בימין הנכנס לבית. ואם מיוחד ליציאה אל ביהמ"ד, יפטור השו"ע מעיקר הדין.]

(ו) הטעם שיש מחמרים בביהמ"ד, ושאנן חוששין להם, ביאר הש"ך סקי"ט דשונה מביהכנ"ס שפטור, דביהמ"ד יושבים שם התלמידים מהבוקר עד הערב, ודומה לדירה [משא"כ בית הכנסת, נכנס להתפלל, ויוצא אח"כ]. עכת"ד. [ופשוט דסברות הללו אינם תלויים בשם בית הכנסת או שם ביהמ"ד, אלא כל שיושבים שם שייך טעמי הש"ך.]

(ז) בית מדרש של יחיד, עק ערוה"ש י"ט דמבואר דלהרמב"ם אין מקום לחלק דסוף סוף הוא דירת קדוש. ואילו לתוס' יחייב כי כן הוא לדירה של יחיד. וכ"כ פתחי תשובה ט'.

(ח) והנה, אם הוא מקום שאינו חלק מהבית, כגון במחסן, או חניה, שאינו חלק מהבית, אה"נ יהיה תלוי על הני ראשונים. ובספר אגור באהליך כ' דה"ה חדר בבית שמיוחד ללימוד, Study, ג"ז תולה על ראשונים הנ"ל.

(ט) ולמו"ר הגרש"ק לא היה נראה כן, דאפי' אם ימצא מציאות שהוא מיוחד רק ללימוד ולא לדברים של חול ו'הכשרי מצוה', מ"מ הוא כחלק מן הבית, ואיך זה נקרא דירה של קודש להרמב"ם, הא דירה, ואוירה של דירה יש כאן, והיתכן שחדרו של רח"ק [לפני עשר שנים] אינו מחוייב להרמב"ם. [לדידי אינו מוכח, אכן, דירת קודש הוא, והוא אדם קודש, ודירתו קודש, ואינו דירה של חול.]

(י) ע"פ הבנתו, מו"ר ס"ל דביהמ"ד של ישיבה פרטי [ולא פתוח לכל], חייב לתוס', וחייב גם לדעת הרמב"ם, כי הוא מקומם של בני הישיבה, וס"ל דלכאו' חייב עם ברכה. והביא חובת הדר^{מג} שמשמע כדבריו. וגם אגור אהליך^{מד} מצדד כזה, ואינו ברירא וכ' דלא יברך. וע"ע נחלת צבי

^{מא} וז"ל המרדכי מנחות תתקס"ב: מובטח אני שכל בית שתקון כהלכתו במזוזה אין שום מזיק יכול לשלוט בו ובבית שלנו יש קרוב לעשרים וארבע מזוזות לבית המדרש ולבית החורף ולפתח הבית ולשער החצר הפתוח לר"ה ולפתח הבית הפתוח לחצר ולעליית המקורה שאני אוכל בקיץ ולכל החדרים של הבחורים ושלוש מאיר בר ברוך: עכ"ל.

^{מב} תתקס"א.

^{מג} נ"ד. וע"ע שם ב' י"ג.

^{מד} ל"ג כ"ח.

הלכות מזוזה

מובא בפתחי תשובה סוף הל' מזוזה דמשמע ג"כ דחדר בבית ללימוד חייב. עיי"ש. [וע"ע במח' קרח עם משה רבינו, בית שכולו מזוזה, האם חייב מזוזה].

(יא) אנן שקובעין מזוזות בביהמ"ד, כטעמי הש"ך, יל"ע על מי חייב לקבוע. אגור אהליך^{מה} כ' דהטעם מחייב את הלומדים שם כל היום, דהיינו החיוב הוא רק אם לומד שם כל היום, ואז החיוב מוטל על הלומד. ועפי"ז נהג מחבר ספר הנ"ל, שלא למד יום שלם בביהמ"ד שלא היה לו מזוזה, רק סדר א', דאל"ה יחייב במזוזה שם.

(יב) ברם פשטות הבנת הש"ך אינו כזה, אלא כוונתו לומר דהואיל ואנשים מסתובבים שמה כל היום, נהפך המקום למקום דירה, והמקום נעשה בר חיובא, ומי שהוא בעל המקום חייב בקביעת מזוזה.

(יג) ועוד, נפק"מ, היכא שיש אנשים שמה כל היום, אך כל א' אינו שם אלא לכמה שעות. דלדברי אגור אהליך, אין מי שמחייב שם, משא"כ לפי הפשטות, היא כמקום דירה הואיל ואנשים שוהים שם כל היום, ולא משנה מי שוהה שם. [אינו מוכח, דאולי הואיל ואין מי שישוהה שם כל היום, אינו כדירה, ורק כשיש אנשים ששוהין כל היום שם נעשה כבית דירה לחייב הבעלים].

(יד) ועוד, דבריו לכאן' תמוהים, שהרי הלומד שם אין לו שום קנין, זכות, תנאי, שכירות, שאלה, אלא הוא אורח בעלמא, וידעינן דאורח אינו חייב במזוזה. וצ"ע.

(טו) ואה"נ משמעות הערוה"ש כותיה, דכ' 'הוי כדירתן', מ"מ הערוה"ש עצמו הוא חידוש, נגד כל האחרונים והפוסקים שכ' דדומה לדירה, ולא כתבו כדירה של מי.

(טז) דעת נוטה בהערות שם [לבן של רח"ק] כ' שחיוב המזוזה, וחובת בדיקה הוא על הלומדים שם.

(יז) אך מה נעשה דהוא נגד הפשטות, וגם הא דאורח לכאן' הוא ראייה נגד מהלך זו. וצ"ע.

(יח) בישיבה, חדר שיעורים שפתוח רק להשיעור ואח"כ נועלים. לפי כל הנתבאר, אין שום צד חיוב. ובמשך הזמן, כששוכחים/מתעצלים לנעול, אז ממילא שוהים שם וחייב במזוזה. והגדר אינו ברור, וע' לקמיה גם לענין תולמ"ה.

(יט) חדר כיתה, Classroom, אם יש שם גם לימודי חול, לכאן' חייב לכו"ע [ברכה?]. ואם הוא לקודש לחדר, הוא סוגיין, ואם אין שוהין שם לכאן' אינו מחוייב. ושל בנות, לכאן' אין חילוק. למעשה כולם קובעין, דעושים שם הרבה דברי חול.

(כ) וחדר כיתה של קטנים שם, אגור אהליך שם^מ ע"פ שיטתו דאינו חייב כשלא הגיעו לחינוך, כי החיוב על הלומדים, ולא על בעה"ב. ואפ' לפי שיטתו צ"ע, כי הלא יש מלמד שם, והמלמד לילדים שלא הגיעו לחינוך אינו כל כולו תורה, א"כ יחוייב מצד המלמד או המורה. [אולי במורה אינו יהודי].

(כא) ולפי הפשטות שהחיוב על הבעה"ב, גם כאן המוסד חייב לקבוע על חדר שלהם שדומה לדירה.

^{מה} ל"ג כ' וכ"א.
^מ ל"ג ול"ד ואילך.

הלכות מזוזה

כב) בית/חדר של רב/אדמו"ר שיש פתח ממנו לביהמ"ד, באיזה צד יקבע המזוזה. ואג"מ^מ כ' דיקבע מימין הנכנס מביהמ"ד להבית. ואין טעמו משום דביהמ"ד בעצם היא מקום פטור, דהא חולק על רעק"א, אלא ס"ל דהבימ"ד היא ככניסה להבית, והוא כרשה"ר. ואע"פ שאינו נעשה קפנדריא, מ"מ אחרי שהתפלל שם יכול לכנס אם הבית, וא"כ הוא כדרך מחוץ אל תוך הבית, ולא כפנימי של הבית. [לא הבנתי ההכרח לומר כן].

-סעי' י"א וי"ב – סוכות חג ושל יוצרים

א) בסעי' י"ב סוכות יוצרים, הפנימי חייב החיצון פטור. הו"א דבית שער עראי לחייב אטו הקבוע, קמ"ל. ונחלקו רש"י ורמב"ם. רמב"ם ס"ל דקמ"ל דגם בית שער חייב להיות קבוע. ורש"י ס"ל, בעצם בית שער עראי כן חייב אטו הקבוע, ושאינו סוכת יוצרים שגם הפנימי אינו קבוע כ"כ. ע' רח"ק סקנ"א.

ב) וגדרי קבוע אינם ברירא לימ"ח. כגון אוהל עבור בדיקת חום [קורונה] לפני הבנין.

ג) בסעי' י"א, סוכת החג בחג, בית שבספינה, וחניות שבשווקים, פטורים. והנה, הבונה בית ודעתו לסתרו אחר כמה ימים, בית גמור הוא וחייב. והני שהזכיר השו"ע, בחסצא הם בנינים של עראי, ולכן פטורים, משא"כ בית רגיל עם דעת, הוא חפצא של קבע.

ד) ולכן, אם מאיזה טעם שירצה מישהו בונה עוד חדר בגינה שלו בשאר ימות השנה, כגון שמשפחתו בבידוד וצריך עוד חדר, או שיש שיפוצים; אם בונה לזמן מסוים [שאינו יודע מה היא] הוא בנין שבעצם מתקיים, וחייב במזוזה. [ויתכן שבגללו יחייב לתקן מזוזות שבביתו לצד השני, כי ישנה דרך ביאתך].

ה) והחידוש של סוכה, דהתורה אמרה שהיא דירת עראי, ולכן היא חפצא של עראי, ופטור.

ו) ויל"ע הא דאמר רחמנא דירת עראי היא, האם זה סיבה שלא לחייב, או"ד זה סיבה לפטור. נפק"מ, מי שיש לו סוכה תוך ביתו, ובסוכות פותח הגג, האם עכשיו פטר חדר זו, או"ד עדיין חייב כי הוא דירה של קבע לשאר ימות השנה.

ז) ופתחי תשובה מביא בשם ארבעה טורי אבן בשם חכם א', דבסוכות חדר הזו פטורה ממזוזה. וכ"כ מ"ב בסי' תרכ"ו סקכ"א, דסוכות היא פוטר, ואינו רק אי חיוב.

ח) מאידך, ערוה"ש כ"ז כ' דסוף סוף הוא דירה של כל השנה, וחייב. וכ"כ קיצשו"ע^{מט}. וכ"כ הארבעה טורי אבן שם בעצמו. ואג"מ^י כ' דפשוט שחייב, ואינו מביא בכלל צד המ"ב. ושבה"ל^{נא} ג"כ ס"ל כן, אלא שכ' דאין לו כח נגד המ"ב.

ט) וכ' שם שבה"ל, דלפי מ"ב, בשאר ימות השנה יהיה מזוזה על הצד ימין הנכנס להסוכה, ובסוכות יקבע על צד השני, ימין נכנס לבית, עם ברכה. ומצדד שם דיקבע ב' מזוזות, חד כמ"ב וחד כאג"מ, אך למעשה אינו סובל את זה. ומסיק דשב ואל תעשה מורה לנו נגד המ"ב.

^{מז} קפ"א.

^{מח} כגון אוהל Marquee, אם ומתי חייב מזוזה.

^{מט} קל"ד ח'. וכל דהסכך הוא הקרוי.

^י ה' מ'.

^{נא} ב' קנ"ג.

הלכות מזוזה

(י) היכא דהסוכה היא בית שער להבית, היינו סעי' י"ב דלדעת כמה ראשונים היא בית שער עראי לבית קבוע. וכ' מ"ב שם, ומובא כאן ברח"ק סקמ"ז סוכה שפתוח לבית, או פתוח לבית וגם לרשה"ר [מצד השני], אז הסוכה חייב מדין בית שער, בכניסה לסוכה מרשה"ר בצד ימין, ובכניסה לבית בצד ימין.

(יא) [דהיינו, ס"ל למ"ב, דסוכה היא פוטר מצד דירה, אפ"ה היא חייבת כל שאר השנה. ואילו יתכן שהוא יהיה בית שער עראי לבית של קבע.]

(יב) ולכאור', זה מתאים רק לדעת רש"י בסעי' י"ב, דבית שער עראי לדר קבוע חייבת, ושאינו סוכה יוצרים. דאילו להרמב"ם, הא ס"ל דבית שער עראי פטורה, גם אם היא לבית של קבע. וכ"כ רח"ק בשעה"צ צ"ג, וע' בהע' שם.

(יג) ולפי מ"ב, מי שיש לו חדר או מרפסת או חצר דע"ד [ואינו פתוח לרשה"ר], ובשאר ימות השנה המזוזה היא בימין למרפסת, בסוכות חייב להחליף המזוזה. שעכשיו הכניסה היא לבית, והסוכה פטורה.

(יד) והנה, מעולם לא ראינו מי שיעשה את זה. ואולי מפני שנהגו כהרמב"ם, ובית שער עראי אינו בית שער. [זה מיירי כשפתוח לרשה"ר ג"כ, והיכא שאינו פתוח לרשה"ר, בזה נהגו כר' משה.]

(טו) אלא שלכאור', הנ"מ כשהוא עראי ממש. אבל אם בונה בר"ח אלול, וסותר בחנוכה, בזה לכאור' גם לרמב"ם חייב. ועיין.

(טז) מי שיש לו סוכה בביתו, ובסוכות נהג כר' משה ושבה"ל, עכשיו בשאר ימות השנה, לכאור' למ"ב ה"ל תעשה ולא מן העשוי [תולמ"ה]. דהיינו אינו שאלה של ז' ימים, אלא שאלה של כל חיייו אחרי סוכות.

(יז) וכ"כ שע"ת בסי' תרכ"ו בשם פרי חדש. וכ"כ בא"ח. ומסתימת מ"ב ליכא להוכיח מידי, כי הלא ס"ל ע"ם הנ"ל דבסוכות מחליף המזוזה לצד השני.

(יח) וכתב סופר^{יב} ג"כ כ' כנ"ל, וכ' עוד דאם הסיר הגג להניח סכך, הרי בינתים היה בית בלי קרוי, ופטור [גם בלי דיני סוכות], א"כ אח"כ הוא תולמ"ה. [היכא שיש ציר, בזה לכאור' הכת"ס מסכים שאין בעיא. כי מיבעיא לן כשהסיר הגג לגמרי.]

(יט) פתחי תשובה כאן מיקל, הואיל ונעשה בהכשר. וכ"כ רח"ק כאן. ור' משה כ' דתמוה מי שחולק ע"ז, וכי מי שנכנס לבית בעראי, וקובע מזוזות, ואז נשאר שם בקבע, וכי יחייב לחזור ולקבוע מזוזות, דעכשיו קבע הוא – ודאי שלו. [ק', הא לא נעשה בהכשר כי היה עראי.]

(כ) ובאמת, קשה טובא האי סברא דנעשה בהכשר, כי בכל דיני תולמ"ה לא מצינו היתר חדש כזה, רק כאן. ואינני מבין, דאם אין זה תולמ"ה, אז מה כן תולמ"ה.

(כא) ובאמת, מקור לתולמ"ה במזוזה הוא גמ' מנחות ל"ג: ויל"ע, בשלמא ציצית, בשלמא סוכה, כתיב בהו 'תעשה', וא"כ קמ"ל תולמ"ה, ותפילין אין בהם תולמ"ה כי לא כתיב ביה 'תעשה'. וא"כ ק', איפוא במזוזה כתיב תעשה, ומנלן להגמ' שיש תולמ"ה אצל מזוזה.

^{יב} קל"ט.
^{יג} אולי מ"ג:

הלכות מזוזה

כב) ושדי חמד קי"ג כ' דיש בו תולמ"ה בבנין אב מציצית – וכ"ה ברש"י שם ל"ג. ומביא קרית ספר שיש בו תולמ"ה מדרבנן.

כג) נמצא, כללי תולמ"ה כאן אינם ממש אותם כללים של ציצית וסוכה, ואם אמרו כאן סברא נעשה בהכשר, אין אנו יכולים להק' משאר תולמ"ה שהיא מה"ת. והכתב סופר מובן, אך עכשיו אין החולקים צע"ג.

כד) בית שבספינה פטור. מקורו הוא רמב"ם ו' ט', דאינו קבע. ורמב"ם בהל' ברכות י"א ב' איירי לגבי מצוות השונות, דיש שמזדמנות אל האדם, ויש שהאדם צריך לחפש אחריהם, כגון מעקה ומזוזה, דיתכן שכל ימיו לא יתחייב במעקה, ושידור בספינה ואינו חייב במזוזה כל ימיו.

כה) פשטות הרמב"ם, דס"ל דספינה היא מקום שבחפצא אינו יכול ליקבע שם, ולכן אינו חייב אפ' דר שם כל ימיו; כ"מ בלבוש, ובצל החכמה^{יד}. אמנם קה"י במנחות למד הרמב"ם שאינו פטור בחפצא אלא בהגברא, שהאדם אינו קובע עצמו בספינה, אבל אילו באמת קבע עצמו שם יתכן שיחייב עצמו גם בספינה.

כו) וכדברי קה"י מבואר בערוה"ש, דכ' שחייב השוהה בספינה לתקופה ארוכה. וכ"כ מנח"י^נ. וע"ע ברח"ק כאן שלא נקט כאביו מאה אחוז.

כז) ועם כל זה, פשטות הרמב"ם דספינה על מים אינו מקום קבע בחפצא. וכן משמע בברכ"י המדמה בית האסורים לספינה.

כח) ובצל החכמה כ' דעפי"ז לא שנא השוהים שם לא שנא העובדים שם, כולם פטורים.

כט) בהולנד, ישנם אנשים הגרים בספינה שאין לו מנוע, אלא קושר לנמל בקבע, ויל"ע אם זה כלול בהרמב"ם. וס"ל למו"ר רש"ק דכן נכלל. ואני מסופק בזה.

ל) Motorhome, Caravan, RV, יל"ע מה דינם. חלקת יעקב^פ דמי שקובע עצמו באיזה מקום, חייב עם ברכה.

לא) ולכאו', כי היכי דהרמב"ם צריך משקוף/מזוזה/תקרה/דלתות, ה"ה צריך קבע. וכי היכי דספינה אין לה קבע, ה"ה אלו אינם חפצא של קבע.

לב) לדינא, מנח"י שם ור' משה שטרנבוך^{יג} יקבעו בלי ברכה. [לדידי כן מתסברא, דרק בספינה קאמר הרמב"ם דבריו כי התם מינח נייח, דהיינו אינו במקום מסויים. כעין מה שמצינו בתחומין, שעל המים אינו בשום מקום, אבל כאן הרי קבוע על הארץ והיבשבת]. [וכ"ז הוא רק כשהוא שלו, או שכורה בא"י, ושכורה בחו"ל ליותר מל' יום.]

לג) מטוס, אינו נוגע. Bungalow Colony חייב, דלא כמשנה הלכות שדבריו צע"ג.

לד) חנויות שבשווקים. ביארו המפרשים שאינו שוהה שם בלילה, רק ביום. והנה, ביהמ"ד חייב הש"ך דיש לומדים שם כל היום – הא מבואר כל היום הוא חיוב ולא פטור.

^{יד} ג' פ"ג.

^נ ב' פ"ב.

^פ קס"ג.

^{יג} ב' תקמ"ב.

הלכות מזוזה

לה) ועוד, סלון, מטבח, אינו שוה שם בלילה. וע' יד הקטנה דמק' שלא קפטרו אלא חנויות שבשווקים אבל לא שאר חנויות קבועות.

לו) עכ"פ לדינא חנות ומפעל ומשרד קובעין בלי ברכה. ואין זה דין מפורסם.

לז) פועלים ישראלים במפעל של עכו"ם, פטור, דהחויב על הבעלים – כ"כ מנח"ינ^ה.

-סע' י"ג – ד' אמות

א) כל בית שאין בה ד"א על ד"א אינו חייב במזוזה. ולפני שנעמיק בעיקר הסעי', נביא כאן דבריו המפורסמות של החמודי דניאל, מובא בפתחי תשובה י"א.

ב) וכ' חמוד"נ, הא דכ' שו"ע דבעינן דע"ד, היינו בית, אבל בית שער גינה ומרפסת, חייבין אפ' פחות מזה. וממשיך, ועוד נראה, בית גדול ויש חדרים קטנים להניח שם חפציו, חייבים במזוזה.^{נט}

ג) וחלק הראשון של החמוד"נ היה יכול לפרש דחייבין אפ' פחות מד', אטו הבהית שהם משמשים. אך חלק האחרון א"א לפרש כן, דאוצר אינו חייב משום שמשמש הבית, אלא משום חיובו של עצמו, ואע"פ ס"ל לחמד"נ דסגי בפחות. וע"כ משום דחזי לתשמישו גם בפחות מדע"ד, וא"כ חייבת. ולא קאמר דע"ד אלא בבית, וחדר רגיל, דבזה חזי לשימושיה רק בדע"ד אבל שאר מקומות סגי בפחות.

ד) ועד כמה אנו חוששין לדעה זו. מנח"י^ס מעיקר הדין מקילין, אך נראה לו שיקבע כפי חמוד"נ, ונגד רעק"א שנביא בס"ד. [רש"ש בסוכה נקט כחמוד"נ.]

ה) אבן ישראל מאריך, ומסתבר לו כחמד"נ. חשב האפוד כ' עיננו רואות מנהג העולם כזה. וכן נקט חלקת יעקב.

ו) אבנ"ז^{סא} בא לאפוקי מדעה זו, ואינו חייב אלא אם הוא מקום ראוי לדירה, והיא שיעור דע"ד. [עיין מכאן לענין מקפאי גדול, כי כמות שהיא אינו ראוי לדירה.]

ז) חיי"א כ' דאפ' אוצר בעי דע"ד – נגד חמוד"נ. וכן קיצשו"ע^{סב}. דעת קדושים, יד הקטנה, ועוד, גם חולקים. ופתחי תשובה עצמו באות ב' כ' דלול חייבת רק כשהוא ד'. ועיין.

ח) שלמת חיים קס"ו כל הפוסקים הם נגד חמוד"נ, והנח להם לישראל. שבה"ל^{סג} מנהג העולם לא לחשוש לזה^{סד}.

ט) רח"ק בסקנ"ב כ' דהאחרונים חולקים על דין זו. ובשעה"צ ק"ט כ' דשמע מגיסו שהחזו"א לא חשש לזה. [צ"ע, כי החזו"א לגבי רעק"א כן מתייחס להאי מושג של חמוד"נ. והראו לי שרח"ק בעצמו בפרשה סדורה נחית לזה באריכות – ולא עיינתי שם.]

^{נח} ד' צ', ב' פ"ג.

^{נט} דברי חמוד"נ ורעק"א נאמרים רק היכא שהוא פנימי, דאילו יש לה יציאה אחרת, זה שייך לסי' רפ"ט סעי' ג'.

^ס ג' ק"ג.

^{סא} או"ח ש"ב.

^{סב} י"א י"ז.

^{סג} ב' קנ"ב.

^{סד} וק', חשב האפוד ושה"ל חולקין מהו מנהג העולם. ותי' אמו"ר שליט"א, כאן בא"י, וכאן בחו"ל. והכי מורה למעשה.

הלכות מזוזה

(י) [מהדו"ב: מהרש"ם^ס מסכים לחמדו"נ לענין חלק הראשון, דהיינו בית שער וגינה, בלי ברכה. אהל ישורון בשם ר' משה מחייב, ומשמע גם בברכה. רח"ק נחית לדעה זו.

(יא) ר' שלמה קלוגער כ' דדעה זו טעות גמור, וחס מלהזכיר. דעת קדושים ג"כ חולק בתקיפות. קיצשו"ע, חיי"א, וכו', אינם מביאים דינו דחמד"נ.

(יב) על חלק השני של חמוד"נ, דהוא חדר פחות מדע"ד חזי לשימושיה, ר' משה שם ס"ל דאינו קובע בכלל. [דהרי גינה, נטפל להבית, משא"כ זו, אין שימוש להיות נטפל, משא"כ גינה.]

(יג) מהרש"ם הנ"ל מסכים גם לענין זה, אבל בלי ברכה. ע"כ.

(יד) עכ"פ לדינא, לכאוי' יש לנהוג כבא"ח^ס וחובת הדר^ס שיקבע בלי ברכה, ובלי להשקיע כסף רב; ובפרט בשוכר, ובפרט כשאין דלתות, ובפרט שאר ספיקות.

(טו) וכ"ז הוא טרם ראינו דברי רעק"א.

(טז) ודע עוד, שהחמדו"נ מסכים במטבח או סלון או חדר שנה או משרד פחות משיעור זו דפטורה – שאינו חולק על שו"ע; אלא איירי בחדר שראוי וחזי לשימושיה בפחות משיעור זו. ומה שיש לי בסוף מטבח שלי, שיש תנור ומכונת כביסה, ואמה א' ע"ג ב' אמות, אי"ז ראוי לשימוש, דהרי בדלת סגור א"א לפתוח התנור. וא"כ ודאי אין כאן חמוד"נ.

(יז) ומטבח פסח קטנה יל"ע, האם אמרי דגודל של מטבח היא דע"ד, ואם היא פחותה מזה אין אפ' חמוד"נ, או"ד הואיל וכל השנה היא אוצר, חייבת בפחות מד' לחמוד"נ. כפי הבנתי המצומצמת בהסוגיא עד לכה, הייתי אומר דאינו אוצר אלא מטבח, ופטור. אמנם מו"ר הגר"ש ס"ל דהוא אוצר, ויש חמוד"נ.

(יח) פסק שו"ע, כל בית שאין לו דע"ד פטורה. וממשיך דאם הוא רק לרבע, ואינו ממש דע"ד, עדיין חייבת.

(יט) וכ' ש"ך דהואיל והרא"ש חולק וס"ל דבעינן דע"ד ממש, א"כ כשהוא רק כדי לרבע יקבע בלי ברכה.

(כ) וכ"ש לדידן שיש לנו שאר ספיקות, לא יברך על שיש דע"ד ממש לפי שיעור של חזו"א. ונקבע כל שיש כדי לרבע גם אליבא לר"ח נאה. דהיינו מחמירים לקבוע בשיעור הכי קטן, ומחמירים בברכה על שיעור הכי גדול, ודע"ד ממש.

(כא) לר"ח נאה, טפח היא 3.09 אינצ', וא"כ דע"ד היא 6.3 על 6.3, שהיא שטח של 39.8.

(כב) לחזו"א, טפח היא 3.75 אינצ'. וד"א היא 7.5, ורבע היא שטח של 57, 1.5 אינצ'. [בערך השיעור טפח היא נפק"מ גדולה למעשה.]

(כג) כבר כתבנו, דשו"ע סותם כרמב"ם דכדי לרבע חייבת. ע' ט"ז^ס דלמד הרמב"ם כהרא"ש, דבעינן דע"ד ממש. אך הרא"ש למד הרמב"ם כמש"כ, וכך הביא השו"ע.

^ס א' ע"א, ג' קנ"ד.

^ס כי תבא ב' ט'.

^ס ד' ט"ז.

^ס או"ח תרל"ד ב'.

הלכות מזוזה

כד) החזו"א נקט כדעת הרא"ש עצמו, דרך דע"ד ממש חייבת, והביא גם דברי הט"ז הנ"ל לסייעו. וכ' דאפ' אם תלמד הרמב"ם כשם"כ הרא"ש, מ"מ הרא"ש הוא בתראי, ונקטינן כוותיה.

כה) לדינא, כמש"כ, קובעין כשיש שו"ע, ומברכין רק כשיש רא"ש חזו"א, בשיעור חזו"א; או שיפטור עם חדר אחר.

כו) באו"ח מובא^ט שהקה"י אמר שהחזו"א אחז כהרא"ש גם לקולא, נגד שו"ע! ורח"ק סקנ"ג הרוצה להחמיר כשו"ע לא יברך.

כז) יל"ע, לשו"ע שאי"צ דע"ד ממש, אלא כדי לרבע בשטחה, האם יש שיעור בדבר. דהיינו ארוך וקטין, מה דינו. והתעוררות בתשובה^י מביא מהל' סוכה דכל שאינו ז' טפחים אינו סוכה. וכ' דה"ה כאן, כל שאינו רחב ז' טפחים אינו בכלל הכדי לרבע.

כח) וע' מקדש מעט ודעת קדושים שאמרו מינימום אמה.

כט) והנה למעשה, לכאו' סברת ההתעוררות בתשובה, וראייתו מסוכה, אלימתא היא, הגם שנו"כ לא כתבו כן; אך בזה יש לצרף גם החזו"א וכו'. ויל"ע, מה דינו של חדר שהוא כדי לרבע, אלא שקצתו צר פחות מז' טפחים, האם מנכים חלק זו מהחשבון. אינו ברור.

ל) איך משערין החדר. מהרש"ם^{יא} נשאל אודות תנור של חורף הקבוע בבית, האם ממעט החלל של ד' אמות, והשיב להוכיח מקרפף בית סאתים, דאילנות ובורות אם הם לשימוש הקרפף אינם ממעטים. וכ' ה"ה כאן, אפ' תנור קבוע, כל שמשמש הבית, אינו ממעט.

לא) ועפי"ז, לא מיבעיא שריהיטים קבועים אינם ממעטים, כגון ארונות ומיטות וספרייות, אלא אפ' השיש במטבח אינו ממעט השטח.

לב) מאידך, שבה"ל^{יב} בשם דעת קדושים תולה אם יכול להזיזו; שאם יכול להזיזו אינו ממעט, ואם א"א להזיזו ממעט. מקרר ומקפיא, זוים. תנור ומכונת כביסה? שולחן זזה, ארון ספרים תלוי בסוג.

לג) למסק', שבה"ל ס"ל דעיקר כמהרש"ם, וכ"כ חובת הדר; וס"ל דמטבח אינו ממעט מגודל החדר.

לד) ורח"ק בסקנ"ב בשם חזו"א מצדד שספסל קבוע [לכאו' כוונתו לשיש] ממעט. וזה מתאים עם שבה"ל, ולא למהרש"ם. וה"ה Kitchen Island, יהיה תולה בהא.

לה) יש מי שכתב, דאה"נ יש מח' מהרש"ם ודעימ' נגד דעת קדושים ומקדש מעט ודעימם לגבי רהיטים קבועים, מ"מ לענין מטבח כו"ע מודי שאינו ממעט. ובספר בירורי הלכה מביא שרח"ק הגיב ע"ז 'דאינו נכון כלל'. ויל"ע, האם אינו נכון כלל לדינא, או"ד כוונתו שאינו נכון כלל מה שאמר שזה לכו"ע. ומסתברא כצד השני, דהרי רח"ק עצמו למעלה מצדד שכן ממעט.

לו) חובת הדר כ' 'קערות' אינם ממעטים לכו"ע. ומסתברא דכוונתו הוא לכיור [צ"ע מדוע לא כתב כן]. וזו מתאים עכמש"כ למעלה.

^ט עמ' קס"ז.
^י ד' קנ"ג.
^{יא} ג' רס"ג.
^{יב} ב' קנ"ו.

הלכות מזוזה

לז) בוילר, לכא' ממעט, דאינו משימושיה החדר עצמו, והלואי שיהיה על הגג. ובלא"ה, עמש"כ בענין חדר של הבוילר.

לח) מדפים קבועים, לכא' למהרש"ם אינו ממעט אם משמש לחדר. וע"ע ישכיל עבדי.

לט) נמצא, כל שאינו קבוע אינו ממעט, וכל שקבוע תולה מה היא בדיוק, וכמש"כ. וצרף כל הני ספיקות לספיקות הנ"ל, ולא יברך אלא כשיש ד"א לכו"ע.

מ) אגב, יל"ע מדוע משערינן בשטח ברצפה, ולא בשטח באויר. נפק"מ, כשיש שיש בלי ארונות מע"ג. וע"ע דעת קדושים.

מא) ע' למעלה מש"כ בס"ד לגבי שי' החמדו"נ, ועד כמה חוששין. והיכא שהחמרנו שם, זה היה לקבוע בימין כשנכנס לחדר קטן זו.

מב) ועכשיו נביא דברי רעק"א, וז"ל: דהיינו דמצד עצמותו פטור ממזוזה אבל בחדר שלפנים מחדר (שקורין קעמערכי) שיוצאים מחדר הגדול לחדר הקעמערכי הפתח ההוא חייב במזוזה מצד הגדול שיוצאים ממנו דרך פתח זו לחדר קטן ויהא נידון חדר קטן באויר דמ"מ חייב כאלו יוצא מפתח זו לשוק כנלע"ד בעזה"י.

מג) דהיינו ס"ל לרעק"א, אה"נ אין חדר הקטן מיחייב במזוזה, מ"מ ע"י כך הוא יצא מחדר החיצון, וא"כ עכשיו כשנכנס להחיצון, זהו ביאה חדשה שאין לה מזוזה, וא"כ חייב משום שהיא כניסה לחדר ממקום פטור.

מד) [ע"כ כוונת רעק"א היא לחייב בימין כשנכנס לחיצון, דאילו על יציאה לחוד לא מחייב במזוזה, דאי"ז ביאתך, ואכן מנח"ש^ע פטר יציאת חרום שהוא יציאה לחוד].

מה) ר' משה^ע מק' על רעק"א, ואינו סובל צד כזה, הלא לא יצא לחוץ, א"כ איך זה נחשב ככניסה. עיי"ש עוד.

מו) חזו"א^ע ור' משה שטרנבוך^ע ועוד ביארו החזו"א משום דעכשיו היא ביאה להחיצון.

מז) ובנין ציון לבעל הערוך לנר ביאר בנוסח אחר, דהפתח מתייחס עכשיו להחיצון, כי חיובו ברור, משא"כ לחדר השני אין חיובו ברור. [חזו"א משמע, דפתח זו אינו מתייחס למקום שפטור, אלא למקום של חיוב. אך הבנין ציון כ' דמתייחס למקום שחיובו יותר ברור, וכדלקמיה].

מח) ומוכיח בנין ציון מסעי' י' דחדר הפתוח לבית המדרש חייב בכניסה לחדר, הואיל וחיוב של חדר עדיפי מביהמ"ד.

מט) וממשיך, דאם חדר הקטן הוא דע"ד להרמב"ם ולא להרא"ש [או שאר ספק מספיקות הלכות מזוזה], יקבע בימין לפי הרמב"ם, ושמאל לפי הרא"ש, כדברי רעק"א – ויקבע שנים!

נ) מהר"ם שיק משיב להבנין ציון, ומסכים לטענותיו בפשיטות, אלא שחשש משום בל תוסיף, ושאני מתפילין, דתפילין של רש"י ס"ל דשל ר"ת אינם תפילין בכלל, וכן להיפך, משא"כ

^ע ב' צ"ז כ"ז.
^{עד} יו"ד קפ"א.
^ע קס"ט ב'.
^ע ב' תתנ"ג.

הלכות מזוזה

במזוזה, שניהם מזוזות כשרות, אלא שא' אינו במקום חיוב. ובנין ציון אינו מתפעל מטענה זו.

נא) ערוה"ש סעי' כ"ג נקט כרעק"א. שבה"ל^ע הלכה ומנהג כרעק"א. עמש"כ למעלה בהע' לגבי מנהג כחמוד"נ בשם חשב האפוד.

נב) [הבהרה: אין כאן מחלוקת חמוד"נ ורעק"א. חמוד"נ טען שחדר קטן חייב. ורעק"א אמר שהיכא שפטור חייב בצד השני. ושניהם אומרים טענות שאינם קשורים אהדדי בעצם. אלא שלמעשה, כל ציור יהיה עלנו להכריע כמי ננקוט, חמוד"נ או רעק"א. ובחזו"א מבואר שנחית לרעק"א וגם לחמוד"נ.]

נג) לחם הפנים לקיצשו"ע^ח חולק על רעק"א, ודימה למי שיצא ממארון וקופסא. [לא הבנתי, בארון לא יצא מהחדר, משא"כ כאן.]

נד) הק' חזו"א, לדברי רעק"א, ביהכ"ס שפטור ממזוזה, יתחייב ביצאתה, דע"י כן נכנסת להחיצון. ות', דאין הבית הכסא פטור משום שאינו חשוב, אדרבה חשוב הוא, אלא הואיל והיא לאו דירת כבוד פטור. א"כ שפיר הפתח מתייחס למקום שיש לו פטור. משא"כ חדר קטן, אין לו פטור, אלא שאין לו חיוב, וא"כ הפתח יתייחס להחיוב, וחייב ביציאה.

נה) ממשיך החזו"א, דאפ' בביהכ"ס שאינו דע"ד – כוונתו להק', דאם אינו דע"ד א"כ לא בא לכלל פטור של אי כבוד, אלא לעולם לא היה חייב, וא"כ הפתח יתייחס להחיצון, ויחייב בשמאל. דהיינו, ביהכ"ס קטן יחייב במזוזה ולא גדול. ות', דעדיין חיזו לשימושיה.

נו) ודבריו הקדושים אינם ברירא לי. אם כוונתו לחמוד"נ, א"כ זה סתירה מה שמביא רח"ק בשמו במזוזות ביתך, שלא ס"ל כחמוד"נ. ובעיקר קשה, הרי לפי"ז בית הכסא שדחוק לשימוש, מחמת שהוא קטן מאוד, שאז אזל החמוד"נ, א"כ בזה לחזו"א ורעק"א יתחייב במזוזה!? אתמהה.

נז) ומו"ר רש"ק ביאר חזו"א באופ"א, ולא הבנתי. הראו לי דחו"ש מבאר חזו"א כעין חמודי דניאל. וכן הראו לי רח"ק בפרשה סדורה שנחית לחזו"א זו ונשאר בצ"ע. וה' יאיר עיני.

נח) ר' אלישיב נקט כרעק"א.

נט) עד לעכשיו יש לנו ג' אפשרויות: חמוד"נ בצד ימין, רעק"א בצד שמאל, בנין ציון בשניהם. סתימת שו"ע ונו"כ לפטור בשניהם^{עט}. ואיך ננהוג.

ס) [אולי היה מקום להציע, דקודם נפשוט אם מקום זו חייב במזוזה, חמוד"נ, ורק אחר שנתבאר שאינו חייב נדון רעק"א. כעין חזקת הגוף נגד חזקת חיוב.]

סא) בב"ב, נוהגין כחזו"א וכרעק"א. בירושלים, נוהגים כר' אלישיב דנקט כרעק"א. וכל ארץ ישראל נגרר בתרייהו. בחו"ל, אמרנו שחשב האפוד אמר שמנהג כחמוד"נ. והיכא שיש לספק אם יש חמוד"נ, כגון שאינו נוח לשימוש כ"כ, והיכא שאינו ז' טפחים לכו"ע, בזה לכאו' עדיף לנהוג כרעק"א.

סב) מרפסת שאינו דע"ד, היא נפק"מ מכל הנ"ל. וכשהוא דע"ד, ודאי יקבוע בצד ימין כשנכנס למרפסת – אבן ישראל, מנח"י, ר' משה.

^{עז} ב' קנ"ב.

^{עח} י"א י'.

^{עט} וכ"כ משנה הלכות ד' קל"ט.

הלכות מזוזה

סג) בחדר שהוא דע"ד לכמה שיטות, ולכמה שיטות אינו, לכאן' בזה נצרך חמוד"נ לשאר השיטות, ויקבע בימין בכניסה. וכן כשיש לספק מצד הכלים שמה, קבועים ולא קבועים.

סד) ובכל ציור יש לצדד כל הספיקות, ולעשות חשבון כל הדעות, האם הוא דע"ד, רבוע או כדי לרבע, ר"ח נאה או חזו"א, רהיטים קבועים ולא קבועים, ז' טפחים, חזי לשימושיה, חמוד"נ, רעק"א, וכו', מנהג המקום, ולעשות הכרעה. ואינו מברך עד שיהיה חדר דע"ד, רבוע, לפי חזו"א, בלי ארונות וכו"פ.

סה) חידש^{פא} מו"ר רש"ק שליט"א, הא דלרעק"א חייב בכניסה לחיצון, היינו רק משום דזה דרך ביאתך, אבל היכא שאינו 'ביאה כדרכה' אלא נכנס אחורה, אינו חייב לרעק"א. כגון חדר/ארון שנכנס בו גופו, אך אינו מסתובב שמה, אלא הולך אחורה כדי לצאת ממנו; ס"ל למו"ר דלרעק"א אינו חייב במזוזה. משא"כ לחמוד"נ, תלוי אם זה נקרא חזי לשימושיה.

סו) וה"ה לענין מי שיש לו בבית שלו שטח נמוך שזוחל שמה, Crawl Space, לרעק"א אינו חייב, ולחמוד"נ יש לדון.

סז) וע"ע מנח"י^{פב} לגבי ארון גדול שאינו נכנס ממנו בכלל, אלא מושיט לשם את ידיו, שפטור לכו"ע.

סח) חדר קטן ליד חדר אחר, והסירו הקיר מביניהם, הרי עכשיו הוא ד"א לעוד שיטה, וא"כ להאי דעה הוא תולמ"ה. [ואי"ז היתר של נעשה בהכשר, כי הכשר זו מעולם לא היה.] וא"כ לכאן' יסיר ויקבע שוב. וה"ה בכל שאר ספיקות, וכמש"כ, כגון עשו דלתות, עשו משקוף, וכו'.

-סע' י"ד – מקורה

א) כ' שו"ע דרך בית מקורה חייב במזוזה. מקצתו מקורה ומקצתו לאו מקורה, תלוי אם יש דע"ד מקורה ליד הדלת.

ב) וביאר רח"ק בפרשה סדורה, דאינו החיוב עבור פתח לחדר שהיא מקורה, אלא החיוב על פתח לתקרה, ומפני כן בעינן שחלק הזה יהיה ליד הדלת.

ג) תוס' מנחות ל"ג: ס"ל דאינו מקורה עדיין חייבת, הא ראייה חצר. וכ"כ מרדכי. ומאידך, רא"ש, רמב"ם, רש"י פוטרים; ושאני חצר דתשמישיה בכך.

ד) וזה יסוד שראינו כמה פעמים בסוגיין, שתנאים הללו אינו 'סיבה' אלא סימן להראות שהוא בית גמור. כגון דע"ד, שחמודי דניאל כ' דיתכן בלי דע"ד. ומקורה שהרא"ש כתב כן לענין חצר.

ה) רבינו מנוח כ' דחצר מחוייב הגם שאינו מקורה, הואיל ויש קרוי בבית, 'אטו'. וגם זה יסוד שראינו כמה פעמים, כגון בית שער פחות מדע"ד, דאמרנו אולי חייב אטו הבית, מלבד חמוד"נ.

^פ נפק"מ, שואל השואל אם לברך כשקובע מזוזה שנפל, צריך לחקור בתיאור החדר.

^{פא} קראתי לזה חידוש, דהיה מקום לומר דסוף סוף אינו נמצא עכשיו תוך החדר, ודרך חור זו של י' טפחים על ד' הוא חוזר להחיצון, א"כ בדרך זה באה אל הבית, ומנלן דבעינן ביאה כדרכה.

^{פב} ג' ק"ג.

הלכות מזוזה

- (ו) וכאן אנו קיי"ל כרא"ש, וא"כ אולי זה ישמיע על שאר השאלות הנ"ל. אך אינו מוכח.
- (ז) נפק"מ בין רא"ש לרבינו מנוח, חצר שאינו לתוח לבית; לרא"ש חייב אפ' אינו מקורה, ואילו רבינו מנוח יפטור. כגון בריכת שחיה. וע"ע אגור אהליך ל"ב ל"ד.
- (ח) מרפסת, להרא"ש חייב כשאר חדר הבית, דחזי לשימושיה. לרבינו מנוח חייב אטו הבית, וא"כ חיובו מחמת הבית, ויקבע בצד שמאל, כרעק"א. דהיינו, מח' רא"ש ורבינו מנוח היא מח' גם באיזה צד יקבע.
- (ט) עוד נפק"מ, בית שאינו מקורה דלא חזי לשימושיה, פתוח לבית מקורה – כגון מה שמצוי טרם הגעת אישור בנייה. לרבינו מנוח, חייב, ואילו להרא"ש פטור.
- (י) משמע, אנן קיי"ל כהרא"ש, גם לענין ברכה.
- (יא) מה נקרה קרוי. קיצשו"ע^{פג} סכך של סוכה נקרא קרוי. וזה חידוש, כי אינו מונע גשמים או רוח. וע' מקדש מעט אות מ"ג.
- (יב) מרפסת כמה קומות מע"ג, פשוט שאינו נקרא מקורה. ואם הוא בקומה שע"ג, הוי מקורה. ובאמצע, כגון שני קומות למעלה ממנו, אינו ברור.

סע' ט"ו – דלתות

- (א) כ' שו"ע דפתח בלי דלת חייב במזוזה. ויש מי שפוטור. וזה דעת הרמב"ם.
- (ב) ויל"ע, לדעת הרמב"ם דבעינן דלת, מה דינו של וילון. נפק"מ, מלבד כשתלה וילון, כשהסירו הוילון, האם עכשיו להרמב"ם הוא תולמ"ה^{פד}.
- (ג) ורח"ק בשעה"צ מוכיח מהמשכן דוילון אכן נחשב כדלת. וחלק עליו בספר אגור אהליך, וס"ל דכל שזז נחשב אינו דלת, דהרי ידעינן דמחיצה הזזה אינו מחיצה. כ' דכל הראיות שהביא רח"ק, איירי בוילון הקשורה למטה, אבל וילון התלוי בלבד, ס"ל דאינו פתח לכו"ע.
- (ד) ולכאו' עירב כאן ב' סוגיות נפרדות. דלענין דיני מחיצה אכן צדק. משא"כ דלת, אינו ענין של מחיצה, אלא הוא ענין של צניעות, וכל שמצניע מה שקורה מאחוריו הוא דלת, כי כן תפקידו של דלת; להיות דלת ולא להיות מחיצה.
- (ה) ועוד, הרי דעת החזו"א בעניני מחיצה שאינו תולה על מזג אויר בחוץ לראות אם זז, אלא כל שהוא בפנים ואינו זז נקרא קבועה במקומה. [דהיינו, לדא דאי"ז מחיצה, ועוד, הרי כן מחיצה היא לדעת החזו"א].
- (ו) ואמרו כל זה לרח"ק, ושאלו האם העיקר טעם הראשון או טעם האחרון, והשיב דעיקר כטעם האחרון. נמצא, לדידן שס"ל דעיקר כדעת המ"ב החולק על החזו"א בענין מחיצה תוך הבית, בעינן דלת עם דיני מחיצה לדברי הרמב"ם, וא"כ וילון הנ"ל אינו בעיה.
- (ז) דלת שיש בו חלון גדול זכוכית, ונשבר הזכוכית, והתקינו חדש, לכאו' אם היה מספיק גדול, להרמב"ם זה תולמ"ה.

^{פג} קל"ד ח'.

^{פד} לא איכפת לן כ"כ, כי להרמב"ם פטור כיון שאין לו דלת. נפק"מ רק בפעם הבאה כשתולה וילון.

הלכות מזוזה

(ח) דעת רמב"ם הזו נוכל לצרף לשאר ספיקות, כגון שוכר, ולא לחייב מזוזה במקרים מסויימים, כגון צוה"פ של עירוב, שהבאנו מח' חזו"א ושבה"ל.

(ט) לדינא, פתח בלי דלתות, יקבע בלי ברכה. ואם קובע דלתות, יקבע המזוזות רק אח"כ, משום תולמ"ה.

(י) כמו שראינו כבר כמה פעמים, גם כאן דנו המפרשים, הא דהרמב"ם מצריך דלתות, האם זה סימן או סיבה. והנפק"מ יהיה היכא שהדרך היא בלי דלת. דהיינו פתח ראשי ופֶּחָח חדר שנה ודאי צריכין דלת להרמב"ם. אבל פתח מטבח, סלון, וכו', יתכן דלהרמב"ם אי"צ דלת.

(יא) וע"ע מקדש מעט אות מ"ו. לדינא, לא קובעין עד שיש דלת על שום פתח.

(יב) רח"ק בשעה"צ ק"כ כ' דדלת שאינו ממלא כל רוחב הפתח אינו דלת להרמב"ם. ורק כשהוא לבוד, תוך ג', נקרא ממלא כל הפרצה.

(יג) פתח גבוהה, שיעור הדלת הוא רק י' טפחים. נמצא, קבעו שער לתינוק שלא יעבור שם, Child Safety Gate, אם היא גבוה י' חייב להרמב"ם. וא"כ יש כאן תולמ"ה. ויל"ע, כשהוא שיעור י' טפחים רק למקצת הדיעות, האם יחמיר כהרמב"ם להרויח תולמ"ה.

(יד) וע"ע אגור אהליך כ' מ"ח, ואינו מוכח.

-סע' ט"ז – הרבה חדרים

(א) כל הדינים בסעי' הזו כבר נתבארו בס"ד.

-סע' י"ז וי"ח – פתחים הרבה

(א) לכאן ב' סעיפים הללו סותרים אהדדי. כי בסעי' י"ז משמע הרבה פתחים חייב רק בגלל שפעם היו משתמשים בהם, ואילו סעי' י"ח משמע אפ' מעולם לא היה רגיל עדיין חייב בכולם.

(ב) כה"ק ר' משה^פ. והוא בתשובה לאחיו ר' מרדכי שטען לר' משה הא דבעינן פרץ את פצימיו כדי לבטל פתח, הנ"מ בחדר שיש בו פתח אחת, דהואיל ויש רק דלת אחת בעינן היכר חשובה כדי להראות ולגלות שמבטל הפתח. משא"כ כשיש יותר מפתח אחת, והפסיק ועמד מלהשתמש בו, יכול לבטלו מתורת פתח גם בלי פרץ את פצימיו, כי בזה אינו צריך גלוי כ"כ חזק הואיל ובלא"ה יש בו פתח אחר.

(ג) וע"ז השיב ר' משה, דמסתירה הנ"ל מבואר דלא כדברי אחיו. וכ' דאין לומר כדברי הפרישה שאמר דסעי' י"ז לאו דווקא, דא"כ אין בו רבותא, וכל מה שנתחדש בסעי' י"ז נכלל בסעי' י"ח.

(ד) אלא ע"כ מיישב ר' משה, סעי' י"ז איירי כשיש הרבה פתחים פתוחים לאותו מקום, א"כ רגיל חייב, אינו רגיל פטור, ואם היה רגיל פעם א' תו לא פקע. משא"כ סעי' י"ח איירי בפתחים פתוחים למקומות שונות, ואלו גם אם אינו רגיל חייב בכל אופן.

(ה) נמצא לפי ר' משה, פתח כעין השערים של תורה אור בהכניסה, תולה אם הוא רגיל או לא, ואם היה רגיל פעם אחת.

^פ א' קע"ז.

הלכות מזוזה

- (ו) ואעפ"כ, ממשיך ר' משה, בסעי' י"ז חייב אם היה רגיל, ואינו מספיק מה שעמד מלהשתמש בו, דרך אם פרץ פצימיו מהני; ע"כ דלא כאחיו ר' מרדכי. ודחיו של ר' משה לאחיו אינו קשור לעצם החילוק בין ב' סעיפים.
- (ז) שו"ע תלה הכל ברגיל ואינו רגיל. ויל"ע, מה דינו כשלעולם אינו משתמש בו, דהיינו עוד פחות רגיל מאינו רגיל^פ. כגון ששם ארגז גדול לפניו, או שסגרו בבורג, האם ביטל ממנו שם פתח או"ד בעינין פרץ את פצימיו. ואין לנו שו"ע שאומר לנו שצריך לפרוץ כדי לפטור.
- (ח) יש גמ' דמונה כל הדברים דבעינן לפרוץ את פצימיו כדי לפטור או לחייב, ומזוזה אינה נמנית שמה.
- (ט) ורח"ק בסקס"א [לענין סעי' י"ז] כ' דלא מהני מה ששם ארון שם, רק פרץ מהני לפטור. וע' שעה"צ שם סקקכ"ו. ערוה"ש ל"ח כ' דשום פתח אינו נתבטל עד שיפרצו את פצימיו.
- (י) הנצי"ב בשאלתות קמ"ה ובעמק שאלה כ' כהנ"ל, אלא שבהג"ה שם חוזר ואי"צ עד כדי כך לבטלו. ר"מ שטרנבוך^פ דן בזה, וטען שסוף סוף אינו דרך ביאתך, וא"כ לכאו' פטור.
- (יא) וע' בירור הלכה שמביא הרבה דיעות בכל זה, וכל דלא יוריד המזוזה עד שפטור לכו"ע.
- (יב) ולכאו' הניחא בדרך כלל, אבל מה יגיד כשיש פתח עם ב' דלתות זו ליד זו, וסגרו ונעלו וברגו אחת מהם, האם עכשיו יסירו המזוזה ויקבענו בדלת הקבוע, או שיניחו איפוא שהיא עכשיו, או שיקבע עוד מזוזה. אינו ברור, שב ואל תעשה.
- (יג) וע' ר' משה שם, דאולי בורג הוא כפרץ את פצימיו.
- (יד) כ' רמ"א מרתף שיש לו פתח מן הרחוב לסחורה, ויש לו גם פתח קטן מהבית שרגיל להשתמש בה, אם הקטן הוא גודל המחייב מזוזה, דהיינו י' על ד', הכניסה מהרחוב פטור. ואפ' הפתח מהבית הוא יותר קטן מזה, חייב בפתח של הרחוב.
- (טו) ויל"ע בטעם שפתח הסחורה אינו חייב מטעם עצמו. והנה, מהרש"ם^פ כ' דפתח המיועד לבע"ח פטור ממזוזה [ע"ע פרשה סדורה עמ' ס"ט אות מ"ג מש"כ בזה בשם שאילתות].
- (טז) וערוה"ש כ' כאן דבר דומה, שפתח לסחורה ולא לבנ"א אינו פתח.
- (יז) ואינו מסתבר לומר כן פשט ברמ"א, כי הערוה"ש פוטר אף ברגיל, ואילו פשטות הרמ"א להקל משום שאינו רגיל. ואולי כוונת הרמ"א דאינו רגיל, וגם כשהוא עושה כן הוא רק לסחורה, מפני כך אינו חייב. ואינו ברור כל צרכו.
- (יח) יל"ע, הא דשו"ע חייב במזוזה ברגיל, מה נקרא רגיל. ערוה"ש מבואר א' לשנה נקרא אינו רגיל. דהיינו פחות מזה, מלכתחילה, אינו חייב בכלל. אינו ברור.

^פ יל"ע, היכי דמי, בסעי' י"ז או י"ח. דאי בסעי' י"ז שהיה רגיל פעם א', הלא ר' משה אמר לאחיו שלא משנה מה קרה עכשיו. אלא ע"כ לר' משה אם לא פרץ את פצימיו אינו מבטל לפתח. ואיך זה שטים עם הא דהכנסת בורג.

^פ תק"מ.

^פ ב' רס"ה.

הלכות מזוזה

(ט) דלת של יציאה לחוד, רש"ז^פ פוטר משום דאינו דרך ביאתך. וכן רח"ק בסקס"ב. ואג"מ מסתפק בזה. Revolving Door^ז שהוא ליציאה לחוד, נכלל בזה. וכן יציאת חרום, כגון Fire Escape.

(כ) ודנו כל האחרונים לענין יציאת חרום שלפעמים נכנסים ממנו. וא"א להוכיח שום דבר, כי מי יודע באיזה ציור דיברו בדיוק. למעשה, אם הוא כמה פעמים בשנה, לכא' חייב. פחות מזה אינני יודע.

(כא) יל"ע, חדר גדול הפתוח לגינה, ויש ביניהם פתח, וגם חלונות גדולות, שסוגרים בערב ע"י תריס אלקטרוני, ובשבת יש להם ידית 'ידני' שפותחים אותו. נאבד הידית הזו, וא"כ בשבת אין אפשרות לפתוח הדלת, ויש ידית המתאימה רק לחלון, וא"כ פותחים החלון הגדול ועוברים דרך החלון, שאינו גבוה מעל הקרקע. האם החלון צריך מזוזה. צ"ע.

(כב) סעי' זו איננו מבואר כל צרכה.

-סעי' י"ט - ארובה

(א) ארובה עצמה אינו חייב, דרך פתח זקוף נקרא פתח, ע' פתחי תושבה סי' רפ"ז בשם נוד"ב. אך הכניסה להסולם, חדר מדרגות, מעלית, זה כניסה רגילה, וחייב במזוזה.

(ב) פתח באלכסון, נקטו שהוא חייב כאילו היא דקופה, והוכיחו כן מסולם יעקב אבינו, דע"כ היה באלכסון [מחשבונות שונות] ואעפ"כ נקרא עומד ומוצב. [לדינא קובעין בלי ברכה, חובת הדר]. וע' רח"ק סקס"ו.

(ג) מעלית, אפק היכא שאינו דע"ד, מ"מ הוא בית שער, ואמרנו שיש צד לומר דחייב בלי דע"ד. ויל"ע, האם חייבת במזוזה, דהרי פשטות סעי' זו היא תיאור של חדר מדרגות, וגם של מעלית.

(ד) ומביאים בשם ר' משה^א שפטור, ולא ביאר לנו מדוע.

(ה) בצל החכמה ובאר משה פוטרם, ואמרו כמה סברות וטעמים שונים. כגון, שהוא עראי. [אה"נ אולי התא עראי, וכ"כ חובת הדר, אך החלל, מדוע אינו חייבת, דומיא דכאן, הסולם אינו חייב אך החלל, החדר חייב].

(ו) ועוד, הלא הוא בית שער עראי. [בית שער עראי נחלקו בו רש"י ורמב"ם, ועוד, החלל אינו עראי]. וצירפו גם סברות של שותפות עכו"ם.

(ז) ורש"ז במנח"ש^ב ג"כ מיקל, וכ' סברות לגבי המעלית, ולא לגבי החלל. וכ' דאין החלל ראוי לביאה, רק כשיש מעלית שם. [ומה בכך, וכי דלת שהוא דלת כששמים לידה מנוף, ועושים כן לפעמים אינה חייבת? מהרש"ם^ג כ' דמקום שאסור ליכנס בו אינו חייבת במזוזה, כגון מקום שאין לה מעקה. אך אי"ז בכלל].

^פ ב' צ"ז.

^ז לענין דלת כזו שהוא הכניסה, איפוא יקבע המזוזה. אם צד הזז הוא צד ימין. וע' חובת הדר מש"כ בזה.

^א אהלי ישורון ב' ס"ו.

^ב מנח"ש צ"ז כ"ז, תנינא ק' ב'.

^ג ב' רס"ה.

הלכות מזוזה

(ח) ולכן, פשטות הסוגיא היא שחייבת במזוזה, וכ"כ חובת הדר, מנח"י^{צד}, אבן ישראל [וטען שזה סעי' שלנו], ועוד. וגם רש"ז שם מסיק שיקבע מזוזה. חובת הדר משמע גם שיברך, אך נראה פשטות שלא יברך.

(ט) וכ"ז הוא לענין החלל, אך התא עצמה פטרו מסברות שונות. ועוד, דכל פעם שנכנס בו יש כבר מזוזה מצד הפתח שלידו. ואבן ישראל דימה זאת לסולם בעלמא.

(י) ואיפוא יקבע. חובת הדר כ' דיקבע כולם בכיוון דרך ביאתך, דהיינו, בימין כניסה למעלית בקומת כניסה, ובימין יציאה ממעלית להקומות. והיכא שיש ב' קומות קרקע, ע' אגור אהליך מש"כ בזה, ונראה דבשניהם יקבע בימין הנכנסת מהרחוב. וזה מצוי בהר נוף^{צה}. וגם מצוי בבנינים שיש להם כניסה מהרחוב, וגם כניסה מהחניה, דבשני כניסות הללו יקבע בימין הנכנסת למעלית.

(יא) ויש שכתבו אחרת, דבקומת כניסה יקבע בימין היוצא לשוק, ע"ע קובץ מבית לוי, וכן אומרים בשם ר' אלישיב. ולא הבנתי, וע"ע אגור אהליך^{צו}. והעיקר כמש"כ מעיקרא.

(יב) חובת האדם אינו מחייבו לקבוע מזוזה בכל קומה וקומה, רק בקומה [או קומות] שנכנס בו, והקומה שבה הוא מתגורר [וכן הקומות שמשמש, כגון מחסנים]. ובכל ספיקות, ניתן להוסיף ספיקות של שוכר וכו'.

-סע' כ' וכ"א – פתח שאחורי הדלת, חלקו בעמוד

(א) בסעי' כ', ע' ט"ז, שמפרש הכל בטוב טעם ודעת.

(ב) בסעי' כ"א, לא הבנתי מתי והיכא מקילין למעשה לעשות מזוזה אחת.

(ג) מהנ"ל מתבאר, דיתכן שיהיה מזוזה אחת לב' פתחים.

(ד) ובעיקר הא דביאר הט"ז, יל"ע היכי דמי, האם ב' כניסות הללו הולכים לחדר אחת, או אמר כן הט"ז אפ' כשהולכים לב' חדרים שונים. ועוד, האם שניהם מגיעים מאותו מקום, או אפ' מגיע מב' מקומות שונות. ועוד, מה יגיד הט"ז כשיש ב' שימושים.

(ה) ע' רח"ק, וע' חובת הדר, דחובת הדר לא חשש להט"ז, וצ"ע.

-סע' כ"ב – שוכר, חו"ל וא"י

(א) מנחות מ"ד. אי' טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית, מכאן ואילך חייב. תניא נמי הכי, הדר בפונדק בא"י, או השוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטורה ממזוזה, מכאן ואילך חייב, אבל השוכר בא"י חייב לאלתר, משום יישוב א"י.

(ב) רש"י פי' משום יישוב א"י, דהואיל ואסור להוריד מזוזה, א"כ בקושי יצא מהבית, מפני טורח מזוזה אחרת, ואפ' אם יצא ימצא משהו אחר במהרה להשכיר אליו, ונמצא א"י מיושבת.

^{צד} ד' צ"ג.

^{צה} וע' אגור אהליך דמאריך לדון היכא שלרוב דיירי הבנין הוא קומת מחסנים, ולכמה דיירים הוא קומת כניסה, איך נדון להאי דינא.

^{צו} ל"ו צ'.

הלכות מזוזה

ג) ובהדמיון בין טלית למזוזה, יש ב' מהלכים בתוס'. מהלך א' היא שבעצם אין כאן דמיון טוב, שהרי טלית שאולה חייב מדרבנן משום מחזי, ואילו שוכר בית הוא חובת הדר מה"ת, ורק הדמיון הוא לענין ל' יום, דזה השיעור לקביעות. לפי מהלך זו, השקלא וטריא צע"ק.

ד) מהלך השני בתוס', גם השוכר בית אינו חייב במזוזה מה"ת, רק משום מחזי^צ. והא דקאמר חובת הדר, הכוונה לומר שאינו חובת בעלות, שאם יש בבעלותו בית שאין שם דר, אינו חייב לקבוע מזוזה.

ה) לכאן סתימת שו"ע משמע ששוכר חייב מה"ת.

ו) לגבי יישוב א"י, הבאנו רש"י למעלה. ובבית הלוי עה"ת בסופו יש הערות על מנחות, ושם כ' מהלך אחרת, דהואיל ויש מצות יישוב א"י כל רגע ורגע, נמצא יש כאן קביעות אפ' בפחות מל' יום; המצוה עושה הקביעות.

ז) הקונה בית חייב מיד, בכל מקום בעולם, ואינו שייך לסעי' שלנו בכלל. כ"כ גליון מהרש"א. והטעם שלא אמרו כן קודמיו, משום דהוא כ"כ פשוט.

ח) מהלך השנייה של תוס', דשוכר חייב רק מדרבנן, ומשום מחזי [משמע דאינו חייב דרבנן חמור כ"כ, רק מחזי בעלמא], יש כמה האוחזים בדעה זו. הלא המה, תוס' ע"ז כ"א, ריטב"א בשם ר"י, רא"ש, רשב"א, ר"ן, רעק"א ס"ו, פתחי תשובה, אבנ"ז, גליון מהרש"א, ועוד.

ט) ולא לו הסוברים דשוכר הוא מה"ת, יש רש"י פסחים דמשמע כזה, וכן הוא דעת הריטב"א עצמו.

י) ר' משה כ' דהוא ספיקא דדינא. וכ"כ מנח"י. ואין הפשטות כן, כי פשטות האחרונים מבואר שעיקר הדעה ששוכר הוא רק מדרבנן.

יא) **השוכר בית בחו"ל ל' יום**, מתי מחייב במזוזה, ביום ל' או יום ל"א. והאם אומרים מקצת היום ככולו. שדי חמד^ח מדייק מנוסח שו"ע, פטור ממזוזה כל ל' יום. דהיינו, כשיגיע יום ל"א מחייב במזוזה. ומסתמא היינו בשקיעה של יום ל"א, ולא אמרי' מעת לעת. וכן משמע גם בספר החינוך. וכ"כ רח"ק, עשמ"כ.

יב) אלו ל' יום, האם בעינן רצופים כדי לחייב אח"כ, או"ד גם ביצא באמצע, כל שיש ל' יום 'צבורים' מחייב. כך דן פתחי תשובה י"ח בשם נחלת צבי וברכ"י. הפתחי תשובה לא הכריע הכרעה בזה. וערוה"ש נקט בפשיטות שרק רצופין מחייב, ואם יצא יום א' באמצע, מתחיל מחדש.

יג) אמנם, אם השאיר שם כליו, יהיה תולה על רעק"א שהרחבנו עליה בריש הסימן, ולמעשה לא יחשב הפסק בהל' יום.

יד) **השוכר בית בחו"ל לשנה**, מתי מתחייב במזוזה, מיד, או אחר ל'. ויל"ע מכמה אנפי, מתי יקבע, מתי יברך, והאם יש לחוש לתולמ"ה.

טו) פתחי תשובה בשם דרך החיים, הטעם דשוכר אינו חייב עד אחר ל' יום הוא משום דשמא יחזור, אבל היכא ששוכר להדיא לתקופה יותר מל' יום, ליכא למיחש, וחייב מיד. ונחלת צבי

^צ קשה, איך המחזי של בית ושל בגד שווין. הא בבגד אינו הדרך לשאול ליותר מל' יום, וא"כ לאחר ל' חייב. משא"כ בית, אחרי ל' אינו מחזי כקנאו, כי הדרך לשכור לתקופה ארוכה.
^צ מ' קי"ב.

הלכות מזוזה

מובא בפתחי תשובה שם חולק ע"ז, ואף אם רוצה לגור כמה שנים, פטור עד ל' יום. וטעמו של הנחלת צבי, הלא כל החיוב הוא משום מחזי, א"כ עד ל' אינו מחזי.

(טז) פשטות, דרך החיים נקט דחיובו של שוכר הוא מה"ת, וא"כ כל שהחליט שנשאר לל' יום, נעשה קביעות וחייב מיד. ובאמת, בית הלוי תלה דין זה על מח' הראשונים, ומתמיה איך שו"ע לא מתייחס לנפק"מ הגדול הזה.

(יז) אמנם, שדי חמד שם נקט שחיובו של שוכר הוא מדרבנן, ואעפ"כ כ' דהמנהג הוא כדרך החיים, לקבוע מיד כשנכנסים. וכ"כ ערוה"ש מ"ט, דגם להצד דרבנן, יקבע מיד. וגם הוא כ' דכן המנהג.

(יח) ור' משה כ' דיחשוש לזה, ויקבע מיד כמנהג העולם.

(יט) מאידך, בהליכות שלמה^{צט} כ' דהמנהג לקבוע אחרי ל', ואז יברך.

(כ) חמודי דניאל דייק מסתימת שו"ע לפטור ל' יום בכל מקרה. וחובת הדר כ' דרשאי לא לקבוע, כדי לקבוע ביום ל"א עם ברכה.

(כא) למעשה, מנהג העולם לקבוע מיד, כמש"כ ר' משה, עורה"ש, ושד"ח. וכ"כ שבה"ל^ק, כשיש חוזה המחייב.

(כב) בספר דובב מישרים נקט כדרך החיים; וכמש"כ, דעל הצד ששוכר מה"ת, ודאי דבריו נכונים, ואפ' אם הוא דרבנן, לכאו' דבריו עדיין נכונים.

(כג) ורח"ק כ' דיקבע מיד, דאינו מפסיד כלום.

(כד) בעיר לייקווד מקילים בדברים הללו, ואומרים שר' אהרן שכר בית בעיר כדי להחלים אחרי ניתוח, ובא הרב מסטמער, רבינו יואל, לבקרו, וראה המבקר שאין מזוזה בדלת. והשיב ר' אהרן דשכירת הוא, והשיב 'אני יודע'. ועפי"ז אמרו דר' אהרן פוטר בשכירות.

(כה) ומהא ליכא למשמע מינה, דלא רואים מר' אהרן יותר ממה שרואים בשו"ע, ואינו ידוע כמה זמן שכר, לכמה מן נשאר שם, ומתי ביקרו רבינו יואל. עכ"פ, אי משום הא, לא יפה נהגו.

(כו) ומצד תולמ"ה, דן המנ"ח^{קכ} בענין בית שכורה שהיה עליו מזוזות כבר, ועכשיו עבר ל' יום, האם זה תולמ"ה. ודימה לציצית, שיש נידון לגבי עשייתה בלילה, הגם שאינו מחוייב [לכמה דיעות] בלילה. והמקילין אמרו שיותר דאינו מחוסר מעשה אלא מחוסר זמן. ומסיים, דאין כאן מקום להאריך.

(כז) עכ"פ לדידן, שמקילין בענין עשיית ציצית בלילה, ע"כ ס"ל כהאי סברא, א"כ גם לענין מזוזה לא נחוש לתולמ"ה.

(כח) מהרש"ג^{קכ} מביא פמ"ג שכ' כסברא הנ"ל שציצית בלילה שריף דאינו מחוסר אלא זמן, וזמן ממילא קאתי. והק' עליו מהרש"ג דהל"ל תירוץ אחרת יותר טוב, דאין חסרון בעשייה – דתעשה ולא מן העשוי הוא בעיה רק כשיש חסרון בעשייה מיניה וביה, אבל חסרון אחר אינו בכלל כאן. וכ' דייושב זו יותר טוב מהפמ"ג [המנ"ח], כי אונן ציציותיו פטורים, ולפי פמ"ג

^{צט} י"ט ו'.

^ק ו' ק"ס.

^{קא} תכ"ב או תכ"ד.

^{קב} ב' ע"ד.

הלכות מזוזה

אינו מחוסר זמן אלא מחוסר מעשה קבורה, ואילו לדברי, טען המהרש"ג, אין כאן חסרון בעשייה.

(כט) ועוד נפק"מ מלבד אונן [כי בשכירות אלו ואלו מודים דל' יום ממילא קאתי], הוא מי שקנה בית, ויש לה מזוזות כבר, או מעצמו כשהיה שוכר שם, או משוכר לפניו, האם עכשיו מזוזות הללו הם תולמ"ה, על הצד ששוכר חייב רק מדרבנן [שהוא לכה"פ ספק השקול].

(ל) להפמ"ג ומנ"ח, כאן א"א לומר דהקנייה מחוסר זמן בעלמא, וממילא קאתי, דאינו כן. וא"כ יהיה תולמ"ה. משא"כ למהרש"ג, הרי אינו מחוסר מעשה בהמזוזה, והעשייה כבר נשלמה בשלמותה, ואי"ז תעשה ולא מן העשוי.

(לא) קרן אורה היקל בכגון זה, שקנה דירה שיש לה מזוזות משכירות. ובשעה"צ לרח"ק מתחילה דן בזה, אך במהדורא שביעית מיקל ג"כ.

(לב) שדי חמד הוכיח כצד זה, מהא דבא"י אינו חייב להסיר ולהחזיר אחר ל' יום. [ואם תולמ"ה במזוזה הוא רק מדרבנן, אין ראייה כ"כ, דהם אמרו והם אמרו. ועוד, דזה רק לפי רש"י, אבל לפי בית הלוי, אין ראייה מא"י, ודו"ק].

(לג) עכ"פ הנוגע לעניננו, לא חששו לתולמ"ה, עכ"פ היכא שקבע תוך ל' [דאי לגבי שוכר וקונה, שזה תולה על מנ"ח ופמ"ג ומהרש"ג, בזה איננו יודע המנהג]. וע"ע אגור אהליך.

(לד) נמצא, הוראת רח"ק דיקבע מיד, הואיל ואינו מפסיד כלום, במקומו עומדת, דליכא למיחש משום תולמ"ה.

(לה) **מתי מברך**, ומה יעשה אחרי ל' יום. אג"מ^ק כ' דאם לא בירך מיד [משמע שרשאי לברך מיד] ימשמש ביום ל"א, ויברך. וע"ע בספר בירור הלכה שמביא הרבה האוחזים בדעה זו.

(לו) ומברך 'לקבוע מזוזה', ע' מג"א סי' ח' סקי"ב. ר' משה שם כ' דעדיף לברך אחרי ל' [ג"ז משמע דרשאי לברך לפני כן], וימשמש. וכ' דעדיף שאחר ל' יסיר^ק המזוזה ויברך ויקבע. ואי"ז מטעמי תולמ"ה, אלא מטעם שיעשה מעשה בשעת הברכה, ולכן אי"צ למשמש כולם אלא אחת.

(לז) הנה, הא דכ' ר' משה שימשמש, היינו מפני שדימה לציצית ותפילין, שאם הניחם בלי לברך, מברך וממשמש. ושם, המשמוש הוא להיכר בעלמא, וה"ה כאן. ואעפ"כ אמר כאן ר' משה שעדיף להסיר, אפ' אי בציצית וצפילין לא מצינו חומרא זו; והוא מפני שהתם ממשמש, ואילו כאן רק נוגע.

(לח) ובשד"ח מביא מי שכתב כר' משה, אך מפקפק עליו, ומביא גר"ז י"ח דאין המשמוש משום היכר, אלא המשמוש הוא משום 'כאילו לובשו' וכאילו עוטף עכשיו. ובמזוזה, סברא זו לא שייך, וודאי אין הנגיעה כאילו קובעו. ולכן מסיק שד"ח, דיסיר ויקבע שוב עם ברכה.

(לט) עוד עצה מביאים בשם האדמו"ר מפופא, דיקבע תחילה ברפוי, ואחר ל' יום יקבע בחוזק, ומברך. ואינני יודע אם זה עצה טובה למעשה, כי אולי הרפוי הוא רפוי מדי, ואינו יוצא, ואם יעשה בחוזק יותר מדי, נמצא מה שעושה ביום ל"א אינו עדיף ממישמוש.

^{ק"א} קע"ט.

^{ק"ב} ובשם ר' פאם אומרים וכי יכול להסיר מזוזה כדי להרויח חומרא?!

הלכות מזוזה

(מ) איברא, כל ההנחה שיכול לברך אחרי יום ל' אינו פשוט בכלל. כי הש"ך בסקכ"ה לגבי פתח בלי דלתות, שיקבע בלי ברכה, וכשיגיע דלתות יטלנה ויקבע שוב בלי ברכה, או שיפטור. וע' רעק"א שם, הואיל והסירו על דעת להחזירו. וקשה, מה בכך, הרי מזוזה זו מעולם לא בירך עליה, ועכשיו קובע מזוזה, שחייב לכו"ע, וא"כ מדוע אינו מברך עליה.

(מא) ומלבד דזה דלא כר' משה ודעימי, לכאו' הוא נגד מה שראינו בהל' ציצית ותפילין.

(מב) ומחומר הקושיא, בספר בירור הלכה מביא י"א שהש"ך לא קאי על היכא שלא בירך בתחילה, אלא היכא שפטר מתחילה, ומחמת כן אינו יכול לברך שוב. וכדי להתאים מהלך זו בהש"ך, שינו הגירסא. והמחבר של בירור הלכה כ' דמצא כת"י של הש"ך, ושם איתא כלפנינו, א"כ חזרה קושיא לדוכתיה.

(מג) ולא עוד, אלא שבערוה"ש סקי"ט, דרך החיים, וחיי"א^ק, כולם משמע כהש"ך.

(מד) ויש מביאים תירוצים שונים, אבל עדיין לא ראיתי ישוב שמיישב הקושיא. כת"ס קל"ט ט' מק' ג"כ.

(מה) וראיתי מביאים עצה בשם דברי יואל, שאחרי ל' יחליף מזוזות מחדר לחדר, ואז יכול לברך גם אליבא להש"ך. [ואע"פ שיש שאלות בהחלפת מזוזה, כאן עדיף טפי הואיל ומעולם לא בירך עליה].

(מו) נמצא למעשה, הנכנס לבית ליותר מל' יום, יקבע מיד, ואין למחות במי שמברך, אך לכאו' אינו כדאי. ואחר ל' יום, יחליף ב' מזוזות, ויברך, ויצא ידי כולם^ק.

(מז) ע"ע חיי"א^ק השוכר לכ' ימים רשאי לקבע מזוזה, ואף לברך עליה. ועיי"ש דימה לנשים בענין ברכה על לולב, וצ"ע הדמיון. עכ"פ, זה מקור לרח"ק ודעימיה, דאינו מפסיד אם שוכר לל' קובע מיד.

(מח) אגור אהליך כ' דהמנהג כששוכרים דירה ליותר מל' יום, מברכים מיד.

(מט) מעשה שהיה, בנה דירה לשכור לאחרים, ועד שמצא שוכר יש שם כל רהיטי וכלי הבית. האם מחוייב במזוזה, משום כליו. בשלמא כשיש שוכר, החיוב מוטל על השוכר, אבל כל עוד שלא מצא שוכר, החיוב על הבעלים, מצד אוצר. למעשה קבע, כי עד שמצא שוכר הוא עצמו היה נכנס ויוצא ומשתמש בהדירה.

(נ) בן בבית הוריו, בין רווק וכ"ש נשוי, אינו חייב מזוזה מעצמו, דהוא רק כאורח בעלמא, והוריו בעצם יכולים למנעו מלישון כאן, ויכולים לשנות מיקום מיטתו. ולכן בעל תשובה בבית הוריו, אינו מחוייב מצד עצמו, אלא מצד ערבות. כ"כ ר' משה שטרנבוך^ק.

(נא) פונדק, פטור בא"י עד ל' יום. ופונדק בחו"ל, ערוה"ש כ' דחייב ג"כ אחרי ל' יום. מאידך, רח"ק פוטר פונדק בחו"ל לעולם, ומדמה לספינה.

(נב) כגון, במלון, בא"י מברך אחר ל' יום. ובחו"ל, יקבע, משום ערוה"ש, ועוד, בזמננו במלון יש מחזי כשלו כי הדרך לקנות דירות במלון. ולא יברך.

^ק ט"ו ט'.

^ק מלבד ר' פאם.

^ק י"א כ"ב, ולא מצאתי.

^ק תקל"ז.

הלכות מזוזה

נג) מהי גדר פנודק. מבואר מהפוסקים – רח"ק בפרשה סדורה, במזוזות ביתך, בדעת נוטה, שבה"ל י' ק"פ, ערוה"ש סק"ג, קה"י מנחות כ"ו, ורש"י מנחות שם – שכל שאין לו קנין בהמקום, רק זכות למיטה, ובעצם יכולים לשנותו ממטה למטה כל לילה, נחשב פנודק. אבל אם יש לו זכות למקום מסוים, ואין הבעלים יכולים לשנותו מחדר לחדר, אי"ז פנודק אלא שכירות. וע"ע אגור אהליך, והעיקר כמש"כ.

נד) ועפי"ז, צימר, נחשב כדירת עראי, ובא"י חייב אפ' כשהוא ליום א'.

נה) חדר יחוד, ר' משה שטרנבוך הורה שהוא כפונדק, ופטור.

נו) קרקע גזולה, כגון שהרחיב ביתו שלא ברשות, רח"ק הורה דזה מהבב"ע, ופטור ממזוזה.

נז) בענין מי שמכר ביתו וחמצו לגוי בפסח, טען הלחם הפנים דזה תולמ"ה, כשחוזר וקונה ממנו. ומובא ברח"ק בשעה"צ קמ"ג. ובשם ר' משה מקילין, כיון שנעשה בהכשר, ועוד, הלא יש לו דריסת רגל שם. [ובזמננו שמשכירין המקום לעכו"ם, אינו מכירה אלא שכירות, אעפ"כ לכאו' לא הואיל מידי].

-סע' כ"ג – שוכר מנכרי

א) כל הדינים וחידושים שיש בסעי' זו כבר נתבארו בס"ד במקומם.

סימן רפ"ז – איזה פתח חייב במזוזה

סעי' א' וב' – מזוזות ומשקוף

- (א) פתח אינו חייבת במזוזה עד שיהיה לה ב' מזוזות ומשקוף. כך פסק שו"ע כאן.
- (ב) פתח לחייב מזוזה הוא י' טפחים גובה, על ד' רוחב. היא מתחלת מ76 ס"מ גובה ו32 ס"מ רוחב. וזה גם שיעור דלת, ואין הדלת חייב למלאות כל גובה הפתח, עמש"כ רפ"ו סעי' ט"ו. שיעורים הנ"ל הם בין לענין הפתח בין לענין הדלת. ע' ש"ל רפ"ו כ"ו.
- (ג) ולענין גובה החדר עצמה, רח"ק כ' דבעינן שיהיה י' טפחים. ולכאן' בעינן כל דע"ד בגובה י'.
- (ד) פחות מד' רוחב, אבל יותר מג', ערוה"ש כ' דיקבע בלי ברכה.
- (ה) בעומק, בעובי, אין שיעור. וע' דעת קדושים דמצדד לפטור כשאין המשקוף והמזוזה מספיק חזק לסמוך עליו דלת של קש.
- (ו) אי' בגמ', פתחי שימאי פטורה ממזוזה. חד אמר דלית ביה תקרה וחד אמר דלית ביה שקופי. ועיי"ש רש"י ותס' כל המהלכים. ותוס' כ' דאבן נכנס ואבן יוצא.
- (ז) וביארו, דהואיל והוא 'חרוב' ולא מתוקן^{קט}, לאו שם פתח עלה אלא שם חור בעלמא, אפ' אם יש בה שיעור גדול.
- (ח) ועט"ז, דמשמע שלמד כזה, ופותר ממזוזה בציור כזו. ועפי"ד כ' אגור אהליך^{קי}, דאם יש אבן נכנס ואבן יוצא בדווקא לשם נוי, ואינו חרוב, חייב לכו"ע [מלבד ריטב"א דלקמיה]. [הט"ז דיבר במשקוף, אך רח"ק סק"ב מבואר דה"ה הפצין. ועיי"ש בשעה"צ ח' מש"כ לגבי צד א' כן וצד א' לא, ותלה אם הימין ישר, וכו'.]
- (ט) ובכל אופן, כ' רח"ק בשם יד הקטנה, דקובע בלי ברכה.
- (י) יש שפטרו גדר חי משום אבן נכנס ואבן יוצא. אך לפי הנ"ל אינו כן. והפטור הוא רק משום שהוא לנוי, ואינו פתח אמיתי. ואם הוא כן פתח אמיתי, בעיה.
- (יא) ריטב"א פי' דהואיל ויש רק קיר ואין שם פצין מתוקנים, אינו מזוזות. ומקור חיים בתיקון עירובין כ' דהרמב"ם שכ' דבעינן משקוף ומזוזות מכוון לזה. נמצא לדידיה, שו"ע שלנו ג"כ אוחות כן, ואם יש רק קיר בעלמא, אינו מזוזה ואינו חייב. אמנם, בהסידור שכ' סוף ימיו חזר מזה, ואי"צ מזוזה ומשקוף ופצין על הקיר.
- (יב) חזו"א^{קיב} כ' דרוב ראשונים חולקים על ריטב"א. וכ"כ רח"ק סק"ב, ועיי"ש בשעה"צ רפ"ה סק"ב.
- (יג) כשאין משקוף, פטורה. כ"כ שו"ע, וכן הורה למעשה החזו"א.
- (יד) [משקוף, האם בעינן שיהא בולט, או כל תקרה יכול להיות משקוף. ע' אגור אהליך בסוף הספר. ואמרנו שפשוט דבעינן שיבלוט.]

^{קט} רח"ק כ' דלדעה זו, ישוה הנסרים להסיר בליטות הללו. אלמא, לא בעינן פתח 'נורא' לפטור לדעה זו.

^{קי} כ' נ"ב.

^{קיב} קע"ב א'.

הלכות מזוזה

טו) כשיש מזוזה אחת, שו"ע ורמב"ם פוטרים. וש"ך מביא רא"ש ושאר ראשונים דאם בצד בשני הקיר ממשיך הלאה, חייב במזוזה. וכ' ש"ך דיקבע בלי ברכה. אבל אם הימין היא הצד הממשיך, והמזוזה רק בשמאל, פטור לכו"ע.

טז) מהרש"ם^{ק"ב} כ' לפטור כשיש עוד ספק, כגון שאין דלת. אמנם, ברוב מקרים כאלו אין כאן דלת, והש"ך סתם שיקבע בכל אופן, וא"כ הכי ינהוג.

יז) ועוד, הרי הרמב"ם הפוטר בדלת היא הרמב"ם שפוטר כאן, והרא"ש שמחייב בדלת היא הרא"ש שמחייב כאן. [אין הכוונה בטענה זו לומר דלא הרווחנו שום דעה, דלהלכה לא עושים כן, ואין אנו יוצאים 'אנשים', אלא יוצאים דעות ושיטות, ודינים. אלא הכוונה לומר שאולי הוא מח' אחת לשיטתו.]

יח) כשצד שמאל פרוץ לגמרי, פטור לכו"ע.

יט) מבואר מט"ז, אם בצד א' אינו מזוזה אלא ראש כותל, ובצד השני הכותל ממשיך הלאה, עדיין דינו שוה להנ"ל, ואם הראש כותל הוא לצד ימין, חייב במזוזה, ואם בשמאל פטור.

כ) בגמ', פתחא דקרנתא חייב במזוזה. פירש"י שהיה רבוע, והסיר הפינה, נמצא, יש פתח עם שני ראשי כותל באלכסון. ורא"ש פי' שהסיר כל כותל רוח רביעית, ויש ראשי כותל מהצדדים.

כא) להלכה, קובעין כהרא"ש בלי ברכה, ולכאז' כרש"י עם ברכה, כשיש דלתות וכו'.

כב) ע"כ הוא 'ראש כותל'. ומהו לענין 'ראש תקרה', האם זה כמשקוף. ובאמת, בהל' סוכה בסי' תר"ל בדופן השלישי בעינן קנה וקנה מהצדדים, וקנה על גביהם. ורמ"א כ' דסוף הסכך הוא כקנה על גביהם. מג"א חולק וס"ל דבעינן עוד קנה מלבד סוף הסכך.

כג) מ"ב שם כ' דעיקר כרמ"א, וסוף הסכך הוא כקנה. ועפי"ז בנידו"ד, סוף תקרה חייב כמשקוף.

כד) אמנם, חזו"א^{ק"ג} פטר, וכן שבה"ל^{ק"ד}, וחובת הדר כ' בלי ברכה. וע' רח"ק בבית"ל דמצדד להשוות לראש כותל, וכמש"כ, וכ' דאולי משקוף שאני, וצ"ע.

כה) ולכאז', היכא שבכניסה אינו רואה הבליטה, אלא סוף התקרה נראית רק כשיוצא, לכאז' זה פטור לכו"ע. כי מביעא לן כש'פוגע' בראש תקרה בהכניסה, דלכאז' דומה לראש כותל, ולפמש"כ מהל' סוכה, יחייב במזוזה. והכי נראה, בלי ברכה. וע"ע מחזה אליהו סי' ק"ח וק"ט.

כו) בסימן הקודם אכסדרה פטורה ממזוזה, דאין לה מזוזות דהוא לאחזוקי תקרה – וק', הא ליהוי ראש כותל המזוזה, כמו שמבואר כאן. וע' באחרונים מש"כ בזה. ורח"ק סק"ג בשם חזו"א כ' דהשו"ע שמשמיט הרא"ש הוא לשיטתו מהא דהביא אכסדרה, ואה"נ הוא אותו דין.

כז) רח"ק בבית"ל מביא בשם הגר"ג נדל זצ"ל, דהא דלהרא"ש ראשי כתלים נחשב כפצין, היינו רק אם מסיימין, אבל אם ממשיכין לימין ולשמאל ד"א, אינו נחשב למזוזה גם לדעת הרא"ש.

^{ק"ב} ד' קי"א.

^{ק"ג} קע"ב ג'.

^{ק"ד} ב' ק"נ.

הלכות מזוזה

כח) המשקוף, היינו רק במשקוף על גבה, אבל משקוף מן הצד אינו משקוף. כ"כ חובת הדר, ורח"ק בשעה"צ י"ב מסיק דצ"ע.

כט) משקוף שהיא ע"ג הפתח אך אינו ע"ג המזוזות, אלא כנוס בפנים, הגם שבעירובין אינו בסדר, כאן לא מצינו מי שיקפיד על כך. האם לא יברך?

ל) משקוף שתלוי בה דלת הזזה, הוי משקוף. והא דהוא רק משמש לדלת, הא זהו תכליתו של כל משקוף! ואם הוא כנוס פנימי לתוך התקרה עד שאין בליטה, ס"ל למו"ר הגרש"ק דפשוט שהוא עדיין משקוף. ואינני יודע מדוע פשוט כ"כ.

לא) משקוף כיפה, ע' ט"ז בשם רש"י ורמב"ם, והיכא הוא שליש העליון. דלרש"י, אי"צ מזוזות י', אלא כל שיש חלל י' על ד' הוי פתח.

לב) ט"ז מסיק דבזה רמב"ם מסכים לרש"י, ויקבע למעלה, וכ"פ רח"ק. חובת הדר פסק כרמב"ם כהו"א של הט"ז, ויקבע למטה. מקדש מעט כ' דיקבע בשניהם. [רש"ק צידד דיעשה כרש"י, כהו"א של הט"ז היכא שאין דלת, דבלא"ה פוטר הרמב"ם. ועמש"כ למעלה, דזה רק משום דאולי הוא לשיטתו.]

לג) שאלה: מזוזות גבוה עשרה, ומשקוף ע"ג חייב במזוזה. ואם המשקוף למעלה גבוה, איפוא יניח המזוזה, הא בשליש העליון אין לו פצין בכלל, ואיך יקיים על מזוזות ביתך.

לד) כשאין מזוזות בגובה עשר, רק כיפה אחת גדולה, שו"ע פוטר משום דאין כאן משקוף. וע' ט"ז, וע' חזו"א מובא ברח"ק סק"ו. ולדעת רש"י תמיד חייב, כל שיש חלל י' על ד', ולכן יקבע בלי ברכה.

לה) שאלה: ב' חדרי מלון, שיש ביניהם פתח, ולכל חדר יש דלת בפנ"ע, עם מנעול בפנ"ע, כדי שלא יהיה יכול לעבור אלא בהסכם שניהם. כמה מזוזות יהיה על פתח זו. האם יש הבדל כמה רווח יש בין הדלתות. ג' טפחים? ד'?

לו) שאלה: בישיבת מיר יש קירות הזזות, ובתוך הקיר יש דלת. ויל"ע, האם יניח תוך מסגרת של כל הקיר שזז, דאולי הוא פתח א' גדול. ועוד, האי פתח קטן תוך הקיר, באיזה צד יקבע המזוזה, הלא בבוקר הכניסה היא מצד א', ובצהריים בצד האחר, כי זו ומשתנה כל הזמן.

לז) על המסגרת, רש"ק נטה דתולה אם הוא רוב פתוח או רוב סגור, ועיין.

סימן רפ"ח – במה והאיך נכתבת

מקצת דינים והערות

- (א) ישייר כדי לגלול. ע' פ"ת גנאי לנקוב הגויל להראות שם ש-ד-י^{קט}. ורח"ק סק"ה כ'לעשות נקב.
- (ב) רח"ק מאריך לבאר מהי השיעור בדיוק שישאר בכל הצדדים.
- (ג) ע' ביה"ל הראשון בשם מחזור ויטרי.
- (ד) בסעי' ה', ע' ב"ח ט"ז וש"ך לגבי מח' השקפה בענין עצלות. [ואם היו שואלים אותי, הייתי אומר דבהיתר 'מאחורי הדלת' שייך טעם הב"ח. ופוק חזי.]
- (ה) בסעי' ט', ע' רח"ק בביה"ל לגבי אם כתב כל המזוזה בשורה אחת ארוכה. ועיי"ש מ"ב סקי"ח, אם כצב ב' תיבות לכל שורה, או תיבה אחת לשורה.
- (ו) בביה"ל, בענין כ' הכל באלכסון.
- (ז) בסעי' י"ד, כורכה מסופה לתחילתה, מאחד לשמע. ואם שינה, חובת הדור מכשיר בדיעבד.
- (ח) ואם גלל מלמטה למעלה, מהארץ לשמע, פסול. ואי"ז שכיח.
- (ט) לתלותה כמות שהוא לא גלול, ע' רח"ק בשעה"צ ל"ט. וע"ע ר' אלישיב ח"ג קנ"ד לגבי מי שתלה מזוזה 'פשוטה' בבנין שלו, ושכנו לא רצה את זה, ותלה לידו מזוזה רגילה גלולה. ושאלו ר' אלישיב מה לעשות. וס"ל לר' אלישיב דה'פשוטה' אינו לכתחילה אך אינו פסולה, ולכן הורה שיוריד אותו ויחזור ויקבע ע"י קטן, ובסדר, אפ' אם יש עכשיו שניהם על הדלת!
- (י) וע"ע שרגא מאיר, ושבת הקהתי. ולמעשה, חלילה לזוז ממנהג ישראל.
- (יא) כתב ע"י Stencil או Silk-screening ע' אג"מ ד' מ' בשם רעק"א דמוכיח מהא דשרטוט לא מהני אחרי הכתיבה, ע"כ עצות אלו אינם מועילים.
- (יב) מלבד, דאם יהיה מותר, יתמלא השוק בזיופים ופסולים, שנכתבו ע"י ערבים וכו', ועוד יהיה יצה"ר של שלא כסדרן. ובשם ר' אלישיב אומרים שאינו 'וכתבתם'.
- (יג) בסעי' ט"ו אין להוסיף שום דבר על שתי הפרשיות. וע' רמב"ם ה' ד'. ולכן לא יכתוב בגליון המזוזה או מאחוריו 'מוגה', אלא ישים מדבקה.
- (יד) ע' ערוה"ש י"א לגבי איסור להוסיף עוד מזוזות וסגולות על הפתח, ומבואר דעל הדלת עצמה יכול להוסיף שאר 'שמירות'.
- (טו) כתב ב"י, כתב אריז"ל, כתב וועליש, מה זה?

^{קטו} ר"ת שומר דירת ישראל – שעה"צ סק"מ.

סימן רפ"ט – מקום קביעתה וכיצד נקבעת וברכתה

סעי' א' – הברכה

(א) ברכתו, בא"י אמ"ה אקב"ו לקבוע מזוזה. כ' אחרונים, אם בירך על קביעת מזוזה, על מצות מזוזה, אי"ז משנה ממטבע שטבעו בה חכמים.

(ב) רמ"א בשם רשב"א, כשקובע כמה מזוזות, יברך ברכה אחת לכולם.

(ג) הנה, בטבילת כלים יש דיון בהברכה האם מברך על טבילת כלים או על טבילת כלי, ותולה כמה טובל. וא"כ, הק' מהרש"ג^{קט}, מדוע בקובע ב' מזוזות לא נימא אותה דבר. ויישב, דאי נוסח הברכה היה כן, אתי למיטעי לחשוב שחייב מזוזה על ב' צדדי הפתח.

(ד) שבה"ל^{ק"י} תי', לגבי טבילת כלים, שייך לטבול ב' כלים בב"א, משא"כ מזוזה א"א לקבוע ב' בב"א. וא"כ צורת המצוה הוא אך ורק 'לקבוע מזוזה'.

(ה) כשמברך ברכה א' לכולם, לא יפסיק באמצע. כ"כ ערוה"ש ד'. והנה, אצל בדיקת חמץ, ברכת הנהנין, תקיעת שופר, אין קפידא [כ"כ] אי הפסיק אחר שמיעה/אכילה/בדיקה ראשונה, כי כבר חל הברכה על חלק ממצוה זו, והשאר הוא המשך. משא"כ בשחיטה, אם הפסק לפני ששחט בהמה שניה, הרי זו מצוה 'עצמאי', בפנ"ע, וא"כ ההפסק הוא חמור הרבה יותר.

(ו) נמצא, כאן כשקובע ב' מזוזות, והם ב' מצוות שלא קשורים אהדדי בכלל, המפסיק ביניהם הוא שאלה חמורה מאוד, וא"כ יקפיד טובא שלא לעשות צרכיו, ולא להשהות, ולא לשוח. וע"ע בירור הלכה.

(ז) ולענין הליכה מבית לבית, האם זה נחשב הפסק, ברכ"י ס"ל שכן. רח"ק סק"ו כ' דאין דין זה ברור, ומציין לביה"ל. ושם בשם חמיו כ' דדומה לציצית וכו', ומסיק סב"ל. ואי לא תימא הכי, איך אדם מברך ברכה אחת לדירתו, ושיועיל גם למחסן שלו בקומה אחרת. ואולי זה בסדר לכו"ע.

(ח) שעה"צ ט"ז, המרחיב פתח אינו מברך שוב כשקובעה, כיון שהוא אותה פתח.

(ט) הקובע מזוזה עבור חבירו, וחבירו אינו יודע מזה, שבה"ל^{ק"י} כ' אינו מברך. ויל"ע מדוע לא. ואגור אהליך מסיק לברך.

(י) המחליף מזוזה עם מזוזה אחרת, האם מברך עליה. אצל ציצית, המברך על בגד זה, ואח"כ הביא בגד אחר שלא היה שם בשעת ברכתו, כגון אחרי מקוה בע"ש, מברך שנית. כ"כ מ"ב סי' ח' סקל"ז.

(יא) ור' שלמה קלוגער בס' טוב טעם ודעת^{ק"ט} כ' פשוט שמברך, במזוזה. רח"ק סק"ו ג"כ.

(יב) מהר"ם שיק דן בזה; כי אולי מזוזה החדש הוא כבגד חדש, וכנ"ל, או"ד, מזוזה היא כהחוטין, והבית כהבגד, וא"כ אין לדמות אלא למי שהחליף חוטי הציצית.

קט"ז מ"ט.
ק"י ב' ק"ס ו'.
ק"י קנ"ח ג'.
ק"י רמ"ו.

הלכות מזוזה

(יג) ביה"ל סוסי' כ"ה, מובא ברח"ק שם, היה לבוש תפילין, והסיר הפרשיות והכניס חדשים, וכן אם החילף חוטי הציצית; מסתפק הביה"ל אם מברך שוב, דאולי גרע טפי דביטל מעליה שם תפילין/ציצית, וא"כ איבד ברכתו. ומסיק דצ"ע.

(יד) והנה, אצלנו במזוזה אם הוריד מזוזה ואח"כ החזיר אותה מזוזה למקומה, כשלא הסיח דעתו, ודאי אינו מברך. ואילו ביציצת ותפילין, מבואר מביה"ל שם דהוא מסתפק גם לענין זה; א"כ ע"כ חייבין לחלק בין מזוזה להני, בין לענין אותה מזוזה, בין לענין מזוזה אחרת.

(טו) מהרש"ג^{קכ} ס"ל דבמזוזה אחרת אי"צ לברך, כמו שאינו מברך על שופר אחר. וטען שבה"ל^{קכא} דאי"ז דמיון טוב, דבשופר, המצוה היא השמיעה, והשופר אינו החפצא של המצוה, אלא היכי תמצוי לחוד, משא"כ מזוזה. וממשיך שבה"ל, דזה מהרש"ג לשיטתו דמתיר גוי לקבוע מזוזה, דס"ל שאין המזוזה החפצא דמצוה, אלא היותו על הפתח, דומיא דשופר.

(טז) נמצא, לית לן מאן דס"ל שאינו מברך על מזוזה אחרת, מלבד מהרש"ג, דפריך עלה שבה"ל. והביה"ל הנ"ל, שהסיק בצ"ע, הוכחנו שאינו שייך למזוזה.

(יז) ומביאים שמצאו אשכול דכ' שיברך. אגור אהליך^{קכב} מורה מברך לא הפסיד, וכן לכאו' יש לנהוג^{קכג}. וע"ע יביע אומר^{קכד} שמביא דעות בזה, וכ' דבירושלים המנהג לברך.

(יח) אמנם, היכא שניתוסף עוד ספק, לא יברך. כגון שעירב ב' מזוזות, ואינו יודע אם מחזיר אותו מזוזה או מזוזה אחרת, לא יברך^{קכה}. ואם נתערב א' בכמה, יברך, כי כמעט ודאי דבא' מהם אכן החליף, מלבד הא דיש רוב.

(יט) וכל זה הוא רק היכא שהוא עצמו קבע מזוזה זו בפעם הקומדת, דאי מעולם לא בירך על מזוזה זו, ונכנס לבית כשהיו שם כבר, א"כ נמצא שמעולם לא בירך על מצוה זו. ואי"ז דומה לש"ך רפ"ו כ"ה, דשם היה מחוייב בברכה, אך מספק לא בירכו. משא"כ כאן היה חייב לכו"ע, אלא שמחמת חסרון נוסח ברכה 'לדור בבית שיש בה מזוזה' לא בירך. א"כ עכשיו מברך לכו"ע.

(כ) מצד מעלין בקודש ואין מורידין, הליכות שלמה^{קכו} ור' משה שטרנבוך^{קכז} חששו לזה שלא יחליף מזוזה מחדר גדול עם מזוזה שאין בה דלתות/דע"ד/מקורה/שאר צד ספק.

(כא) אמנם, כל הדבר הוא לפליאה בעיני, כי להוריד מזוזה מפתח ולהשאירו במגירה אינו חסרון במעלין בקודש, כי כל האיסור הוא להשתמש בה לקדושה פחותה. והנה כאן, ממנ"פ, אם קיי"ל דלת בלי דלת חייב, א"כ לא ירד בקדושה, דשניהם חייבים. ואי קיי"ל שפטור, א"כ זה מגירה בעלמא, ואינה קדושה פחותה אלא חולין לגמרי. נמצא ממנ"פ שרי.

^{קכ} א' נ"ג.

^{קכא} ב' קנ"ח.

^{קכב} ז' כ"ט.

^{קכג} א"ת, כשקבע גוי מקודם אנו חוששין להמהרש"ג לא לברך שוב, א"כ ה"ה בזה נחשוש לדבריו, י"ל, דלא תלי אהדדי, לדידן. דהיינו המהרש"ג שסובר כן כאן דלא יברך, היינו רק אם ס"ל דגוי יכול לקבוע, דהיינו שאין חשיבות בהמעשה קביעות, אלא בהיותו שם, וזה יכול להיות ע"י גוי, וזה נוכל לדמות לשופר. משא"כ אנו, אה"נ חוששין דגוי יכול לקבוע מזוזה, עכ"פ לענין ברכה, מ"מ עדיין הוא כחפצא דמצוה, וכטלית, ולא כחוטים בעלמא.

^{קכד} ג' י"ז.

^{קכה} אם לא שהפליג, דאז אף באותו מזוזה מתסבר דיברך.

^{קכו} ג' ל"ה.

^{קכז} א' תרמ"ט.

הלכות מזוזה

(כב) וטענה זו נמצא בסוף הליכות שלמה, שטען כך להתיר הנחת תפילין בחוה"מ, ומדוע אין בה משום מעלין בקודש. [אין להביא ראיות מציצית, דאינו קודש, אלא מצוה.]

(כג) ולא נמצא מעלין בקודש במזוזה רק לקחת מזוזה מבית שהיה קנוי, ועוברו להיות על דירה שכורה.

(כד) [ואולי יש מקום לומר סברא אחרת להתיר. מעלין בקודש שייכת רק אם לוקח חפץ הקודש, ועושה ממנה קדושה פחותה. כגון לקחת ארון הקודש ולעשות ממנו עמוד. ספר תורה ולעשות ממנו תפילין. אבל לקחת מזוזה, ולהשאירו מזוזה, אלא שעושה תפקיד פחותה, מנלן שזה חסרון של מעלין בקודש. כי לא שינה עצם הדבר.]

(כה) שו"ר בדעת נוטה בהערות מביא צד כזה, ולא הספקתי לעיין בהאריכות שם, ובמראי מקומות, שהביא מאבנט כהן גדול, האם כהן הדיוט רשאי לעבוד עמו. עיי"ש דבריו הנפלאים.]

(כו) וע' רח"ק דכ' דיש בזה משום 'קרש שזכה בצפון'. [מה זה? דין חדש? הנהגה טובה?]

(כז) מותר לקבוע מזוזה בלילה. וכ"כ באשכול. בא"ח מביא טעמי קבלה לעשות דווקא ביום. ואין להמתין עבור זה, אלא ימהר לקבוע קודם.

(כח) אינו מברך שהחיינו. ובפעם הראשון שבחיינו, תולה על מח' הגדולה לגבי שום מצוה שמקיים בפעם הראשון בחיינו. ע' הדלקת נירות, כסוי הדם, וע"ע ש"ך, ביה"ל סי' כ"ב, חכמ"א ח' ד'. למעשה אינו נוגע, כי אה"נ לא בירך מעולם, אך כבר קיים המצוה באיזה שלב בחיינו. [אה"נ בבית הוריו היה כאורח, וכן בישיבה, אבל אם היה בחופש ללילה אחת בא"י, חייב.] ולכן אינו מברך כאן שהחיינו לכו"ע. כך טען אגור אהליך.

(כט) וע"ע רח"ק שעה"צ ד' בשם תרגום יונתן.

(ל) מנהג אנשים לכבד אדם חשוב לקבוע מזוזה. ויל"ע, הלא קיי"ל מצוה בו יותר מבשלוח קרבן. כה"ק התבואות שורקבט. ותי', דהמעלה של 'מצוה בו' הוא משום דאל"ה הוא כמבזה את המצוה, וא"כ היכא שמכבד אדם חשוב אינו בזיון להמצוה, ושרי.

(לא) אמנם, רש"י קידושין שם מבואר דלא כתבואות שור, דכ' דמעלת מצוה בו הוא משום דגופו טורח במצוות. ואם לזאת, אין לחלק בין אדם חשוב או לא.

(לב) ומצינו במנחות ל"ג, שריש גלותא ביקש מרב נחמן לבוע מזוזה; משמע דבמזוזה לא אמרי' מצוה בו, וכדברי התבואות שור.

(לג) למעשה, דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד. והקובע למעשה הוא זה שמברך [אם אכן הוא חייב מזוזה בברכה]. ולענין איזה נוסח יאמר כשקובע לאחר, דעת הרמב"ם שמברך על קביעת מזוזה. וע' רח"ק סק"ד, דנהוג עלמא כר"ת, ולא מחלקין בין עצמו ובין אחרים, ותמיד מברך אותו נוסח; וא"כ כאן גם הקובע לאחרים יברך לקבוע מזוזה. [אי"ז מח' לענין מזוזה דווקא, אלא מח' בכל התורה כולא.]

קכח ע' שעה"צ סק"א.
קכט כ"ח י"ד.

הלכות מזוזה

(לד) **מזוזה שנפל**, הסיח דעתו ממנה, ולכן מברך שוב כשחוזר וקובעה. כ"כ פתחי תשובה. אבני ישפה מביא מי שדן בזה, דאולי הנ"מ כשנפל כל מזוזותיו, דאי נשאר מזוזה אחת בא' מחדריו, אינו דומה אלא למי שנפל טלית גדול בעודו לבוש טלית קטן, דאינו חוזר ומברך.

(לה) והשיב האבני ישפה שבאמת אי"ז טענה, כי במזוזה מעיקר הדין חוזר ומברך בציור הנ"ל. ועוד, אין לדמות היכא שגופו מקיים במצוה, דבזה יש סברא לומר דלא שייך היסח הדעת בעוד שגופו מקיים המצוה, אבל ביתו ופתחו, שפיר שייך היסח הדעת.

(לו) תינוק שהסיר המזוזה, דינו כנפל. ובשניהם, אם ראה אותו נופל, לכאו' אינו מברך, דומיא דטלית אם יודע שנפל מעליו לא מסיח דעת ממנה, וה"ה כאן.

(לז) נשטט המזוזה ממקומה, ותולה על הפתח, באופן שאינו מקיים המצוה, אבל אינו לגמרי יצא ממקומו, לכאו' בזה ניתן לדמות לתפילין שנשטטו קצת ממקומן, דאינו חוזר ומברך כשמהדקן.

(לח) מעשה שהיה, הסיר מזוזה כדי להחליפו עם מהודר יותר, ואז שם לב שאין החדש מתאים לכסוי הישן, כי הוא גדול מדי, וא"כ בלית ברירה הוכרח להחזיר הישן. לכאו' אין לך היסח הדעת גדולה מזו, וחוזר ומברך. [והא דערוה"ש דכ' דביומו אינו חוזר ומברך, היינו רק במי שהסירו כדי לבדקו, ולא היכא שהסיר עם היסח הדעת גמור.]

(לט) **מברך עובר לעשייתו**. ואם שו"ע היה משמיטו זה לא נורא, כי אי"צ להגיד כל פעם, אבל הא קשה, הלא דשו"ע משמע דלא כזה, ושיקבענה ויברך. ותי' אחרונים דכוונת שו"ע רק להורות שלא יהיה עובר דעובר.

(מ) **כשקבע ולא בירך**, ר' משה וכת"ס כ' שהוא מצוה נמשכת, ומברך כשזוכר, וימשמש, כעין טלית. וכבר הבאנו סברות לחלק, ודברי הש"ך בסקכ"ה, ע"ע מש"כ בסו"ס רפ"ו. וע"ע רח"ק בסק"ד.

(מא) **פתחי תשובה** מביא גר"א שלא יהיה דבר חוצץ בין מזוזה לקיר, כגון לכרוך אותה בקלף, דאל"ה אינו 'על מזוזות'. מסיים הפ"ת דצ"ע. עמק ברכה כ' דאי"ז דברי הלכה אלא קבלה. ערוה"ש כ' דהשומע שמע וטעה. ורח"ק בביה"ל בשם חזו"א זה לא יצא מפ"י הגר"א.

(מב) מקדש מעט כ' דטוב ליזהר בזה הואיל ויצא מפיו. אך עכשיו שאמר החזו"א וערוה"ש שלא יצא מפיו, אינו טוב ליזהר. ר' משה שטרנבוך כ' דאם קבע השפופרת להפצין, ואח"כ המזוזה, כו"ע שרי, כי אז כבר נעשה חלק מהמזוזות. וע"ע מהרש"ם קל.

(מג) הפסק אויר, אינו חציצה גם לצד זו.

-סעי' ב' - מקום קביעתה

(א) כ' שו"ע, יקבע תוך חלל הפתח, בטפח הסמוך לרשה"ר. וע' רמ"א, וש"ך לענין אחורי הדלת. ומבואר, דאינו בדיעבד, אלא הוא יותר טוב מלא לעשות כלום. דלא כמנהג העולם דחושבין שכן הוא לכתחילה.

הלכות מזוזה

(ב) **תוך חלל הפתח.** אותן דלתות, מצוי הרבה בחנויות, שיש להם פתח גדול מאבן, ובתוכו קירות של זכוכית, א' מהם הוא דלת; אם קובעין מזוזה על האבן, אינו תוך חלל הפתח, אלא צריך לקבוע על הזכוכית שליד הפתח ממש.

(ג) וגם כשקובעין על זכוכית ליד הפתח ממש, מ"מ צריך להיות תוך חלל הפתח. ואלו העושים מאחורי הדלת, מלבד שלרוב דעות לא יצאו, מ"מ חייבים לזהר שיהיה תוך טפח. ואפ' כשהוא תוך טפח, ע' רח"ק בשעה"צ דדן מהו אם אינו על הפצין, אלא על הקיר, ותוך טפח, אולי אי"ז 'על מזוזות' לכו"ע. וע' שבה"ל ג' קנ"א.

(ד) אותם דלתות 'אקורדיון' מתקפלות, הפותחין משמאל לימין, יש בעיה, כי טפח האחרון של הפתח אינו בעצם חלק מהפתח, כי לעולם אינו יכול ליכנס לשם; דכשהדלת סוגר, א"א לעבור, וכשפתוח, מתקבץ כל הדלת שם, ואינו יכול ליכנס בכלל.

(ה) ומה יעשה. יחליף פתיחת הדלת. ואם עולה כסף, ישלם הכסף. ואם אינו אפשרי, חובת הדר ור' משה שטרנבוך אינם יודעים מה לעשות. ואגור אהליך כ' דיקבע בלי ברכה. והכי מסתברא. ולכא'ו, אם לא היה ברור מתחילה באיזה צד יקבע המזוזה, כגון חמוד"נ רעק"א, זה יכריע כמי ינהוג.

(ו) וכן הני דלתות זכוכית שמסתובבין על ציר, והציר מרוחק מהמזוזה טפח, יש אותו בעיה.

(ז) **טפח הסמוך,** מקורו הוא מנחות ל"ג:, ושם מבואר כדי שיפגע בו תחילה, ושביתו יהיה שמור יותר. ועמש"כ בזה בסי' רפ"ה סעי' ב'. כאן מבואר דאינו מעכב. ועם כל זאת, כ' בא"ח דעכשיו יתקנו ויקבעו במקומו. והכי מסתברא, וצ"ע חובת הדר.

(ח) דין זו שייך בכל מזוזות הבית, וכמש"כ ברפ"ה, למרות שגמ' נקט 'לרשה"ר' ולא 'לחוץ'.

(ט) ריהטא דסוגיא, וכ"כ בירור הלכה, דכל טפח הסמוך שוה לענין זה. הגם שטעמי הגמ' היו אומרים דכל היותר לחוץ יותר טוב.

(י) ע"ע פתחי תשובה ה' בשם יד הקטנה לגבי שיהיה נראית מבחוץ. וע"ע ערוה"ש ורח"ק, ומש"כ בזה בסעי' ד'.

(יא) כשיש פתח עמוק הרבה, והדלת הוא לצד הבית, לכא'ו עדיף לקבוע בטפח הסמוך לרשה"ר הגם שהוא רחוק טובא מהדלת עצמה קלא. אם לא שיש לספק שחלק החיצון הוא לאחזוקי תקרה קלב בעלמא קלב, או שיש לחוש שיפגע בו הרוח והגשם [בזה מיושב ר' משה שטרנבוך, וחובת הדר]. וע"ע רח"ק רפ"ה שעה"צ כ'.

(יב) **שליש עליון.** ממשיך שו"ע, יקבע בתחילת שליש העליון, ואם קבע למעלה, כשרה, והוא שירחיקנה טפח מהמשקוף.

(יג) הא דכ' שו"ע תחילת שליש העליון, מקורו הוא הרמב"ם. ונהגו אינשי לקבוע יותר גבוהה מזה, כדעת הרא"ש דלא משנה איפוא יקבע בשליש העליון. וע"ע בירור הלכה דמביא עוד

קלא וכו"ה בביתו של רש"ז, ובביתו של ר' איסר זלמן.

קלב האם יש אחזוקי תקרה במשקוף, הלא כל משקוף הוא לאחזוקי תקרה, י"ל, מה שמיותר מהרגיל אולי שאני. וע"ע בסוף ספר אגור אהליך שדן בזה. עכ"פ, מחמת כל השאלות ואי ברירות, יקבע במקום הברור לכל שהוא מקום הנכון. קלב ועוד, אולי משקוף החיצוני אינו המשקוף האמיתי, כי אולי אי"ז חלק מהפתח.

הלכות מזוזה

דעות שיהיה דווקא נגד הכתף. אך, שו"ע וכל הפוסקים הביאו כהרמב"ם, וכ"כ רח"ק. מלבד הש"ך שכ' דאי"צ להקפיד בזה.

(יד) למעשה, אין למחות, כי יש להם דעות על מי לסמוך [ואולי מכאן נובע המנהג], אבל ינהוג כזה כל כמה שאינו נראה מוזר, וכ"כ שבה"ל. [האם ישנה המזוזה כדי להרויח את זה?]

(טו) פחות משליש פסולה. ואם עשה כן ותיקן, מח' אם יברך שוב. [ע' שעה"צ כ"ז].

(טז) יקפיד, שאפ' חלק מהקלף לא יהיה למטה משליש. הכסוי לא איכפת לן, רק הקלף.

(יז) יוודא שיהיה תחת המשקוף, תוך חלל הפתח.

(יח) הא דכ' שו"ע שירחיק טפח מהמשקוף, היינו דעת הרמב"ם. רא"ש מיקל. ולכן אם עבר, יתקן, ולא יברך שוב.

(יט) שליש עליון, מודדין כפי הפתח, ולא לוקחים בחשבון החלון שע"ג הדלת. ביה"ל בשם חזו"א.

(כ) בפתח גבוה, ע' תוס' דמביא מח' בבלי ירושלמי, בבלי יש לה דרשה, שיהיה למעלה, וירושלמי מבואר שיהיה נגד הכתף כשהוא פתח גבוה. ש"ך ט"ז ועוד נקטו כירושלמי. וכ"כ חזו"א, ורח"ק, וכ' דהוא המנהג. [והא דאינו שטים עם הדרשה של בבלי, צריך ליישב].

(כא) נצי"ב, קיצשו"ע, העיקר כבבלי, ופוק חזי מאי עמא דבר. נחלקו מהו המנהג. מהרש"ם ויביע אומר כ' דיהיה בשליש העליון בכל פתח.

(כב) פתח גבוה, כ' ר' משה דהיינו שאם יהיה בתחילת שליש העליון לא היה יכול לגעת אותו. וזה שיעור גדול מאוד, ונמצא שרוב רובא של דלתות אינן נוגע לשאלה זו. וכשהוא כן נוגע, לכאו' ינהוג כרח"ק דהוא עיקר הדעה,

(כג) אבנ"ז מביא מהרש"ם דפתח גבוה הוא כ' אמה, כסוכה ועירוב. ואבנ"ז מדחה צד זה, וכ' דשייך אפ' נמוך מזה. וזה מתאים עם דברנו הנ"ל בשם ר' משה.

(כד) אנשי בריסק מקפידים על תחילת שליש עליון בכל מקרה. וכן בני עדות המזרח.

(כה) בימין. פסק שו"ע, צריך לקבעה בימין, ואם קבעה בשמאל, פסול. ובגמ' דריש דרך ביאתך, ברגל ימין תחילה.

(כו) חיי"א כ' קבע בשמאל, פסול, וחוזר וקובע בימין בלי ברכה. ותמהו עליו, מדוע אינו מברך, הא עד עכשיו פסולה לכו"ע. וע' רח"ק שעה"צ ל"ה שהחיי"א תיקן את זה.

(כז) כשאין ימין, אלא נכנס דרכו מב' צדדים בשוה, רח"ק סקט"ז בשם ירושלמי, וכ"כ שבה"ל, יקבע באיזה שירצה. ר' משה א' קע"ו כ' דפטור, שאין א' מהן דרך ביאתך. ואחר דבריו מביא גם דעת היעב"ץ דחייב בשניהם, כי כל א' הוא דרך ביאתך. ור' משה אינו סובל את זה.

(כח) וכן, אין לקבוע ב' מזוזות מספק, ע' שעה"צ מ"ה.

(כט) וכ"ז איירי כשאין שום א' מההיכרים דבסעי' הבאה.

(ל) למעשה, נוהגין כרח"ק, ולא מברכין.

הלכות מזוזה

-סעי' ג' – היכר ציר

- (א) שו"ע איירי במי שחלק ביתו לשנים, ואינו ידוע מהי דרך ביאתך ומהי דרך יצאתך, וכפי איזה ימין יקבע, ושו"ע הכריע לקבוע ע"פ היכר ציר.
- (ב) ומתבאר מכל המפרשים, דהא דהולכין בתר היכר ציר, היינו רק כשאין הכרע אחרת. הט"ז כ' דפשוט דכשא' מהן הוא פנימי, ודאי הולכין בתר ימין דכניסה לפנימי, וש"ך כ' דאם א' עיקר וא' אינו עיקר, הפתח נקבע כפי העיקר.
- (ג) והפוסקים נקטו דלא פליגי, וודאי כל א' מהם קודם להיכר ציר.
- (ד) ונקטו, דכשא' פנימי, זה ההכרע הכי גדול, וקודם לשאר חשבונות. [ובפנימי שאינו דע"ד, כ' חמודי דניאל, רעק"א, ועוד.]
- (ה) ואח"כ הולכין בתר רגילות ודרך, ומקורו הוא ערוה"ש סעי' ח'קל¹. ומסתבר טובא דזה קודם גם ל'עיקר', כי זה דרך ביאתך. וכן נקט מחזה אליהו, עיי"ש ח"א סי' ק"ח וק"ט דמסדר ומבאר הענין בטוב טעם ודעת. והכרע זה, כינו 'Flow Of Traffic'.
- (ו) [נפק"מ, בבית שלי בסוף החדר שנה יש צוה"פ וכו', ופתח א' מהטפל לעיקר, אך ה'רגילות' היא לתוך הטפל. בזה יקבע בצד ימין לתוך הטפל. מלבד רעק"א וכו'. חקרתי הרבה האם אכן מוכח דרגילות קודם לעיקר, והיה לי ראיות ברורות לומר שכן מהט"ז עצמה, והיה נגד השכל לומר להיפך. אך אינני זוכרם כעת.]
- (ז) וגם היה מוכח, ד'דרך חזרתך' אינו קובע לענין רגילות, רק דרך ביאתך.]
- (ח) ואח"כ הולכין בתר חשיבות, דאם אינו פנימי א' להשני, ואינו רגיל יותר מהשני, הפתח משתתך לחדר העיקר, וקובע בימין הנכנס להעיקר.
- (ט) וע' דעת קדושים דאכילה ושנה הם קובעים לענין עיקר. [לא בא למעט שאר דברים דלא שייך בהם עיקר בכל גווני, אלא לומר דזה עדיף משאר דברים.]
- (י) וע' רח"ק בדעת נוטה ששאלוהו כל מיני שאלות. ובין השאר, מבואר שם דחשיבות אינו רק חשיבות דכל התורה כולא, אלא גם חשיבות דזמן, כגון דכ' דמטבח שאוכלים שם בחול, וחדר שאוכלים שם רק בשבת, של חול עדיף, כי יותר זמן אוכל בכל ימות השבוע משבת לחוד.
- (יא) וע' מחזה אליהו שם, דהא דהולכין בתר עיקר, הנ"מ כשיש עיקר א' ברור, אבל אם אינו ברור, או ששניהם עיקרים, רק זה קצת יותר, אינו מספיק חשוב להיות קובע.
- (יב) מטבח וחדר אכילה, מנח"י² מסתפק איזה עיקר. ואנן היינו אומרים בפשיטות, שהמטבח הוא הכשר מצוה לענין האכילה שהיא העיקר.
- (יג) ואחרי ככלות הכל, היכא שאין שום א' מההכרעים הנ"ל, הולכים בתר היכר ציר³.

¹קל"ד אם שינה הרגילות, ישנה המזוזה. ומסתבר, דהולכין בתר רגילות של כל השנה כולא, ולא כל יום/שבוע/חודש/עונה לחוד.
²קל"ה א' פ"ט.

³קל"ו ע' רח"ק בשעה"צ ל"ט דכ' דדעת הט"ז דהיכר ציר קודם לעיקר! וזה רק לשיטתו בהמשך.

הלכות מזוזה

(יד) ובמפרשים, מצינו נוסחאות שונות לבאר מהו היכר ציר, ולא נחלקו. יש שכתבו דהיא החדר שבו נקבע הציר, או הדלת, או המנעול. ויש שכתבו דהיא החדר שבו נכנס לשם הדלת.

(טו) וכולם עולים על קנה אחת, לברר לאן שייך האי פתח. ובדרך כלל קובעין הדלת תוך החדר, ופותח תוך החדר, והמנעול בהפנים. וא"כ, כשאין הכרע אחרת אמרי' דזה יהיה הקובע, ועפי"ז נקבע הימין.

(טז) ויל"ע, האם היכר ציר הוא סימן או סיבה. דהיינו, אם ביקש מהפועל לקבוע בצד מסויים, והפועל עשה לצד השני, האם אמרי' דעכשיו יש היכר ציר נגד רצונו; או"ד היכר ציר הוא גלוי, וכאן אין גלוי. וכנהנה רבות, כגון שיוודע שקבע כך לא מפני שזה הטבעי וכו', אלא מטעמים אחרים [ביטחון, מקום, וכו'].

(יז) וכן, אם לא היה דלת, וקבע באיזה צד, וכסעי' הקודם, ועכשיו תיקנו דלת והיכר ציר לצד השני, האם עכשיו היכר ציר מחייב לשנות. וכן, האם שייך תולמ"ה, או ידע שכך יקבע ההיכר ציר, הגם שבנתיים אין היכר ציר.

(יח) כ"ז לא הארכנו בכולל, אך ראיתי חובת הדר, ואגור אהליך עוסקים בזה.

(יט) [אגב, מבואר מהט"ז ורח"ק, דהיכר ציר א' אינו תלוי בחברתה. מהא דיש חדר אמצעי הפתיח משני צדדיו לחדר חיצוני; דכ' דאם יש פתח לרשה"ר מכל הצדדים, אז בחדר הפנימי הולכין בתר היכר ציר, אפ' אם שניהם הם ליציאה מאמצעי לחיצוני; ולא אמרי' איך נכנס לשם?].

(כ) עפ"י הנתבאר, מרפסת דידן שאין לה פתח רשה"ר, היינו קובעין בתר ימין דכניסה למרפסת, כי הוא פנימי. וחובת הדר כ' דכן המנהג. וכן אומרים בשם ר' משה.

(כא) אמנם, ידוע דחזו"א^{קלז} דעה אחרת היה לו, וס"ל דזה נטפל להבית, ו'עיקר' קודם לשאר חשבונות הנ"ל. ומובא ברח"ק כאן, ובשם עוד מפרשים. ולא רק לענין מזוזה סבר כן החזו"א, אלא גם לשאר דברים [ע' חנוכה ועוד].

(כב) וחזו"א מודה שאינו מברך ע"ז. ר' אלישיב ביומא כ' דמנהג ירושלים היה כהט"ז ושא"פ, דפנימי קודם, אלא דהמנהג השתנה לנהוג כדברי חזו"א.

(כג) ה"ה במרפסת סגורה, הסתפק רח"ק בשעה"צ מ' בשם אביו זצ"ל. דלמדו, חזו"א זו אינו ענין למרפסת וחצר, אלא לכל חדר עיקר ליד חדר פחות חשוב. וזה חידוש גדול.

(כד) דלת הזזה, כשאין א' מעיקר ההכרעים, יקבע כפי החדר שבו קבועים הדלתות. וכשאין דלתות, או כשדלתות נכנסות לתוך הקיר, ואין מנעול בצד א', יקבע באיזה צד שירצה, וכמש"כ למעלה.

(כה) היוצא מסעי' הזו, בית שיש בו פתח לרחוב, ומאחורה יש פתח לשביל קטן, ויש מנעול הנועל אותה דלת החיצון לשביל, מבפנים; זה יגרום דכל הני חדרים שבבית יחשבו כפנמיים לכיוון אותו דלת עצמה. האם נוהגין כן?

(כו) [אגב, מסעי' הזו יתבאר לך גודל חידושו של רעק"א בענין חדר שאינו דע"ד, דמפשטיה דסוגיין הא דהפתח נקבע כפי העיקר היינו רק כשאנו פנימי, אבל בפנימי, אפ' אינו חשוב, אינו דרך ביאתך אלא דרך חזרתך].

^{קלז} קס"ח ו'.

הלכות מזוזה

-סעי' ד' – יקבענה במסמרים

- (א) מזוזה תלויה פסולה [כגון שמנדנד, הואיל וקבוע רק למעלה], אלא בעינן שיהיה קבועה היטב על מזוזות הפתח. שו"ע כ' יקבענה במסמרים או יחפור בה גומא. [ע' נצי"ב דדריש על מזוזות ביתך, ובשעריך, ואלו שני האופנים דהזכיר שו"ע].
- (ב) עורה"ש כ' דלא דווקא מסמרים, אלא כל דיבוק טוב מהני. וכ"כ שבה"ל. וא"כ, טוב נהגו אלו שקובעין עם דבק דו צדדי, שעושה מלאכתו בטוב.
- (ג) ע' פ"ת סק"ו דיש מצוה דווקא במסמרים, ורח"ק בדעת נוטה חושש לזה. וע"ז בא לאפוקי ערוה"ש ושבה"ל. ולכאו שו"ע דכ' חופר בה חפירה ג"כ כנ"ל.
- (ד) מזוזה שיכולים לשמוט המזוזה מתוך השפופרת, הו"א אינו 'קבועה' בדלת, דנשמט בקל, אך רח"ק ושבה"ל מקילים [משום דזה קביעות מעליא, אלא שיש לו עצה איך להוציא. כמו מפתח].
- (ה) מנח"י דימה קביעות לכאן לקביעות דקושר, דמששה חדשים נקרא קבוע. ולכן, אם אינו יכול להתקיים חצי שנה, אינו קבוע בכלל. ועפי"ז, סלוטייפ, בהרבה מקרים, הגם שקבוע עכשיו, אינו מחזיק לחצי שנה, וא"כ אינו קבוע להמנח"י.
- (ו) [ע' ש"ך סק"ז דלפי שעה אי"צ קביעות, ואגור אהליך מביא את זה לדינא. ואיני יודע מה זה, הלא אינו קבוע. שו"ר ברח"ק שעה"צ מ"ז מפקפק בזה, ומסתפק אם יכול לסמוך ע"ז. ולהב"ח יל"ע, ומתי מברך].
- (ז) מגנט, סקוטש, כולם בסדר. והא דלענין קושר אינם קביעות, היינו רק משום דיש חסרון ב'איחוד', והמנח"י רק דימה משם מהי תקופת זמן שיהא יכול להתקיים שיהא נקרא קבוע.
- (ח) ע' ביה"ל בשם יד קטנה לענין למסמר המזוזה עצמה, ומה דינו כשהקלף דבוק וכו', דיהיה מתון מתון, ומצדד דאפ' פסולה כמות שהיא דאינו ראוי לקריאה.
- (ט) כשחופר לתוך המזוזה, ע' יד הקטנה דמחייב שיהיה ניכר לחוץ איזה רושם, ואל"ה פסולה. ורח"ק מפקפק אם באמת פסול.
- (י) כשמעמיק, לא יעמיק עד כדי שהמזוזה לא יהיה תוך טפח. ואם היה יותר מזה, פסולה.
- (יא) ורח"ק דן, כשיש ראשי כתלים ועליה פצין, והעמיק לתוך הקיר, פסולה אפ' הוא תוך טפח, כי אז אינו מזוזות אלא 'חומה', ומסיק בשעה"צ מ"ח דצ"ע.

-סעי' ה' – תולמ"ה

- (א) זה הסעי' בשו"ע העוסקת בתולמ"ה במזוזה, שבס"ד הארכנו עליה בטוב טעם ודעת.
- (ב) וע"ע פ"ת כאן.

-סעי' ו' – זקופה או שכובה

- (א) סעי' זו הוא מהמח' המפורסמות בכל התורה כולא, האם מזוזה יהיה זקופה או שכובה. ואנן, לא עושין פשרה, אלא יוצאין ידי שניהם, וקובעין מעט באלכסון.

הלכות מזוזה

- (ג) עיקר הדעה הוא זקוף. וע' רח"ק בדעת נוטה, דהא דעושים באלכסון אינו כדי לצאת האי דעה, דהא לא קיי"ל כן, אלא נוטה מעט כדי לקיים המנהג, ו'להתייחס' לדעה זו.
- (ד) ראשו נוטה לצד פנים.
- (ה) שמע יהיה לצד חוץ, דהיינו לתוך חלל הפתח. ומובאר דגם הש-ד-י יהיה כן. וע' רח"ק שעה"צ נ"ח דמשמע דש-ד-י עדיף טפי.
- (ו) גר"א פ' דיקבע זקוף, וכן נוהגים הולכי דרכו.
- (ז) ספרדי הנכנס לדירה שבו הם זקופים, ישנה אותם.
- (ח) בנין מגורים שיש בה ספרדים ואשכנזים, נראה, דכאן לא הולכים בתר רוב, אלא יהיה זקוף, כי כן הוא עיקר הדין לכו"ע.
- (ט) אגב, בנין מקורים, היכא שנקבע כפי הרוב [כגון איזה כתב, נקבע כפי כמות משפחות, ולא כפי מספר נפשות.
- (י) הואיל ועיקר הדעה היא להיות זקופה, כשאין מקום בפצין להטות עושה, יעשיה ישר.
- (יא) כשקובע מאחורי הדלת, יטה המזוזה מעט שיהיה שולי המזוזה לצד הפתח, וראשה מרוחק מהפתח; והכל תוך טפח.
- (יב) קבעה הפוך, ע' רח"ק שעה"צ ס"ב.

סימן ר"צ – קדושת מזוזה

-סעי' א' – קדושתה

- (א) ע' שו"ע לגבי מעלין בקודש ואין מורדין. וע' ש"ך וט"ז לענין שלא בסדרן לגבי פרשיות.
- (ב) מזוזה שנפל, לא מתענין, אלא נותנין צדקה. כ"כ ר' משה.
- (ג) מזוזה שבלה, צריך גניזה גמורה. שקית הפלסטיק היא תשמיש קדושה, וצריך גניזה רגילה. הכיס, מדינא נזרק באופן מכובד, אך הוא לביבוד המזוזה, יגנוז.
- (ד) המסמרים, אי"צ גניזה. וה"ה הדבק וכו'.
- (ה) שבה"ל^{קלח} כ' מזוזה שנפסל, יחתוך מעט כדי להראות שהוא פסול, ושלא יצא תקלה. ורח"ק חולק, וס"ל שזה בזיון. מנהג סופרים, מזוזה שנמצא בה פסול כתיבה, דהיינו שמעולם לא חל בו קדושה, חותכין.

סימן רצ"א – מזוזה מתי נבדקת, ומי חייב בה

-סעי' א' – חיוב בדיקה

א) יומא דף י"א, נפסק כאן בשו"ע, מזוזת יחיד נבדק פעמיים בשבע שנים, ושל רבים פעמיים ביובל.

ו) וע' עמק ברכה מזוזה י"א דחיוב בדיקה זו היא מדרבנן, דמדאורייתא אוקמא אחזקה. ומשום הכי, מובן החחילוק בין יחיד לרבים, דאי חובת בדירה היא מה"ת, לא שייך לחלק כן.

ז) הו"א, מדאמרו חז"ל פעמיים בז', ע"כ אין החיוב הוא בג' וחצי שנה, אלא יכול לשנות קצת, ולבודק אחרי ד', ואז שוב אחר ג'. אך רח"ק מוכיח דהגדר הוא דווקא ג' וחצי שנים.

ח) ולכא' גם לדידיה, אינו צריך להקפיד כפי היום בדיוק, אלא ג"ז קצת 'גמיש'.

ט) מנהג בני אשכנז, יעקע'ס, בודקים כל אדר ראשון.

י) שעה צ"ט מזהיר, שיעור הנ"ל היינו רק בסתמא, אבל היכא דאיכא למיחש לקילקולא, כגון שנרטב, או נתקלקל, או שעבר עליה צבע, בזה לא ימתין עד שיעור הנ"ל, אלא יבדוק כשיתעורר ספק. וכ"כ ערוה"ש.

יא) ונכלל בזה הוא מזוזות שנמצאות מגולות לכוחות הטבע, רוח וגשם וחמה, שאלו עשויים לקלקל מהרה מאוד. ולכן יבדוק תדיר.

יב) מנהג ישראל, דכשיש צרה, בודקין המזוזות, כי הוא השמירה.

יג) רח"ק סק"ג, כשמסיר מזוזה וקובע שוב [מק"א], יבדקו.

יד) למה בודקין. כ' חת"ס רפ"ג, מובא בפתחי תושבה, דרש"י כ' דבודקין שלא נגנב, ושלם נתקלקל ונרקב. ומשו"ה, כ' חת"ס דאי"צ מומחה, אלא כל אדם יכול לבדוק, ויעיין בכל אות לוודא שלא נרקב.

טו) אגור אהליך בשם פמ"ג דעדיף לבדוק ע"י מומחה.

טז) ויל"ע, מה כדאי להורות, האם להורות כחת"ס, ואז אנשים יעשו את זה, או שיש להורות כפמ"ג, אלא שאיכא למיחש שאנשים יתעצלו ולא יבדקו, מחמת הטורח ומחמת המחיר.

יז) ושמעתי מסופר מומחה דודאי יש להורות כפמ"ג, דדיו שלנו עשוי להחליש, ומי שאינו מורגל ומומחה בענינים אלו, לא יראה כשיש הפסק מעט באמצע האותיות, וא"כ ודאי צריך מומחה.

יח) שבה"ל קלט, אי"צ לבדוק לשרטוט.

יט) רש"ז בהליכות שלמה כ' דאנשים לא בודקים חדרים הפנמיים, בטענה שליכא למיחש לכלום. אך מר' משה ורח"ק מבואר דהתקנה במקומה עומדת, בכל מזוזות הבית.

הלכות מזוזה

(כ) כשבדקם, לא יחליפם זו בזו, כי גורם ספק ברכות, וכן מצד מעלין בקודש, וע' לקמיה. אלא יסמן כל אחד, אך לא יכתוב עליה, ע"ע סי' רפ"ח סעי' ט"ו. אלא ישים מדבקה עליה.

(כא) כשמגלגל, לא יגלגל הדוק מדי, כי יכול לסדוק האותיות.

(כב) שותפים, חת"ס שם חייב כשל יחיד. ועפי"ז, כניסה לבנין, חדר מדרגות, חייב כשל יחיד. וכ"כ רח"ק. וכ"מ בערוה"ש. וע"ע אגור אהליך דחולק ע"ז. והעיקר כמש"כ.

(כג) ביהמ"ד, אגור אהליך^{קמ} כ' דחיובו כשל רבים. [אי"ז מתאים עם שיטתו דחיוב ביהמ"ד הוא על הלומד שם, ולא על האחראי]. חובת הדר תלה אם יש גבאי אחראי על המקום, ואם מקבל שכר. ואי"ז ענין רק לביהמ"ד, אלא גם לענין אולם שמחות, חדר קפה, וכו'.

(כד) כשמוריד המזוזה כדי לבדקו, עמק ברכה שם מק', איך מבטל חיוב מזוזה מה"ת כדי לקיים מצוה דרבנן. והוכיח, דע"כ יש כח ביד חכמים לעקור מצוה מה"ת [בפרט כשהוא כדי לוודא קיום המצוה, למרות שיש חזקה]. וכן הורה ר' אלישיב, וכ"ה פשטיה דסוגיא [הנ"מ כשבדוק בעצמו, אבל לשלוח לסופר מומחה, בזה אין ראייה מפשטיה דסוגיא].

(כה) ולכן מדינא אי"צ לשאול מגמ"ח. ור' משה שטרנבוך הורה דיש מעלה לשאול מגמ"ח, אבל חיובא ליכא.

(כו) רבבות אפרים העיד שר' משה הוריד כולם בב"א, ולא א' א', ולא שאל מזוזות מגמ"ח.

(כז) עכ"פ, לא ירידם לפני שצריך להם, ולא ישהה ויאחר יותר מההכרח. ואחר שבדקם, ימהר לקבעם תכף. ואם מסרם לסופר, מיד כשהודיעוהו שמוכנים, ימהר להחזירם תכף ומיד.

(כח) ויל"ע, אם היה בכולל, האם עליו לחזור לביתו. והאמת, אם אשתו או שאר שליח יכול לקבוע, יעשה כן. כי מיבעיא לן כשאין מישהו אחר, או שהוא יש לו המזוזות.

(כט) ושדי חמד, כשמבאר שיכולים לקבוע מזוזה בלילה, ואין להמתין עד למחר משום שהוי מצוה לא משהינן, משא"כ פדיון הבן ממתינים עד למחר כדי שיעשה בפרסום. וק', מדוע הוצרך לטעם שהוי מצוה, הלא זה מצותה כל היום, וזו מצוותה כל רגע ורגע.

(ל) וא"א בוטשאטש בסי' י"ג מביא רש"י ותוס' דפירשו הגמ' שכ' מצוות מזוזה כל שעתא ושעתא היא, ופי' רש"י ותוס' כל יום ויום מצוה בפנ"ע היא. וג"ז משמע דאינו חובת רגע ורגע, אלא חובת היום.

(לא) מאידך, עמק שאלה כ' מצותה כל רגע ורגע. ובאמת, כן הוא הפשטות, וכ"כ בסי' רפ"ה בשם הרבה מפרשים עיי"ש. והבאנו הנ"ל רק להראות די"א שהוא רק מדין זריזין, ויש צדדים להקל, כגון היכא שאינו אלא שוכר בעלמא, ועוד, יש רעק"א שאינו בביתו.

(לב) ובאמת, רח"ק בדעת נוטה ג"כ מבואר דאם הודיעוהו שמזוזותיו מוכנות, אינו חייב לרוץ תכף ומיד, ואינו חייב לקחת מונית. ואולי זה משום דרק דבר הרגיל חייב לעשות, ואינו חייב לקחת מסוק, ואין חייב להוציא חומש ממעותיו, כי כל זה אכניס לחיוב לבדוק מזוזות.

(לג) ולפי"ז, רק היכא שהוריד לבדוק, אבל סתם נפל, אכן חייב לרוץ מיד. ועיין.

^{קמ} ל"ט כ"ט.

הלכות מזוזה

(לד) ע' פ"ת בשם חמוד"נ במי שקשה עליו להוציא המזוזה הישן לבדקה, ורוצה רק לקבוע חדש, דאסור משום תולמ"ה. ומזהיר, שלא יפסול הישנה כשמוציאו.

(לה) **האם חוזר ומברך כשמחזירם.** המסיר טלית על דעת ללבשה שוב, אינו מברך שוב אלא א"כ הפליג. וכ' רשב"א, דה"ה במזוזה. וכ"כ פתחי תשובה. ויל"ע, עד כמה נקרא הפליג. ומסתבר, דאם בטלית יש כמה שעות [כך נקטו הפוסקים], במזוזה יש לפחות שיעור זה, אם לא יותר.

(לו) פתחי תשובה מביא ברכ"י שמסתפק בזה, ומפקפק מהו הצד ספק, עיי"ש. וי"א, כשבירך, ברכתו היה רק עד שיסיר ממנו בג' וחצי שנים כדי לבדקו, וא"כ הגביל ברכתו, ולכן עכשיו מברך שוב כשחוזר וקובעו. ויש מי שדימה להסיר תפילין והלך לביהכ"ס, דהואיל ואסור שם בתפילין, ע"כ פקע המצוה ולכן חוזר ומברך. וה"ה כאן פקע אחרי ג' וחצי שנים.

(לז) ויש שטען להיפך, דאם המצוה מחייב בדיקה א' לג' וחצי שנים, א"כ לא פקע המצוה, אלא כך היא המצוה, ואינו הסיח הדעת בכלל.

(לח) ועוד, ציצית אין חיוב בעצם כל רגע ורגע, דרק אם יש לו ד' כנפות מחוייב, וא"כ שייך היסח הדעת מקיום המצוה, משא"כ מזוזה כל רגע ורגע מוטל עליו לקבוע, וא"כ מסתבר לומר דלעולם אין היסח הדעת ממנה, ודומה לברכת התורה.

(לט) ויש מי דימה להב לן ונברך כשלא אכל אפיקומן, דאמרי' שאינו מסיח דעת כי שולחן רחמנא מחייבו לאכול עוד. וה"ה כאן, לא שייך היסח הדעת כשמחוייב לעשותו תכף.

(מ) ואין לומר דמצד שאולי פסול היא ע"כ הוא היסח הדעת [ע' פתחי תשובה], דרח"ק הוכיח מנדה בז' נקיים, דלשאל שאלה אינו היסח הדעת.

(מא) נמצא, מסברא אין לברך שוב, וכ"כ מהר"ם שיק, מהרש"ג, דעת קדושים. ערוה"ש כ' דאינו מברך אם הוא באותו יום. משמע דלמחרת כן מברך. וכ"כ ר' משה שטרנבוך^{קמא}, וכן הורה ר' אלישיב. [והא דרשב"א הנ"ל, אינו סתירה לזה, דדומה לציצית שאינו מברך אא"כ הפליג, והפליג במזוזה הוא עד למחר. ואין זה דוחק].

(מב) וצרף גם הדעות שס"ל דאינו מברך גם כשמחליף עם מזוזה אחרת.

(מג) והיכא שהוא שוכר, שנכנס כשהיה מזוזות כבר, יכול לברך עכשיו לכו"ע, כי מעולם לא בירך על מזוזות הללו.

(מד) נמצא, ימצא סופר שיחזירם לו בו ביום, ואינו מברך. ולא ירידם לפני שצריך.

(מה) מסרם לסופר, והסופר אמר שיהיו מוכנים למחר, ובערב אמר שהם מוכנים, הורה ר' אלישיב דזה היסח הדעת, ומברך, אפ' באותו יום, כי היסח דעתו עד למחר [הגם שהיה היסח הדעת בטעות].

(מו) אי"ז דווקא לענין הורידם לבדקם, אלא ה"ה הורידם לצבע וכו' [הגם שחסר כמה סברות הנ"ל, מ"מ ההוראה לא השתנה].

^{קמא} ב' תקנ"א.

הלכות מזוזה

-סעי' ב' - לא יטלנה בידו

- (א) בסעי' שלנו יש ההלכה הכי מפורסם בכל דיני מזוזה, לא יטלנה כשיצא.
- (ב) מקורו הוא גמ' ב"מ ק"ב: מזוזה חובת הדר, ואעפ"כ לא יטלנו כשיצא, אם לא שגוי נכנס אחריו. ואם נוטלו כשאסור, עיי"ש בגמ' עונש נורא.
- (ג) טעם האיסור, ע' תוס' שם, דמשאיר הבית בלי מזוזה, ויכנס בו מזיקים, ומזיק חבירו.
- (ד) שאילתות קב"ו מביא טעם אחר, דהוא בזיון למצוה כשמורידו, דעכשיו אינו עושה כלום.
- (ה) ועפ"י טעם זה, אם קובעו במקום אחר, לית לן בה. ואם מחליף אותו עם אחר, אסור, כאילו מוריד סתם. משא"כ לתוס', להחליף שרי, ולא מהני מה שקובע במק"א.
- (ו) רח"ק בפרשה סדורה הוכיח דרש"י לית ליה השאילתות, מהא דכ' דעראי בא"י חייב משום יישוב א"י, דיהיה קשה בעיניו ההפסד להשאירו שם - ואילו לפי שאילתות, יקחו, ויקבע בדירתו החדש. ע"כ רש"י למד כתוס'. וכן הוא עיקר ההלכה, למרות ששיטמ"ק שם כ' דפשטיה דסוגיא הוא כשאילתות.
- (ז) פמ"ג הל' ציצית למד שו"ע כתוס'. וכ"ה בדרכי משה.
- (ח) תוס' כ' דהבעיה היא שמשאיר בית בלי מזוזה. וע' באחרונים שיש טעם אחר דומה, שמא הדייר החדש לא יצליח למצוא מזוזה מיד, א"כ מכשילו לדור בלי מזוזה עד שימצא מזוזה.
- (ט) כשעובר לבית חדש, ושם אין מזוזה, האם ישאיר מזוזותיו שם, והוא עצמו יגור בלי מזוזות [עד שיסדר], או שיקח עמו, וזה עדיף מלעבור איסור תורה כל רגע.
- (י) פתחי תשובה ז' כ' דבכגון הא כדאי השאילתות לסמוך עליו בשעה"ד. [ועוד, לתוס', חיך קודמין]. מאידך, ערוה"ש סק"ג מחמיר.
- (יא) אם רוצה לקחת מזוזותיו עמו, והדייר החדש הסכים לקבוע מזוזות משלו מיד, לשאילתות שרי, כי כל מזוזה יש לו תפקיד. לתוס' שרי, כי אינו משאיר בית בלי מזוזה. אך הברכ"י מובא בפתחי תשובה שם כ' דאסור משום לא פלוג. וכן החמיר רח"ק.
- (יב) ולכן, אין להקל בכגון זה, וע' באר משה, וצ"ע.
- (יג) והעצה היעוצה היא שדייר החדש יכנס, ויוריד מזוזות הישנות, ויקבע משלו, ואז דייר הישן יכול לקחת מזוזותיו [ובנתיים ישאל מגמ"ח]. ויל"ע מדוע ברכ"י לא יעץ כן. עצה זו מקובל אצל הפוסקים.
- (יד) מי שיש לו מזוזות מהודרות, האם יכול לקנות מזוזות פשוטות לקבוע על דירתו, ואז יסיר המהדרות ויקחם עמו. דעת קדושים, מנח"י^{קמב}, לבוש מרדכי, חובת הדר - כולם מקילין, ולא שייך הלא פלוג אלא בשוכר חדש וישן, ולא לגבי הוא עצמו. וע"ע שם שדנו לענין ברכה, אם קובע כשבדרכו לצאת.

קמב ה' ק"י ב'.

הלכות מזוזה

טו) שבה"ל^{קמג} כ' דאין כאן הלא פלוג – ולא קאמר משום דהוא בינו ולבין עצמו, אלא כ' משום דאינו משאיר הבית בלי מזוזות, והלא פלוג היה לאסור לעזוב הבית בלי מזוזות אף אם יש הסכם אם דייר החדש, אבל אם מעולם לא השאיר בלי מזוזות, לא שייך כולא איסורא בכלל.

טז) והכי נקטינן לדינא, כפי הלכה. מלבד המימרא בשם חזו"א 'אין מורידין מזוזה, נקודה'. ויל"ע, האם החזו"א יוריד מזוזה כדי לקבוע מהודר יותר.

יז) בספר שמירת הגוף והנפש מביא מחמירים בזה, שלא מסירים בשופו"א. ולכאו', אם מוריד לבדוק, ואח"כ מחזיר אחרות, לית לן בה לכו"ע, בתנאי שאינו זמן מועט אחרי שבדקם בפעם האחרונה.

יח) והיכא שהדייר החדש הוא חילוני גמור, איכא למיחש לבזיון, כגון שיעשה שיפוצים, או צבע, ויקח המזוזה ויבזה אותה. ולכן מותר לקחתה, כמו לענין עכו"ם, ל"ע.

יט) אג"מ^{קמד} אם בצאתו מן הבית הוא עושה צבע, מותר להוריד המזוזות לזה, ואז לא להחזירם אח"כ.

כ) כשוכר מעכו"ם, יקח המזוזות עמו. והיכא שנכנס אחריו מיד שוכר חדש ישראל, לכאו' בזה חייב להשאירם, כי אין חשש בזיון כלל. ואם יש שהות ביניהם, יסירם. וע' פתחי תשובה ט בשם יעב"ץ, ואיכא להתאים דבריו עמש"כ כאן.

כא) שוכר ישראל, משכיר ישראל, וגוי שוכר אחריו; אם הגוי נכנס מיד, יסיר המזוזות. ואם יש שהות ביניהם, ישאיר, מחמת הישראל הבעלים שיש לו שם רהיטים וכלים, והבעה"ב יסיר לפני שגוי נכנס. ואם אין לבעלים ישראל שם כלום, לכאו' יכול להוריד, כי אין הישראל חייב בכגון זו.

כב) אם איכא למיחש שהבעלים לא יסירם כשנכנס הגוי, יכול להוריד כבר מעכשיו, לכאו', וכל זה נכלל בהיתר של חשש בזיון.

כג) אם הגוי שוכר כבר, נקרא של גוי, אפ' אם עדיין לא נכנס אליו.

כד) וע' אג"מ^{קמה} דלא נחית לחיוב של בעלים ישראל מחמת הכלים, וצ"ע כעת, ומשמע גם שמיקל כשיש רק חשש בזיון, ולא רק כשיש צד גמור. עיי"ש.

כה) מי שיש לו בית לנופש, חייב אם דר שם אפ' יום א'. וא"כ, כשיצא, אסור להוריד המזוזה. כ"כ חובת הדר. ורח"ק בסק"ט בשם ירושלמי, אפ' מי שקבע מזוזה בפונדקי, שפטור, אסור להורידה כשיצא. [לא הבנתי, איך גורם מזיקים אם אין כאן חיוב, ולא היה חיוב. ואינו קשה, כי היכי שגורם מזיקים כשאין מי שדר בבית.]

כו) וחובת הדר^{קמו} מיקל כשיש חשש בזיון, דהיינו אם אינו נמצא ליד בית נופש שלו, יבזו אותה אנשים.

כז) יש הוראות מדורות הקודמית בענינים אלו, אך אינם רלוונטים היום.

קמג ב' קנ"ט.

קמד ד' מ"ד.

קמה א' קפ"ב.

קמו א' מ"ט.

הלכות מזוזה

(כח) חילונו נכנס לדירה אחריו, אך אין חשש שיבזה אותו, אך הוא נשוי לגויה [כגון גירות שלא כדין], האם יכול להסיר המזוזה בטענה דכל הבית הוא דירת אי כבוד, ובזיון. אינו ברור.

(כט) כשהקונה החדש של הבית עומד לסתור הבית, או לעשות שיפוצים או צבע, מותר להסירו. [דע"ק לענין סתירה, אג"מ שם לענין צבע.] וזה עצה טובה.

(ל) ואם לא צובעים מיד כשיוצא, אלא בעוד כמה זמן, לכאן' בזה לא ראינו היתר להסיר. אמנם ר' משה משמע שמיקל גם בכה"ג, אם טרם נכנס דייר חדש. [אולי הבנת ר' משה, הא דיש איסור להשאיר בית בלי מזוזה, היינו כשדייר החדש יכנס בעוד המזוזה עליה, אבל אם לפני שיכנס דייר החדש בין כך יסירו המזוזה, א"כ אין חיוב להשאיר המזוזה עליו עד ליום השיפוצים, כי בלא"ה יסירו באמצע. ועיין.]

(לא) אם סותרים בעוד כמה זמן, מובן מדוע מותר להסיר תכף, כי לא איכפת לן ממזיקין אם לא ידור בבית זה, כי יבנו חדש. אך שיפוצים וצבע זהו חידושו של ר' משה.

(לב) לפי ר' משה, יל"ע האם מותר להערים וצבוע הפצים לחוד, ובזה יכול להוריד המזוזה, בהיתר.

(לג) יל"ע, מה דינו כשעוזב הדירה, ואינו ידוע אם יכנס בו דייר חדש, ואם יגיע, מתי. האם שרי להסיר המזוזה בכגון הא. שמעתי שיש מתירין בכגון זה, אך סתימת שו"ע משמע לי לאסור.

(לד) מזוזות שנשארו בדירה אחר שיצא, ריב"א ושיטמ"ק כ' דהשוכר החדש ישלם שוכר הישן עבורם. רמ"א כ' דצריך לשלם עבורם. וע"ע ברכ"י ואגור באהליך אם יכול לתבעו בבי"ד. וע' מנח"י דכ' דאם השוכר הישן הוא מוחזק במעות של שוכר החדש, רשאי לשמרו עבור המזוזות.

(לה) וע"ע חלקת יעקב דכ' שאם אין דייר החדש משלם עבורם, ילך ויסירם משם, כי מצילו מאיסור גזל, וזה יש לו יותר מזיקים ממצות מזוזה. ולא נהגו עד כדי כך.

(לו) ויל"ע, היכא שיש לשוכר החדש טעם טוב מדוע אינו רוצה אותם, כגון שהם כתב ב"י והוא רוצה אריז"ל, וכו', האם גם בזה אמורים דברים הנ"ל. ולכאן', בכגון הא יכול השוכר הישן לומר לו שלכה"פ יסיר המזוזות ויתנם לו. וכל הנ"ל הוא רק היכא שהחדש רוצה לשמרם, בחינם.

(לז) במקח וממכר, האם המזוזות נכלל במכירת הבית בסתמא או לא. וע' שיבת ציון, בנו של הנוד"ב, דלומד מסוגיין דהקונה הוא המוחזק. ויש מדייקים איפכא, מהא דשו"ע עסק בשוכר ולא בקונה. ויש לברר מנהג המקום.

(לח) אמרי אנשי, דאסור להוריד מזוזות, ולכן שולחים גוי להוריד עבורם. ועפ"י סוגיין לא הועילו מידי.

(לט) יש מייעצים להחליף מזוזותיו עם של גמ"ח, ואז כשעוזב יכול להוריד המזוזות כדי להחזירם לגמ"ח. ובעצם עצה זו היא תמיה, דמה ענין חובת חו"מ להגמ"ח לענין איסור השארת בית בלי מזוזות. וכן טען השואל בדעת נוטה, ובעצם הסכים עמו רח"ק, אלא שכ' דאולי אם הא דאינו מחזירו משוי ליה מהבב"ע, וא"כ בלא"ה אינו מקיים מצוה, וא"כ אין איסור להורידם.

(מ) ע' ברכ"י במי ששכר בית כדי לקבוע שם מזוזות, ונמצא שיש שם מזוזות כבר, האם הוא מקח טעות או לא. ומדלא קאמר שיחליף כדי לקיים רצונו לברך, אלמא לא מחליפים מזוזות בכדי.

הלכות מזוזה

(מא) אגב, סעי' שלנו הוא המקום שדן רעק"א ונחלת צבי לגבי מי שיצא מביתו, שהארכנו עליה הרבה ריש סי' רפ"ו.

-סעי' ג' - נשים וקטנים

- (א) נשים ועבדים חייבים במזוזה. וקטנים מצד חינוך.
- (ב) נשים, יש מי שכתב, אה"נ חייבות, אך אינם יכולות לקבוע, כי אינן ב'וקשרתם' ולכן אינן בכלל 'וכתבתם'. ערוה"ש כ' דלא יתכן שהיא חייבת במצוה ואינה יכולה לקיימה. ואי"ז טענה כ"כ, כי לכו"ע אינה רשאי לכתוב מזוזה.
- (ג) למעשה מותר לקבוע, אך יש מעלה לקבוע ע"י איש.
- (ד) לקבוע מזוזה ע"י גוי, ע' דעת קדושים שאם מזוזה נפל בשבת, יצוה לגוי לקבעו ע"י חיבור דרבנן [מה בדיוק?], ואז הוא שבות דשבות במקום מצוה. ביה"ל מביא דעת ר"ת, כל מי שינו מחוייב בדבר אינו יכול לעשותו עבור אחר. אך להלכה אינו ברור אם קיי"ל כר"ת זו, כי יש קושיות עליו.
- (ה) טען מהרש"ג^{קמז} אצל ציצית כתיב דבר אל בני ישראל, וקרא זו אוסר גוי בקשירה, ואילולי האי קרא היינו מתירין ע"י גוי. ואילו במזוזה לא כתיב כן, א"כ מהכ"ת נאסור גוי. ומדמה לסוכת גנב"ח.
- (ו) שדי חמחד מחלק, אצל ציצית וסוכה, הגוי עושה ההכשר בעלמא, והקיום בא אחר זמן, משא"כ מזוזה, מיד בקביעתה מתקיים המצוה, וזה אינו אפשרי שגוי יעשה.
- (ז) שבה"ל אינו סובל צד כזה, ומוכיח מנוסח הברכה שיש מצוה בקביעתה, וגוי אינו יכול לעשות מצוות, רק ישראל.
- (ח) ולדינא, לא יקבע ע"י גוי. ואם עבר, יוריד ויקבע שוב. ולענין ברכה, לכאו' יחשוש למהרש"ג^{קמח}.
- (ט) קטן, למהרש"ג ודאי שרי. ושבה"ל, לכאו' לא מהני, וכ"כ ציץ אליעזר. ואם קבע, יסיר ויקבע, בלי ברכה, מטעם הנ"ל, וגם עוד טעמים, כגון אולי עומד על גביו עדיף טפי. וע' מנח"ש סי' י"א.
- (י) **שאלה:** מעשה שהיה כך היה, מישהו עבר כל נכסיו לדירה חדשה, וסיים מלאכתו מאוחר בלילה, ובדעתו היה ליכנס לדירה חדשה מחר, עם כל משפחתו. ואז מישהו העיר אותו, הלא אין לך מזוזה על דירה החדשה שיש בה כל נכסיו. התקשר אל הר' ר' נתן קופשיץ שליט"א לשאול מה עליו לעשות. והשיב לו הרב, שיפקיר בפני שלש את צורת הפתח.
- (יא) אמנם, יל"ע בעצה זו טובא, כי אה"נ בית של הפקר פטורה ממזוזה, מ"מ כאן, הלא הבית אינו הפקר, אלא שלו, וחייב במזוזה [כך היא ההנחה], ואין הצוה"פ כמאן דליתא, אלא שאינם שלו, א"כ מנלן לפטור בכגון הא. מלמהד"ד, מי שיש לו בית בלי דלת, ובא חבירו ותיקן שם דלת, לדעת הרמב"ם יהיה פטור ממזוזה עכשיו, הואיל ואינו שלו?! ודאי שלא, כי מה ענין

^{קמז} נ"ז.

^{קמח} מדוע בהחליף מזוזה לא חשש למהרש"ג, וכאן כן חשש. וע' מש"כ שם בסי' רפ"ט. ובעצם, כל מח' שבה"ל ומהרש"ג הולכין בקנה אחת, האם יש מצוה בקביעות ג"כ, או רק מצוה בהיותו שם.

הלכות מזוזה

לכם לתנאי מזוזה. וה"ה כאן, יש מזוזות, יש משקוף, אינו שלו, ואין מי שמפריע לו מלקבוע, וא"כ מהכ"ת יפטור.

יב) ושוחחתי עם כמה ת"ח, וכולם נטה לבם לומר כדברי, וצ"ע.